

*Honka Pekki 24.2.03
MN.*

HEINÄVEDEN KALMOSAARET

Historiallisen ajan hautapaikkojen
arkeologinen inventointi 2001

Juha Ruohonen

Arkeologia
Turun yliopisto

SISÄLLYS

1. Johdanto	1
2. Heinäveden alueen topografiaa ja historiaa	1
3. Aikaisemmat tutkimukset	2
4. Vuoden 2001 tutkimus	3
5. Inventoinnin tulokset	4
6. Lopuksi	6
Tarkastetut kohteet.....	8
Ruumiskalmistot	8
VARISTAIPAILE VARISVESI KALMOSAARI	8
PAPINNIEMI JUURIKKASELKÄ KALMOSAARI	13
VIHTARI PIENI-VIHTARI KALMOSAARI	16
Painanteita sisältäneet kohteet	21
VARISTAIPALE PATOONSELKÄ KALMOSAARI	21
PETRUMAA PETRUMA KALMOSAARI.....	24
HASUMÄKI ISO-VIHTARI KALMOSAARI	28
RAAMINMÄKI VAHVALAHTI KALMOSAARI.....	31
KUITTUA PETÄJÄJÄRVI KALMOSAARI	34
Tervahautakohteet	37
PETRUMAA KERMA ISO HAUTASAARI.....	37
HASUMÄKI KERMA HAUTASAARI.....	39
VIITALAHTI KERMA HAUTASAARI	40
Muut tarkastetut kohteet	43
PAPINNIEMI JUOJÄRVI KALMOSAARI	44
RUMMUKKALA KALMANIEMI.....	46
KOIVUMÄKI KOIVUJÄRVI KALMOSAARI	49
KOIVUMÄKI RUOKOVESI KALMOSAARI	51
Paikantamattomat tai tarkastamattomat kohteet	54
Lähteet.....	56
Liitteet	57
Karttaluettelo.....	57
Kuvaluettelot.....	58
Kartat.....	62

1. Johdanto

Toukokuussa 2001 inventoitiin Turun yliopiston arkeologian oppiaineen toimesta kahden viikon ajan Heinäveden kunnan historiallisen ajan hautapaikkoja. Teemainventoinnin kohteina olivat erityisesti alueen lukuisat hautasaaret. Inventoinnin kenttätyöt suoritettiin 20.5.-1.6.2001 välisenä aikana.

Inventoinnin tarkoituksena oli tarkastaa alueen hautasaaret sekä mahdollisuuksien mukaan suorittaa niissä pienimuotoisia koekaivauksia niiden luonteen selvittämiseksi. Historialliselle ajalle ajoittuvina inventoinnissa yhdistettiin kohteisiin liittyvä historiallinen aineisto, nimistö ja perimätieto arkeologisiin havaintoihin.

2. Heinäveden alueen topografiaa ja historiaa

Heinäveden kunnan pinta-ala on noin 1400 km², joista vesistöjen osuus on yli 20 prosenttia. Kunnan maapinta-alasta noin 84 prosenttia käsittää metsää, joista tuoreita kangasmetsiä on lähes 90 prosenttia. Valtapuulajina on kuusi. Soita kunnan pinta-alasta on noin 10 prosenttia. Peltoja alueella on nykyisin erittäin vähän, sillä suurin osa 1900-luvun puolivälissä raivatuista pienistä peltoaloista on metsitetty tai metsittynyt.

Suurimpia järviä ovat pohjoisesta etelään lueteltuna Juojärvi, Petruma, Kermajärvi sekä Ruokovesi; vesistöt ovat usein luoteis-kaakkoissuuntaisia. Pienempiä järviä alueella on monia kymmeniä. Suurempia vesistöjä yhdistää toisiinsa lukuisat kosket. Vesistöt ovat olleet tärkeimpiä kulkureittejä aina 1700-luvulle asti, sillä ennen tätä alueella ei kulkenut lainkaan isompia maareittejä (Soininen 1954, 452).

Vakiintuneen käsityksen mukaan Heinäveden seudun nykyinen asutus on saanut alkunsa 1500-luvulla alkaneen asutusekspansion seurauksena lähinnä Rantasalmen ja Säämingin suunnasta. Tätä aiemmin alue on toiminut tärkeänä nautinta-alueena niin savolaiselle kuin karjalaisellekin väestölle. (Soininen 1954, 563-564)

Malkkilan Pakarinlammesta ja Säynelähdän Pytärälammesta on 1980-luvulla otettu siitepölynäytteet, jotka kertovat Heinäveden eteläosien maankäytön historiasta. Siitepölyanalyysin mukaan Malkkilan ympäristöä on ensimmäisen kerran kaskettu 1400-luvun alussa. Jatkuvasta viljelystä on alueella merkkejä 1520-luvulta lähtien. Pytärälammen alueella on kaskettu ensimmäisen kerran 1320-luvulla, minkä jälkeen viljelyssä on (oletettavasti kaskikiirrosta johtuva) katkos; uudestaan aluetta on viljelty 1400-luvun alussa. Jatkuva viljely näyttää Pytärälammen alueella vakiintuneen vasta 1600-luvulla. (Huttunen & Simola 1986, 42-48) Siitepölyanalyysien tulokset sopivat hyvin yhteen historiallisten lähteiden antamaan kuvaan alueen varhaisesta asutuksesta.

Vuoden 1561 maakirjan mukaan Heinäveden kiinteä asutus keskittyi alueen länsi- ja eteläosiin Kermajärven eteläpuolisille alueille. Kermajärven pohjoispuolisen asutuksen otaksutaan saaneen alkunsa 1600-luvun lopulla tai 1700-luvun alussa. Vasta 1700-luvun puolivälissä asutuksen voidaan sanoa kattaneen koko Heinäveden nykyisen alueen; tällöinkin asutus oli pääasiassa torppariasutusta.

Heinäveden alue kuului 1550-luvulta lähtien Rantasalmen kappeliseurakunnan alaisuuteen; kirkkopitäjä Rantasalmesta tuli vuonna 1578. Heinäveden kappeliseurakunta perustettiin 1740-luvun lopulla, jolloin pitäjään saatiin myös oma hautausmaa. (Soininen 1954, 569-570) Vielä 1700-luvun puolivälissä Heinäveden alue oli pinta-alaltaan paljon nykyistä pienempi, sillä mm. seudun luoteisosan kylät kuuluivat Leppävirran pitäjään (Soininen 1954, 564).

3. Aikaisemmat tutkimukset

Heinäveden arkeologinen perusinventointi on tehty vuonna 1991 (Savonlinnan maakuntamuseo, Eeva Raike ja Teija Nurminen). Kyseisessä inventoinnissa ei varsinaisesti kiinnitetty huomiota historiallisen ajan kohteisiin, mutta raportin yhteyteen on luettelomaisesti merkitty mm. Petruman ja Papinniemen Juurikkaselän Kalmosaaret (Raike 1991, 3). Molemmissa saarissa on raportin mukaan todettavissa soikeita painanteita. Lisäksi tällöin tarkastettiin yksi Kermajärven Hautasaarista, jossa todettiin olevan tervahautoja.

Varhaisempaa tutkimusta edustaa Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina toimineen Antero Pelkosen vuonna 1902 julkaistu ns. kihlakuntakertomus ”Entis-ajan muistoja

Rantasalmen kihlakunnasta.” (SMYA XXII). Teoksessa, jonka tiedot perustuvat pääosin vuosina 1891 ja 1893 kerättyyn materiaaliin, mainitaan Heinävedeltä ja lähialueilta 13 saarihautausmaata sekä kolme mantereella sijaitsevaa, oletettavasti hautaamiseen käytettyä paikkaa.

Myös Heinäveden paikallishistoriassa vuodelta 1896 on sivuttu hautasaariproblematiikkaa, mutta varsin lyhyesti: *"Perimätiedon mukaan isonvihan aikana moniin Heinäveden saariin (Kalmosaaret) olisi haudattu, ilmeisesti väliaikaisesti hautoihin, monia heinäveteläisiä. Poikkeuksellisten olojen vuoksi nämä lienevät kuitenkin jääneet siirtämättä hautausmaalle ja myös merkitsemättä kuolleiden luetteloihin."* (Hämynen 1986, 97) Hautausten unohduttua luulöydöt selitetään helposti sota-ajan, Heinäveden tapauksessa siis useimmiten isonvihan aikaisiksi hautapaikoiksi.

4. Vuoden 2001 tutkimus

Inventoinnin aluksi käytiin Museoviraston arkeologian osaston arkistossa, Museoviraston kansatieteen keruuarkistossa, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkistossa sekä Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkistossa ja kirjastossa läpi kaikki mahdollinen tutkimusalue koskeva arkistomateriaali. Lisäksi tutustuttiin Kansallisarkistossa mikrofilmeinä säilytettäviin Rantasalmen pitäjän taloudellisiin karttoihin; kyseiset kartat ovat peräisin 1740-luvun lopulta.

Lähtökohdaksi vuoden 2001 inventoinnille otettiin sekä Pelkosen stipendiaattikertomus ”Entis-ajan muistoja Rantasalmen kihlakunnasta” että nimiarkiston kokoelmat, joista varsinkin jälkimmäisestä löytyi runsaasti kohteisiin liittyvää perimätietoa. Osa kihlakuntakertomuksessa mainituista kohteista tosin sijaitsee nykyisin Heinäveden kunnan hallintorajojen ulkopuolella (Suurijärven [nyk. Kangaslampi], Tukianjärven ja Lammujärven [molemmat nyk. Liperi] Kalmosaaret sekä Ruunaveden Kuoliosaari [nyk. Savonranta]), eivätkä mainitut kohteet näin ollen sisältyneet vuoden 2001 tutkimuksiin. Poikkeuksena tarkastettiin Heinäveden ja Kangaslammin rajalla sijaitseva, peruskartoissa nykyisin nimetön saari Suurijärvessä (ks. erillinen tarkastuskertomus Turun yliopiston arkeologian oppiaineen topografisessa arkistossa).

Kalmosaarten lisäksi tarkastettiin myös Kermajärvessä sijaitsevat kolme Hautasaarta, joista kahdesta perimätiedon mukaan olisi tehty luulöytöjä. Saarikohteiden lisäksi myös maakohteita

pyrittiin tarkastamaan mahdollisuuksien mukaan. Ainoaksi tarkastetuksi mantereella sijaitsevaksi kohteeksi jäi kuitenkin ainoastaan Rummukalan Kalmistonniemi 1. Kalmaniemi. Kaikki inventoidut kohteet on mainittu kohteiden yhteydessä epäselvyyksien välttämiseksi. Tarkastamattomista tai paikantamatta jääneistä kohteista on luettelo varsinaisten kohteiden jälkeen.

Kohteet dokumentoitiin sanallisesti ja valokuvaamalla sekä osa myös yleiskartoittamalla. Perinteisen kartoitustavan lisäksi testattiin myös satelliittipaikantimen (Garmin II Plus) soveltuvuutta pienimittakaavaisten kohteiden kartoitukseen. Monissa kohteissa havaittujen soikeiden hautamaisten painanteiden funktiota pyrittiin mahdollisuuksien mukaan selvittämään pienimuotoisilla koepistoilla tai -kuopilla. Laajempi, n. 2 neliömetrin kokoinen kaivausalue avattiin yhteen kohteeseen. Kaikki kaivausalueet ennallistettiin tutkimusten päätyttyä.

Ainoastaan yhdestä kohteesta (Varistaipale Varisvesi Kalmosaari [kohde 1]) talletettiin löytöjä. Koekuopituksen yhteydessä havaitut löydöt (arkunnauloja ja luuta) on talletettu Turun yliopiston arkeologian oppiaineen (TYA) kokoelmiin päänumerolle 789. Lisäksi Pienen Vihtarin Kalmosaaresta [kohde 3] otettiin pieni määrä luuta (n. 5 g) ajoittamista varten.

5. Inventoinnin tulokset

Yhdentoista kenttätyöpäivän aikana Heinäveden alueella tarkastettiin yhteensä 15 kohdetta, joista 14 sijaitsi saarissa. Näistä ainakin kahdeksaa kohdetta voidaan inventoinnin perusteella pitää ns. hautasaarina:

- Koekuopituksen perusteella voitiin kolmessa kohteessa havaita selkeitä viitteitä ruumishautauksista (kohteet 1, 2 ja 3). Nämä kohteet ansaitisivat ehdottomasti lisätutkimuksia niiden tarkemman luonteen, laajuuden ja käyttöajankohdan määrittämiseksi.
- Viidessä kohteessa (kohteet 4, 5, 6, 7 ja 8) on edellisten kolmen lisäksi havaittavissa selkeitä, hautamaisia painanteita. Painanteet saattavat viitata mahdollisiin pysyviin tai väliaikaisiin hautauksiin. Kohteisiin liittyy myös perimätieto (nimistön lisäksi) niiden

käytöstä hautapaikkoina. Havaittujen painanteiden lukumäärä vaihteli kohteesta riippuen muutamasta yli pariin kymmeneen.

- Kermajärven Hautasaaret osoittautuivat tarkastusten perusteella tervahautakohteiksi (vrt. hauta -sanon merkitys yleensä kuoppaa tarkoittavana sanana). Mitään hautauksiin viittaavaa ei kyseisissä kohteissa (kohteet 9, 10 ja 11) havaittu, vaikka kahdessa näistä kohteista olisikin ollut joko hautapaikka tai ”sotien aikainen” taistelupaikka. Tervahautakohteet näyttävät selvästi eroavan ns. hautasaarikohteista niin kokonsa, pinnanmuodostuksensa kuin sijaintinsakin puolesta. Joistakin Kalmosaarista saatetaan myös käyttää rinnakkaisnimeä Hautasaari.

Edellisten kohteiden lisäksi kohteessa 11 (Juojärvi Kalmosaari) ja sitä lähellä olevissa saarissa havaittiin kivivallia; kyseessä saattaa olla muinainen rantavalli, mutta sijainniltaan ja rakenteeltaan erikoisena se voi viitata myös muuhun toimintaan. Lopuissa tarkastetuissa kohteissa ei havaittu mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa; kohteisiin liittyi kuitenkin vahva perimätieto niiden käyttämisestä hautaamiseen, tai niistä on aikoinaan tehty luulöytöjä. Eri-ikäistä kartta- ja perimätietoainesta vertailemalla osa nyt tarkastetuista mutta tuloksettomista kohteista saattaa olla väärä ts. karttamerkinnot ja kohteiden kuvaukset eivät vastaa toisiaan; kohteitten varmempi paikantaminen vaatisi lisätutkimuksia.

Erittäin kiinnostavia ja lisätutkimuksia ansaitsevia kohteita ovat Varisveden Kalmosaari (kohde 1), Juurikkaselän Kalmosaari (kohde 2) sekä ehkä kaikkein parhaiten säilynyt kohde Pienen Vihtarin Kalmosaari (kohde 3). Viimeksi mainitussa kohteessa havaittiin runsaasti soikeita hautamaisia painanteita sekä koekuopituksen yhteydessä tavattu pohjois-eteläsuuntainen ruumishautaus, jossa vainaja oli asetettu kivillä katettuun ja ympäröivään hautaan. Lisätutkimuksilla olisi hyvä myös selvittää joidenkin nyt epäselviksi jääneiden, painanteita sisältävien kohteiden funktiota.

Yleisesti ottaen kohteet olivat erittäin hyvin säilyneitä muutamassa kohteessa tapahtunutta myöhempää kaivelua tai lomarakentamista lukuun ottamatta. Kohteiden hyvä kunto on epäilemättä kohteiden syrjäisen sijainnin ansiota; suurin osa kohteista sijaitsee myös lomarakentamiselta liian pienillä tai muutoin topografialtaan epäedullisilla saarilla. Valitettavasti aihetta koskeva perimätieto on nykyisin jo suurimmilta osin unohtunut; paikallisen lehtijutun perusteella saatiin yleisövihjeenä pari vihjetä, vaikkakin jo tarkastetuista kohteista.

Myös paikallinen lehdistö osoitti mielenkiintoa hanketta kohtaan. Lehtiartikkeleja inventoinnin edistymisestä julkaistiin paikallisessa Heinäveden Lehdessä (to 30.5.2001) sekä alueellisessa Warkauden Lehdessä (la 2.6.2001). Asenne inventointia ja tutkimuksia kohtaan oli poikkeuksetta niin paikkakuntalaisten kuin myös lukuisten kesäasukkaidenkin puolelta erittäin myönteinen. Tammikuun 29. päivänä 2002 allekirjoittanut piti Heinäveden kansalaisopistossa aiheetä käsittelevän esitelmän, josta Warkauden Lehti julkaisi kokosivun laajuisen jutun lauantaina 2.2.2002.

Inventoinnin tuloksia voidaan pitää mielenkiintoisina, varsinkaan kun Suomessa ei kyseiseen aiheeseen liittyen aiemmin ole suoritettu vastaavaa tutkimusta. Historiantutkimuksen, nimistöntutkimuksen ja perimätiedon antaman aineiston yhdistäminen arkeologisiin maastohavaintoihin näyttäisi osoittautuvan kaikkein luotettavimmaksi keinoksi hautasaaritradiation tutkimuksen kannalta. Näin saatua kokonaiskuvaa voidaan pitää erittäin luotettavana.

Heinävedellä vuonna 2001 suoritetuissa tutkimuksissa hautasaaret osoittautuivat yllättävän monipuoliseksi ilmiöksi; nyt tarkastettujen kohteiden perusteella sisämaan historiallisen ajan hautaustapoja voidaan tarkastella mielenkiintoisen aineiston pohjalta. Inventointia ei kuitenkaan voida pitää loppuun suoritettuna, sillä kaikkia Heinäveden historiallisen ajan hautapaikkoja ei vielä tänäkään inventoinnin jälkeen tunneta. Kattavan kuvan saamiseksi inventointi tulisi suorittaa loppuun nyt tarkastamattomien kohteiden osalta, sekä mahdollisesti laajentaa inventointi koskemaan myös lähialueita.

6. Lopuksi

Inventoinnin kuluista vastasi Heinäveden kunta. Kunta osallistui hankkeeseen myös tarjoamalla inventoijille majoituksen sekä antamalla inventoinnin ajaksi käyttöön peräkärryn, veneen ja perämöötörin. Paikalliselta partiolippukunnalta (Kerman kiertäjät ry) inventoijat saivat lainaksi pelastusliivit. Erityiskiitokset inventoinnin onnistumisesta kuuluvat Heinäveden kunnan nuorisokulttuurisihteeri Risto Vääntiselle sekä Heinäveden kansalaisopiston rehtori Hannele Ruotsalaiselle asiaa kohtaan osoittamasta mielenkiinnosta.

Inventoinnin löydöt on luetteloitu Turun yliopiston arkeologian oppiaineen (TYA) kokoelmiin päänumerolle 789. Inventointiin liittyvät valokuvat on arkistoitu Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkistoon numeroilla TYA 319: 1 - 45 (diapositiivit) ja TYA 23848 - 23879 (mustavalkonegatiivit). Inventointiraportin alkuperäiskappaletta säilytetään Turun yliopiston arkeologian oppiaineen topografisessa arkistossa.

Inventoinnin kenttätöistä ja raportoinnista vastasi allekirjoittanut. Tutkimusavustajana kentällä toimi arkeologian opiskelija fil. yo Piritta Häkälä. Työn vastuullisina valvojina toimivat Turun yliopiston arkeologian professori Jussi-Pekka Taavitsainen sekä Turun yliopiston keskiajan arkeologian dosentti Markus Hiekkänen.

Inventointiraportin rakenteesta:

Saarikohteissa koordinaatit on ilmoitettu saaren keskeltä, mikäli ei toisin mainita. Yleiskartoissa esiintyvien painanteiden sijainti on viitteellinen.

Turussa 28.2.2002

Juha Ruohonen

Tarkastetut kohteet

Ruumiskalmistot

VARISTAIPAILE VARISVESI KALMOSAARI

Inventointinumero	1
Kylä	VARISTAIPAILE
Vesistö	VARISVESI
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	ruumiskalmisto / hautasaari
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4221 02 LAJUNLAHTI (1997)
Koordinaatit	x = 6938 85 y = 4428 44 z = n. 83
Rek.nro	12:79
Inventointilöydöt	TYA 789: 1-5 (arkunnauloja ja luuta)
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	12,8 km Heinäveden kirkosta pohjoiseen
Havainto-olosuhteet	Huonot
Kunto	osittain tuhoutunut
Luokitusehdotus	I
Mv-negatiivit	TYA 23866 - 23870
Diapositiivit	TYA 319: 27 - 33
Kartta	kartat 3, 4, 5 ja 6

Sijainti ja maasto

Varisveden Kalmosaari sijaitsee noin 12,8 km Heinäveden kirkosta pohjoiseen, Karvion kanavalta noin 4 km luoteeseen ja Varistaipaleen kanavalta noin 1,7 km itäkaakkoon. Kohde on luode-kaakkosuuntainen pitkänomainen, kapeahko kallioluoto, jonka keskiosa kohoaa järvestä harjanteena saaren pituussuuntaisesti. Saaren suurin pituus on luode-kaakkoissuunnassa noin 150 metriä, suurin leveys lounais-koillissuunnassa noin 40 metriä. Pinta-alaltaan saari on noin 0,4 hehtaaria.

Saari on lähes kokonaan avokalliota lukuun ottamatta kohteen koillisosassa sijaitsevaa on alavampaa osaa, jossa maaperä on helposti kaivettavaa humuksensekaista hiekkaa. Aluskasvillisuus koostuu lähinnä mustikasta, puusto on mäntyvaltainen. Erittäin paksu sammalpeite vaikeutti jonkin verran havainnointia.

Arkistotiedot

Ensimmäinen kirjallinen tieto Varisveden Kalmosaaresta on Antero Pelkosen kirjoittamasta kihlakuntakertomuksesta vuodelta 1902 (Pelkonen 1902, 188): *”Varisveden Kalmosaareen olisi pitänyt vanhoina sota-aikoina haudata venäläisiä. Noin toista kymmentä vuotta sitten on siitä löytynyt vielä yksi pääkallo. Tähän saareen sovitetaan samallinen tarina, kuin edellä on kerrottu Säämingin Karjalansaaresta [ks. Pelkonen 1902, s. 101]. Kurikka-Paavo ollut tässä sankarina; kuolleista venäläisistä oli saari sitten saanut Kalamosaaren nimen.”*

Paikannimiarkiston vanhemmassa, 1930-luvulla kerätyssä materiaalissa Varisveden Kalmosaaresta kerrotaan seuraavaa: *”Kerrotaan että ryssiä on paennut saareen ja kuollut sinne. Saarella on kuusi hautaa ja niihin haudattu noin 20 ruumista. Hautaus on toimitettu sekaisin, niin kuin suuressa kiireessä. Eräässä kallossa on kuulanreikä havaittavissa. Saarella on maanviljelijä n.n. suorittanut kaivauksia ja todennut edellä mainitut seikat.”* (NA, Heinävesi, 3-kokoelma)

Paikannimiarkiston uudemmassa aineistosta löytyy myös useita tietoja Varisveden Kalmosaaresta: *”Saaresta löytynyt luita. Kerrotaan venäläisten isonvihan aikana vetäytyneen sotasaaliineen saareen mukanaan vanki, joka vienyt veneen mennessään.”* Sekä *”Kun Ruotsin ja Venäjän välinen raja kulki Liperissä, venäläiset (liperiläiset) kävivät alueella ryöstöretkillä.*

Kerran yöpyivät saarella ryöstämänsä tytön kanssa, Kuikka Koponen varasti veneet, jolloin rosvot jäivät saareen ja kuolivat (informantti s. 1913). n.n., s. 1910, kertoi kaivaneensa saarelta luita.”

Karvion kanavan toimipisteen toimistovirkailija kertoi veneenlaskupaikkaa kyselyäni kohteesta myös edellä mainitun pakotarinan, sekä aarretarinan kohdetta lähellä olevasta Kultosaaresta.

Havainnot

Kohteella käytiin 28.5.2001 sään ollessa erittäin tuulinen sekä sateinen, ajoittain satoi myös rakeita; havainto-olosuhteet olivat huonot. Vene laskettiin vesille Karvion kanavan länsipuolella sijaitsevalta yleiseltä veneenlaskupaikalta, joskin vastaavanlainen löytynee huomattavasti lähempää, Varistaipaleen kanavan läheisyydestä. Karvion kanavalta matkaa Kalmosaarelle kertyi vesitse yhteen suuntaan noin 4 kilometriä.

Lähellä saaren pohjoisosaa, sen koillispuolella sijaitsevassa notkelmassa havaittiin kuusi selvää painannetta (vrt. nimiarkiston tiedot). Näiden lisäksi alueella oli kolme erittäin epämääräistä, oletettavasti luonnollista painannetta. Selkeiden painanteiden suuntana oli yhtä poikkeusta lukuun ottamatta itä-länsi. Niiden koko oli vaihteleva; pituus 150 – 210 cm, leveys 70 – 110 cm. Syvyys painanteen keskiosissa vaihteli noin 10 – 40 cm välillä ympäröivästä maanpinnasta mitattuna.

Koekuopat

Varisveden Kalmosaaren painanteisiin tehtiin kaksi koekuoppaa. Koekuoppa nro 1 avattiin itä-länsisuuntaiseen painanteeseen (kartalla 4 painanne nro 1); painanteen mitat olivat noin 180 x 90 x 25 cm. Painanteen länsiosaan tehtiin noin 40 x 50 cm kokoinen koepisto. Erittäin paksu, noin 18 cm syvyyteen asti ulottunut turvekerros poistettiin lapiolla. Koska tämän kerroksen alaosasta havaittiin turpeen seassa katkelmallisia luiden kappaleita, kaivamista jatkettiin lastalla.

Pintaturpeen alaisessa mullansekaisessa hiekkakerroksessa havaittiin lisää luita sekä myös nauvoja ja niiden katkelmia. Koekuopan keskeltä, noin 35 cm syvyydestä löytyi naula (TYA 789:2), jonka kantaosa osoitti etelään. Muutamia cm naulasta syvemmällä ja noin 10 cm siitä koilliseen löytyi yksi hammas sekä katkelmallisia luita. Toinen, edellistä kookkaampi naula (TYA 789:1) löytyi noin 40 cm syvyydestä koekuopan luoteiskulmasta, lähinnä painanteen

reunaa: naulan kanta osoitti kohti länttä. Naulan varteen oli kiinnittynyt puuta; syyt olivat poikittain naulan pituussuuntaa vasten. Irtolöytöinä saatiin maata seulottaessa vielä yksi muu naula ja sekä naulojen katkelmia. Hiiltä koekuopasta tuli hippuina heti turpeen alta aina noin 25 cm syvyyteen asti. Maa oli varsin kivetöntä; koekuopasta tuli vain yksi nyrkinkokoinen kivi.

Koekuoppa pyrittiin kaivamaan puhtaaseen hiekkaan asti. Noin 45 cm syvyydessä saatiin näkyviin puhtaan kellertävän hiekan ja mullansekaisen sekoittuneen maan välinen raja: koekuopan länsiosassa se muodosti puoliympyrän muotoisen kuvion (kartta 5). Puhdas maa tuli kauttaaltaan näkyviin noin 45 cm syvyydessä. Lopuksi koekuoppa peitettiin ja sen reunoihin maan sisään asetettiin noin 30 cm pituiset harjateräspiikit mahdollisia tulevia tutkimuksia ajatellen.

Näytteeksi ja mahdollisia tulevia analyyssejä varten koekuopasta otettiin talteen siitä löytynyt luumateriaali (TYA 789:5). Luuaines oli erittäin fragmentoitunutta sekä osittain myös hiiltynyttä. Palaminen on tapahtunut selvästi vasta hautaamisen jälkeen, sillä hiiltymisen jälkiä esiintyi myös luiden murtopinnoissa. Kaikkiaan luuta, lähinnä kallon osia, otettiin talteen n. 132 g.

Toinen koekuoppa tehtiin painanteeseen nro 5, joka oli kooltaan noin 180 x 90 x 30 cm. Tämän itä-länsisuuntaisen painanteen keskiosaan avattiin noin 50 x 40 cm koekuoppa. Paksun sammalpeitteen (noin 15 cm painanteen keskiosasta mitattuna) alta löytyi mm. tyhjiä oluttölkkejä sisältänyt muovikassi. Turvekerrosta seurasi noin 20 cm paksuinen mullansekainen hiekka, jonka alla oli kaksi kookasta kiveä. Kivet poistettiin, ja näiden alla maa oli koskematon. Tarkistuspisto ulottui yli 80 cm syvyyteen asti.

Tulokset

Perimätietojen perusteella Varisveden Kalmosaarta olisi käytetty (venäläisten tai karjalaisten) sotilaiden hautapaikkana. Lähteiden mukaan paikalliset asukkaat ovat kaivelleet saarella useaan otteeseen, mahdollisesti jopa kolmeen kertaan.

Inventointihavaintojen perusteella Varisveden Kalmosaarta on selvästi käytetty hautaamiseen, joskin myöhempi kaivaustoiminta on tuhonnut osan tai ainakin osia hautauksista. Saarella oli todettavissa kuusi hautapainannetta, joihin kahteen tehtiin koekuoppia. Toisesta koekuopasta

löytyi pysyvään ruumishautaukseen viittaavia löytöjä. Hautakuvion, löytöjen (naulat) ja luuaineiston levinnän perusteella painanne nro 1 vainaja on todennäköisimmin haudattu arkussa itä-länsisuuntaisesti pää kohti länttä. Hautaa on kuitenkin kaiveltu hautausajankohdan jälkeen. Luissa olleista palojäljistä voidaan päätellä, että saari tai osa sitä on myös jossain vaiheessa (hautausajankohdan jälkeen) palanut. Hautauksia ei löytöjen perusteella voida kuitenkaan tarkemmin ajoittaa, vaan kohteen luonteen tarkempi selvittäminen vaatisi lisätutkimuksia. Varisveden Kalmosaari on ehdottomasti suojelun arvoinen.

PAPINNIEMI JUURIKKASELKÄ KALMOSAARI

Inventointinumero	2
Kylä	PAPINNIEMI
Vesistö	JUURIKKASELKÄ
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	ruumiskalmisto / hautasaari
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4221 05 KARVIO (1997)
Koordinaatit	x = 6938 30 y = 4438 80 z = n. 103
Rek.nro	66:2
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902 inv. Raike 1991 (hist. ajan kohteet)
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	15,4 Heinäveden kirkosta koilliseen
Havainto-olosuhteet	Huonot
Kunto	hyvä
Luokitusehdotus	I
Mv-negatiivit	TYA 23848 - 23853
Diapositiivit	TYA 319: 1 - 8
Kartta	kartat 7 ja 8

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee linnuntietä noin 15,4 km Heinäveden kirkosta koilliseen. Juurikkaselkä on Juojärven lahti, jonka eteläosassa Luuslahden suulla saari sijaitsee. Uusi Valamo sijaitsee kohteesta noin 2 km pohjoisluoteeseen, Leväniemen toimintakeskus noin 200 m koilliseen. Kalmosaari on muodoltaan pyöreähkö, noin 60 metriä halkaisijaltaan oleva saari.

Saarella kävijän huomion kiinnittää ensimmäisenä erittäin vaihteleva (kumpuileva) maasto, joka johtuu sammaleen peittämistä suurista maakivistä sekä lukuisista painanteista. Maaperä on lähinnä hiekkansekaista hiesua. Saarella kasvaa pääosin harvaa männikköä, jonka joukossa on joitain nuoria koivuja. Aluskasvillisuus on lähinnä mustikkaa. Varsinkin saaren alavammassa itäosassa on erittäin tiheää, havainnointia häiritsevää suopursua.

Arkistotiedot

Rantasalmen kihlakuntakertomuksessa vuodelta 1902 on vain lyhyt maininta Juurikkaselän Kalmosaaresta: ”*Saman [eli Papinniemen] hovin lähellä olevassa Luuslahdessa on Kalmosaari.*” (Pelkonen 1902, 189) Paikannimiarkiston kohdetta koskevien tietojen mukaan saarelle olisi jäänyt venäläisiä kuolemaan (NA, Heinävesi).

Kohde on tarkastettu myös Heinäveden muinaisjäännösinventoinnin yhteydessä vuonna 1991; kohteessa todettiin soikeita painanteita (Raika 1991, 3).

Havainnot

Kohteella käytiin 22.5.2001 sään ollessa sateinen. Lähin veneenlaskupaikka sijaitsee Kalmosaaresta noin 200 metriä lounaaseen sijaitsevan Leväniemen toimintakeskuksen rannassa; Uuden Valamon lähellä Juurikkasalmissa on yleinen veneenlaskupaikka. Matka tehtiin soutaen, sillä teknisistä ongelmista johtuen perämoottori ei ollut käytössä.

Kohteessa yleiskartoitettiin kaikkiaan 17 kuopannetta, joista osa oli selvästi haudan muotoisia painanteita, mutta osa epämääräisiä kuoppia. Saarella havaittiin näiden lisäksi ainakin neljä varsin vähän aikaa sitten kaivamisesta syntyneitä, muodoltaan epäsäännöllisiä painannetta. Painanteet keskittyivät saaren keskiosiin; niillä ei näyttänyt olevan mitään dominoivaa suuntaa.

Saaren länsiosassa, Leväniemen toimintakeskusta vastapäätä sijaitsee nuotiopaikka, jonka nuotiokiveys on rakennettu mm. laakakivistä, joita saarella ei muutoin havaittu.

Koekuopat

Juurikkaselän Kalmosaaren painanteisiin kaivettiin kaksi koekuoppaa. Koekuoppa 1 tehtiin ympäristöstä poikkeavaan, selvästi myöhemmin kaiveltuun painanteeseen saaren keskiosissa. Painanne oli kooltaan noin 1,6 m N-S suunnassa sekä noin 1,3 m W-E –suunnassa; sen syvyys oli noin 35 cm ympäröivästä maanpinnasta mitattuna. Koekuoppa, kooltaan noin 60 x 50 cm, kaivettiin kyseisen painanteen pohjoisosaan. Painanteen yläosiin ei ollut muodostunut selvää turve-, humus- tai huuhtoutumiskerrosta, vaan se oli heti pinnastaan lähtien sekoittunutta hiekkaa. Noin 10 cm syvyydessä painanteen keskeltä mitattuna havaittiin ensimmäinen katkelmallinen luu. Kaivamista jatkettiin lastoilla, jolloin löytyi vielä kaksi suhteellisen kookasta, mutta katkelmallista luuta. Noin 32 cm syvyydessä koekuopan eteläprofiilissa oli havaittavissa tummempi, noin 4 cm paksu hiili- ja turvepitoinen kerros. Maa muuttui tämän jälkeen harmaaksi kiinteämmäksi hietasaveksi. Luita (kylkiluun katkelmia sekä osa raajan luusta) ei otettu talteen, vaan ne ainoastaan kuvattiin ja asetettiin takaisin paikoilleen. Koekuoppa peitettiin entiselleen, ja se merkittiin nurkistaan harjateräspiikeillä.

Koekuoppa 2 kaivettiin itä-länsisuuntaiseen, noin 1,8 x 0,8 x 0,2 m kooltaan olevan painanteen keskiosaan. Painanteen stratigrafia oli edellistä selkeämpi: pintaturpeen paksuus oli noin 12 cm, jonka alla oli noin 5 cm huuhtoutumiskerros. Lyijyhiekan alla oli karkeaa kellertävää hiekkaa, jossa osittain myös suurehkoja kiviä. Tarkistuspieno kaivettiin aina 70 cm asti. Koekuoppa osoittautui löydöttömäksi ja sen funktio jäi selvittämättä.

Tulokset

Juurikkaselän Kalmosaarella todettiin lukuisia hautamaisia painanteita, joista ainakin osaa voidaan koekuopituksen perusteella pidettävä pysyviä hautauksia sisältäneinä ruumishautoina. Kohteessa on kuitenkin tapahtunut myös myöhempää kaivelua, joka on saattanut vahingoittaa hautauksia. Saari on ehdottomasti suojelun arvoinen ja siellä olisi suoritettava lisätutkimuksia kohteen tarkemman luonteen selvittämiseksi. Kalmosaari on myös erittäin edustava tyyppiesimerkki paikallisesta hautasaaresta niin ulkoisen olemuksen, monipuolisuuden kuin myös helpon saavutettavuuden ansiosta.

VIHTARI PIENI-VIHTARI KALMOSAARI

Inventointinumero	3
Kylä	VIHTARI
Vesistö	PIENI VIHTARI
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	ruumiskalmisto / hautasaari
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4212 12 TUKIA (2000)
Koordinaatit	x = 6918 27 y = 4451 48 z = n. 110 – 115
Rek.nro	876:13
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	23,4 km Heinäveden kirkosta itäkaakkoon
Havainto-olosuhteet	Hyvät
Kunto	koskematon
Luokitusehdotus	I
Mv-negatiivit	TYA 23858 - 23864
Diapositiivit	TYA 319: 14 - 21
Kartta	kartat 9, 10, 11 ja 12

Sijainti ja maasto

Pienen Vihtarin Kalmosaari sijaitsee noin 23,4 km Heinäveden kirkosta itäkaakkoon. Saari on järven itäosassa Suurensaaren kaakkoispuolella. Suurin pituus on luode-kaakkosuunnassa noin 90 m ja lounas-koillissuunnassa noin 60 m. Saaren keskiosa kohoaa jonkin verran muuta saarta korkeammalle. Pinta-alaltaan se on noin puoli hehtaaria. Kalmosaaren rannat ovat suhteellisen jyrkät ja kivikkoiset. Saarella on muutama suurempi siirtolohkare, jotka toimivat hyvinä maamerkkeinä. Kohteen aluskasvillisuus on pääasiallisesti varpukasvillisuutta, lähinnä mustikkaa, ja puustoltaan siellä kasvaa vanikka mäntymetsä.

Arkistotiedot

Ensimmäinen kirjallinen tieto Pienen Vihtarin Kalmosaaresta lienee Antero Pelkosen kirjoittamasta kihlakuntakertomuksesta vuodelta 1902: ”[...] *Lammun ja Vihtarinjärven Kalamosaariin on ihmisiä haudattu.*” (Pelkonen 1902, 188) Sekaannusta saattaa aiheuttaa se, että Heinävedellä on sekä Suuri- että Pieni Vihtari –nimiset järvet. Pelkosen muinaistieteelliseen karttaan ”kristinuskon aikuinen kalmisto” on merkitty kuitenkin vain Pieneen Vihtariin eli Vähä-Vihta –järveen.

Paikannimiarkiston vanhempi aineisto toteaa saarelle haudatun ihmisiä vainojen aikana. Uudempi, 1970-luvulla kerätty materiaali ei enää liitä saareen mitään perimätietoa; ainoastaan oletuksen saaren käytöstä hautapaikkana kuten läheistä Ison Vihtarin Kalmosaartakin.

Vanhoissa, 1750-luvun pitäjänkartoissa kulkee saaren lähetyvillä talvitie Rantasalmelta Liperiin; saarta kyseiseen karttaan ei ole kuitenkaan erikseen nimetty.

Havainnot

Kohteella käytiin 24.5.2001 sään ollessa epävaka. Lähimmäksi veneen laskupaikaksi soveltui Vihtarin ala-asteen piha-alueella sijaitseva kunnan yleinen ranta, josta matkaa saareen kertyi noin 2,6 km. Veneen lasku ei autolla kuitenkaan onnistunut rannan jyrkkyyden ja muiden esteiden takia, mutta paikalliselta asukkaalta saimme ystävällisesti lainata venettä.

Saarella havaittiin useita hautamaisia painanteita, joista selkeimpien (21 kpl) sijainti kartoitettiin GPS:llä. Paikoitellen tiheä aluskasvillisuus vaikeutti havainnointia. Painanteet keskittyvät selvästi saaren keskiosiin, joka maastonpiirteiltään on suhteellisen tasaista.

Koekuopat ja -kaivaus

Pienen Vihtarin Kalmosaaren painanteisiin tehtiin kolme koepistoa- tai kuoppaa, joista yksi saaren keskiosissa sijaitsevaan erittäin epäselvään ja matalaan painanteeseen (koekuoppa 1). Tämä painanne sijaitsee loivasti pohjoiseen viettävässä rinteessä saaren keskiosissa; painanteen pituudeksi ennen koekuopitusta mitattiin n. 1,7 m, leveydeksi 60 cm ja syvyydeksi ympäröivästä maanpinnasta noin 10 cm. Painanteen pohjois- sekä itäpuolella on kookkaat joskin vahvasti sammaloituneet maakivet sekä noin 2,5 m koekuopasta länteen sijaitsee saaren keskiosan ainoa suurempi siirtolohkare.

Painanteen oletettuun keskiosaan avattiin alkuun noin 50 x 40 cm kokoinen koekuoppa. Paksuudeltaan noin 18 cm turvekerroksen jälkeen esiintyi lyijyhiekkaa noin 8 cm. Kuoppa vaikutti luonnolliselta, sillä harmaan hiekan jälkeen lähes koko koekuopan länsipuolen peitti kookas, noin 30 x 20 cm kokoinen kivi sekä useita muita pienempiä kiviä. Kivi ulottui myös kaivausalueen ulkopuolelle. Tarkistuspisto tehtiin koekuopan kivettömään itäosaan, jossa lyijyhiekan jälkeen alkoi esiintyä punertavan ruskeaa hiekkaa. Noin 35 cm syvyydessä (painanteen keskeltä turpeen pinnasta mitattuna) kuopan keskiosista esille tuli kookas raajan luu, joka sijaitsi haudassa pohjois-eteläsuunnassa.

Esille tulleesta luusta voitiin päätellä, että kyseisen painanteen kohdalla on tosiaan ruumishautaus. Hautauksen tarkemman luonteen ja myös esille tulleiden kivien perusteella myös mahdollisen hautarakenteen toteamiseksi koekuoppaa päätettiin laajentaa lähes koko painanteen alaa koskevaksi. Dokumentoinnin jälkeen kaivausta jatkettiin lastoilla; tästä lähtien myös kaikki maa-aines seulottiin.

Painanteen päältä poistettiin paksuudeltaan noin 15-20 cm paksu turvekerros, jossa oli runsaasti mm. varpukasvillisuuden juuria. Turpeen alaosissa havaittiin jonkin verran hiiltä. Turvekerroksen jälkeen osassa aluetta oli havaittavissa ohut huuhtoumiskerros, jonka jälkeen maa oli erittäin tummaa humuspitoista maata. Lähes koko painanteen alan peitti tumman

humuspitoisen maan, jonka paksuus oli 2-10 cm, jälkeen etenkin painanteen pohjoisosassa yhtenäisen kiveys. Kiveys koostui kooltaan vaihtelevankokoisista kivistä; yleistäen voidaan sanoa, että reunoilla sijaitsivat kookkaimmat, noin 20-30 x 20 cm kivet kun taas keskiosan kivet olivat selvästi näitä pienempiä, läpimitaltaan noin 5 cm kokoisia. Poikkeuksena voidaan mainita painanteen pohjoisosan keskellä sijaitseva kolmikulmainen ohut laakamainen kivi, joka oli kooltaan noin 40 x 40 cm. Haudan päällyskiveys sijaitsi selvästi yhdessä kerroksessa, noin 25-30 cm syvyydessä turpeen pinnasta mitattuna. Kiveyksen dokumentoinnin jälkeen osa keskellä sijainneista kivistä poistettiin, ja kaivausta alueella jatkettiin. Osa painanteen eteläosassa koekuopan kohdalla sijaitsevista kivistä oli tosin ehditty poistaa ennen dokumentointia.

Maa koostui kiveyksen poiston jälkeen pintaosista tummasta humuksensekaisesta maasta, jonka jälkeen se pian muuttui punertavaksi hiekaksi. Aivan kaivausalueen kaakkoisosassa oli selvästi havaittavissa selvä ero puhtaan kellertävän hiekan ja likaisen, sekoittuneen täytemaan (punertava hiekka) kohdalla. Noin 5 cm kaivamisen jälkeen alkoi paikoittain tulla esille luita. Samoin lähellä hautaustasoa voitiin havaita erittäin pahasti maatunutta puujäännettä; puuta oli tosin niin vähän ja epäselvissä paikoissa, ettei sen perusteella voida tehdä mitään päätelmiä mahdollisesta arkusta tms. rakenteesta. Tässä vaiheessa kävi myös ilmeiseksi, että hautauksen (hautaustason) reunoja kiertää selkeä kiveys. Reunakivien koko vaihteli, mutta ne olivat selkeästi kookkampia kuin hautakatteena käytettyjen kivien koko.

Alue kaivettiin varovasti lastoilla hautatason yläpintaan asti, jonka jälkeen tasoa siistittiin dokumentointia varten. Vainaja makasi selällään täsmälleen pohjois-eteläsuunnassa pään ollessa pohjoisessa; vainajan kallo oli kääntyneenä kohti itää. Vasen käsi sijaitsi suorassa vartalon vieressä kämmenluiden ollessa lantion päällä, oikea käsi koukistuneena ylärintakehän luiden päälle. Luut näyttivät suhteellisen hyvin säilyneiltä, joskaan niihin ei muutamaa ajoittamista varten otettua lukuun ottamatta koskettu lainkaan. Vainajan pituus kallon yläosasta nilkkoihin oli noin 161 cm; mittauksessa täytyy tosin ottaa huomioon, että hautauksen pohjois- että eteläpäätä ei kaivettu koko hautauksen pituudelta.

Tutkimusten koeluonteen vuoksi hautaa ei kaivettu kuin hautarakenteen ja vainajan asennon selvittämiseksi. Kohde jätettiin tästä eteenpäin kaivamatta, jotta se voitaisiin tulevaisuudessa tutkia kokonaisuutena loppuun niin haudan kuin hautarakenteidenkin osalta. Reunakiveyksiä ei myöskään poistettu. Mahdollisia ajoituksia varten haudasta otettiin talteen muutamia luita (yhteensä noin 5 gr).

Dokumentoinnin ja näytteenoton jälkeen hauta peitettiin varovasti ja kaivettu ala merkittiin reunoistaan maahan noin 30 cm pituisilla maahan upotetuilla harjateräspiikeillä mahdollisia tulevia tutkimuksia ajatellen.

Muista alueelle tehdyistä koekuopista ei saatu selkeitä viitteitä hautauksista.

Tulokset

Pienen Vihtarin Kalmosaassa havaittiin yli 20 hautamaista painannetta, joista yhteen tehdystä koekuopasta saatiin selkeitä viitteitä pysyvästä ruumishautauksesta. Saari on säilynyt koskemattomana ja sitä voidaan pitää tutkimuksellisesti erittäin arvokkaana sekä ehdottomasti suojelun arvoisena.

Painanteita sisältäneet kohteet

VARISTAIPALE PATOONSELKÄ KALMOSAARI

Inventointinumero	4
Kylä	VARISTAIPALE
Vesistö	PATOONSELKÄ
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	hautasaari (painanteita)
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4221 06 LUUTSALO (1997)
Koordinaatit	x = 6940 98 y = 4433 08 z = n. 103
Rek.nro	876:1
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	15,4 km Heinäveden kirkosta pohjoiskoilliseen
Havainto-olosuhteet	hyvät
Kunto	koskematon
Luokitusehdotus	I
Mv-negatiivit	TYA 23876 - 23879
Diapositiivit	TYA 319: 39 - 43
Kartta	kartat 13 ja 14

Sijainti ja maasto

Patoonselän Kalmosaari sijaitsee Heinäveden kirkosta noin 15,4 km pohjoiskoilliseen. Kohde on Juojärven lounaisosista Varisveteen johtavan vesistön keskiosissa, Patoonselällä. Paikasta noin 1,4 km lounaaseen sijaitsee Taivallahden kanava sekä paikasta noin 500 m luoteeseen Patoonkoski.

Saari on muodoltaan soikeahko, suurimman pituuden ollessa luode-kaakko -suunnassa noin 45 m; keskiosastaan saari on lounaasta koilliseen noin 30 m leveä. Pinta-ala on vain noin 0,1 ha. Saari on pinnanmuodoltaan varsin tasainen, ainoastaan ranta laskee suhteellisen jyrkästi veteen. Saarella ei ole näkyvissä avokalliota. Puusto on pääasiassa mäntyä. Aluskasvillisuus käsittää lähinnä mustikkaa sekä kanervaa. Rannan läheisyydessä kasvoi tarkastushetkellä huomattavasti suopursua havainnointia vaikeuttaen.

Arkistotiedot

”Patoonkosken niskalla on on Kalamosaari, josta pääkalloja on löydetty. Tästä saaresta vähän matkaa koskia ylöspäin oli Kurikka-Paavo eräälle kalliolle tappanut 3 venheellistä ryssiä, jotka hän sitten hautasi Kalamosaareen” (Pelkonen 1902, 189).

”Saareen on sota-aikana haudattu kuolleita.” (NA, Heinävesi, 3-kokoelma)

Havainnot ja koekuopat

Kohteella käytiin 30.5.2001 sään ollessa puolipilvinen ja tuulinen, ajoittain myös sateinen. Veneenlaskupaikkana käytettiin Papinniemen Uuden Valamon yleistä veneenlaskupaikkaa. Täältä kertyi tutkimuskohteelle matkaa noin 7,4 km. Oletettavasti vene on laskettavissa myös huomattavasti lähempää, Taivallahden kanavalta.

Saaren pohjoisosassa havaittiin kolme soikeaa pitkänomaista painannetta. Painanteet sijaitsivat muutaman metrin etäisyydellä toisistaan.

NW-SE –suuntaiseen varsin selvärajaiseen painanteeseen (kartalla nro 1), jonka koko noin 160 x 80 x 40 cm, kaivettiin lapiolla ja osittain lastalla kooltaan noin 40 x 40 cm koekuoppa. Paksun

turvekerroksen (28 cm) alta ruskea hiekka 15 cm. Hiiltä tavattiin turvekerroksesta aina noin 40 cm syvyyteen saakka (jopa 7x5x4 cm kokoisina paloina). Ruskean hiekan alla oli joitain isoja kiviä, jonka alla puhdas pohjahiekka.

Painanne 2 oli kooltaan 160 x 50 x 35 cm, suunta NNE-SSW. Painanteen keskiosiin tehtiin noin 40 x 40 cm koekuoppa. Painanteen pintaturvekerroksen paksuus vain 5 cm, jonka alla ruskeaa hiekkaa noin 20 cm. Erittäin tumma noin kahden cm paksuinen hiilensekainen likamaakerros painanteen oletetussa pohjassa, noin 28 cm syvyydessä turpeen pinnasta mitattuna. Tumman maakerroksen alla puhdas, isohkojakin kiviä sisältänyt pohjahiekka.

Painanne 3 oli NE-SW –suuntainen, kooltaan noin 110 x 95 x 35 cm. Painannetta ympäröi tiheä puusto, joka häytti dokumentointia. Painanteeseen ei kaivettu koekuoppaa.

Tulokset

Patoonselän Kalmosaarella havaittiin kolme hautamaista painannetta, joihin kahteen avattiin koekuoppa. Koekuoppien perusteella painanteiden funktiota ei voi tarkoin määrittää, joskin perimätiedon tukemana kohdetta voidaan pitää hautasaarena. Se, onko saarta käytetty pysyvästi vai väliaikaisena hautapaikkana, jää tulevaisuudessa mahdollisesti tehtävien tarkentavien tutkimusten varaan.

PETRUMAA PETRUMA KALMOSAARI

Inventointinumero	5
Kylä	PETRUMAA
Vesistö	PETRUMA
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	hautasaari (painanteita)
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4221 05 KARVIO (1997)
Koordinaatit	x = 6933 60 y = 4439 40 z = n. 90 - 95
Rek.nro	8:20
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902 inv. Raike 1991 (hist. ajan kohteet)
Sijainti	12,6 km Heinäveden kirkosta koilliseen
Havainto-olosuhteet	huonot
Kunto	hyvä
Luokitusehdotus	II
Mv-negatiivit	TYA 23871 - 23872
Diapositiivit	TYA 319: 34 - 36
Kartta	kartat 15 ja 16

Sijainti ja maasto

Petruman Kalmosaari sijaitsee linnuntietä noin 12,6 km Heinäveden kirkosta koilliseen, Petrumajärven koillisosassa, noin 100 metriä Pilkkoinniemestä lounaaseen. Veneenlaskupaikkana käytettiin järven eteläosassa sijaitsevaa Lahdenperää, joka sijaitsee Lepikkomäeltä Petrumaan johtavan tien varrella. Matkaa vesitse Kalmosaarelle kertyi noin 2,5 km.

Saari on muodoltaan pitkänomainen harjanteellinen moreenisaari, jonka suurin pituus on pohjois-eteläsuunnassa noin 190 metriä ja suurin leveys itä-länsisuunnassa noin 60 metriä. Keskiosaltaan saari kapenee vain noin 30 metriin, muodostaen samalla suojaisen poukaman saaren itäpuolelle. Kalmosaaren etelä- ja länsipuolella on jonkin verran karikkoa. Saaren keskiosa kohoaa harjumaisesti N-S -suuntaisena selvästi muuta osaa korkeammalle. Kohteen pinta-ala on noin yksi hehtaari, joskin painanteet keskittyvät huomattavasti pienemmälle alueelle.

Petruman Kalmosaareissa kasvaa lähinnä mäntyä, mutta myös kuusta sekä jonkin verran lehtipuita. Aluskasvillisuuden valtalajina on mustikka. Saaren koillisosassa oli aluskasvillisuuden varsin perusteellisesti hävittänyt pienehkö metsäpaloalue.

Arkistotiedot

Kihlakuntakertomuksessa kerrotaan Petruman Kalmosaaresta seuraavaa: *"Petrumaan [...] kylän Kalamosaareen on haudattu kuolleita silloin kun Heinävedellä ei vielä ole kirkkoa ollut. Pappi oli muutaman kerran kuukaudessa käynyt siunaamassa kuolleet."* (Pelkonen 1902, 188)

Paikannimiarkiston tietojen mukaan saaresta on tuntemattomaksi jääneen kertojan mukaan löytynyt vanhoja hautoja (NA, Heinävesi). Savonlinnan maakuntamuseon suorittamassa muinaisjäännösinventoinnissa Eeva Raike (1991, 3) kirjoittaa kohteesta: *"Petrumajärven koillispuolella oleva pieni saari, jossa soikeita painanteita."*

Havainnot

Kohteella aiottiin käydä jo 28.5.2001, mutta teknisistä syistä johtuen tutkimuksia jouduttiin siirtämään seuraavaan päivään. Sää oli 29.5. puolipilvinen, aamupäivällä tuli myös ajoittain sade- sekä raekuuroja. Havainnointia häiritsi epävakaisen sään lisäksi kohteeseen metsätöitten jäljiltä jätetty hakkuujäte.

Saaren eteläosista kartoitettiin kaikkiaan kymmenen soikeaa, hautamaista painannetta, jotka sijaitsivat saaren harjanteella, loivasti itään ja koilliseen viettävässä rinteessä. Painanteista kuusi sijaitsi joko kaakko-luode tai itä-länsisuunnassa. Painanteiden koko oli vaihteleva: niiden pituus vaihteli noin 130 – 190 cm välillä, leveys 65 – 115 cm ja syvyys 10 – 50 cm.

Painanteiden lisäksi Kalmosaaren keskiosassa loivasti itään viettävän harjun päällä, painanteiden lähetyvillä, havaittiin rakennuksen pohja. Ympäristöstä heikosti erottuvan suorakaiteen muotoisten maavallien pituus lounais-koillissuunnassa oli noin 5,2 metriä ja luode-kaakkosuunnassa noin 3,9 metriä.

Koekuopat

Pohjois-eteläsuuntaisen painanteen nro 3 keskelle tehtiin lapiolla noin 40 x 40 cm kokoinen koepisto. Paksun, noin 22 cm paksun turvekerroksen alta paljastui punertava hiekka noin 42 cm syvyyteen asti, jonka alla oli puhdas koskematon pohjahiekka. Hiiltä esiintyi jonkin verran turvekerroksessa.

Painanteeseen nro 4 tehtiin lapiolla noin 50 x 50 cm koekuoppa. Painanteen keskellä pintaturpeen paksuus oli noin 18 cm. Turpeen alla oli karkeaa hiekkaa, jonka seassa esiintyi hiiltä noin 32 cm syvyyteen asti. Hiiltä esiintyi jonkin verran myös pintaturpeessa. Maa-aineksessa ei ollut erotettavissa selvää stratigrafiaa, vaan karkea hiekka jatkui vielä noin 70 cm syvyydessä, johon syvyyteen koekuopan kaivaminen lopetettiin.

Painanteen nro 5 keskelle tehtiin noin 40 x 40 cm kokoinen koepisto. Pintaturpeen paksuus oli noin 15 cm, jonka alla oli isojakin kiviä sisältänyt karkea hiekka noin 48 cm syvyyteen saakka. Tämän jälkeen harmaa koskematon pohjahiekka. Painanteessa ei esiintynyt lainkaan hiiltä.

Painanteen nro 8 keskelle tehtiin lapiolla noin 30 x 40 cm koepisto. Painanteen turvekerroksen paksuus oli noin 14 cm, jonka alla punertavaa hiekkaa noin 15 cm. Harmaa kiinteä pohjahiekka tuli vastaan punertavan hiekan alta noin 30 cm syvyydessä (painanteen keskeltä mitattuna). Hiiltä oli havaittavissa vain vähän turpeen seasta.

Painanteisiin tehtyjen koekuoppien lisäksi rakennuksen maavallien sisään tehtiin koepisto. Koepisto, kooltaan n. 40 x 40 cm, tehtiin sen länsireunalle hieman keskiosaa korkeammalle kohdalle. Koepistosta tuli heti turvekerroksen jälkeen esille runsaasti palaneita kiviä. Kyseessä on oletettavasti rakennuksen kivistä kootun kiukaan tms. tulisijan rakenteet.

Tulokset

Petruman Kalmosaarella havaittiin huonoista havainto-olosuhteista huolimatta kymmenen hautamaista painannetta sekä rakennuksen maavallia. Painanteisiin tehtiin neljä koekuoppaa tai -pistoa ja rakennukseen yksi koepisto. Painanteista saatujen havaintojen perusteella ei voida tehdä varmoja johtopäätöksiä niiden funktiosta. Saarella sijainneen rakennuksen funktion selvittäminen voisi tuoda lisävalaistusta myös painanteiden selvittämiseen. Kuitenkin kohteeseen liittyvien arkistotietojen perusteella on saarta pidettävä mahdollisena hautasaarena.

HASUMÄKI ISO-VIHTARI KALMOSAARI

Inventointinumero	6
Kylä	HASUMÄKI
Vesistö	ISO VIHTARI
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	hautasaari (painanteita)
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4212 09 VIHTARI (2000)
Koordinaatit	x = 6916 26 y = 4446 96 z = n. 90
Rek.nro	2:287
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	20,2 km Heinäveden kirkosta kaakkoon
Havainto-olosuhteet	kohtalaiset
Kunto	hyvä
Luokitusehdotus	II
Mv-negatiivit	TYA 23865
Diapositiivit	TYA 319: 22
Kartta	kartat 17 ja 18

Sijainti ja maasto

Ison Vihtarin Kalmosaari sijaitsee Heinäveden kirkosta noin 20 km kaakkoon, Iso Vihtari – järven keskiosassa Vihtarinniemen eteläpuolella. Kohde on pinta-alaltaan noin 0,85 ha, muodoltaan soikeahko, itä-länsisuunnassa noin 140 metriä pitkä ja pohjois-eteläsuunnassa noin 70 metriä leveä saari.

Saaren rannat ovat kivikkoisia, mutta suhteellisen loivia. Järvi on tosin paikoittain erittäin matala ja karikkoinen. Keskellä saarta on korkeampi kalliopaljastuma, jossa sijaitsee myös muutamia suurempia maakiviä. Saaren maaperä vaihtelee hiesusavesta hienoon hiekkaan. Saaren puusto on rantaosistaan koivua; sisäosa on ilmeisesti istutettua männikköä. Inventointihetkellä hakkuujätteet hättäsivät jonkin verran havainnointia. Aluskasvillisuutena on vallitsevana lähinnä mustikka, alavammalla rantakaistaleella suopursu.

Arkistotiedot

Ison tai Pienen Vihtarin Kalmosaaresta ei ole kihlakuntakertomuksessa muuta kuin lyhyt maininta: ”[...] ja Vihtarinjärven Kalmosaariin on ihmisiä haudattu” (Pelkonen 1902, 188). Toisaalta ei ole yksiselitteistä, tarkoittaako Pelkonen tekstissään Ison vai Pienen Vihtarin Kalmosaarta. Nimiarkiston aineistossa paikannimen synnystä kertoo vuonna 1894 syntynyt informantti; ”Ennen sitä tuota hautasivat immeisiä, rospiiitoaikana piti välillä jättä.” Vanhoissa, 1750-luvun pitäjänkartoissa on saaren lähettyville merkitty talvitie Rantasalmelta Karjalaan (Liperiin).

Havainnot

Kohteella käytiin 25.5.2001 sään ollessa vaihteleva. Saaressa havaittiin kaikkiaan 17 selkeää, hautamaista painannetta. Näistä suurin osa sijoittuu saaren keskiosiin hieman ympäristöään korkeamman avokallion eteläpuoliselle alueelle. Painanteilla ei näyttäisi olevan selkeää vallitsevaa suuntaa.

Kahteen painanteeseen tehtiin koekuoppia. Lähempänä rantaa sijaitsevaan painanteeseen nro 1 tehtiin lapiolla noin 40 x 40 cm kokoinen koekuoppa. Paksua, noin 15 cm turvekerrosta seurasi ohut 2-5 cm huuhtoutumiskerros. Lyijyhiekkan alla punertava puhdas hiekka. Hiekan seassa

havaittiin suhteellisen runsaasti nyrkinkokoisia tai suurempia kiviä; tarkistuspisto ulottui yli 60 cm syvyyteen. Toinen koekuoppa, noin 50 x 40 cm tehtiin ylempänä sijaitsevaan painanteeseen. Turvekerros oli edellistä ohuempi, joskin yli 10 cm. Ohuehkon lyijyhiekkakerroksen jälkeen punertava karkea sora, jossa myös isohkoja kiviä seassa. Hiekkakerros vaikutti puhtaalta.

Tulokset

Ison Vihtarin Kalmasaareissa todettiin erittäin runsaasti hautamaisia painanteita, joiden funktio pienimuotoisesta koekuopituksesta huolimatta jäi epäselväksi. Painanteet saattavat olla peräisin väliaikaishaudoista, johon perimätieto ja 1700-luvun puolivälin edullinen sijainti talvitien varrella viittaavat. Mielenkiintoista on, että kohteesta alle 5 km koilliseen sijaitsee Pienen Vihtarin Kalmosaari, jota on todistettavasti käytetty hautasaarena. Kohteen luonteen tarkempi selvittäminen vaatisikin lisätutkimuksia.

RAAMINMÄKI VAHVALAHTI KALMOSAARI

Inventointinumero	7
Kylä	RAAMINMÄKI
Vesistö	VAHVALAHTI
Kohde	KALMOSAARI (vuoden 1974 peruskartassa <i>Kalmasaari</i>)
Tyyppi	hautasaari (painanteita)
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4221 04 KERMA (1997)
Koordinaatit	x = 692287 y = 443098 z = n. 79
Rek.nro	3:11
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	3,6 km Heinäveden kirkosta eteläkaakkoon
Havainto-olosuhteet	hyvät
Kunto	hyvä
Luokitusehdotus	II
Mv-negatiivit	TYA 23854 - 23856
Diapositiivit	TYA 319: 9 - 11
Kartta	kartta 19

Sijainti ja maasto

Vahvalahden Kalmosaari sijaitsee linnuntietä noin 3,6 km Heinäveden kirkosta eteläkaakkoon. Kalmosaari sijaitsee Vahvalahden ja Itälahden välissä Vääränselässä; vielä vuoden 1974 kartoissa Kalmosaari on merkitty avoveden ympäröimäksi saareksi, mutta nykyisin sen pohjois- ja itäpuolella sijaitsee suoalue. Käytännössä kohteelle pääsy edellyttää veneen käyttöä.

Saari on noin 0,5 hehtaarin kokoinen; sen suurin pituus on luoteis-kaakkoissuunnassa noin 140 metriä ja leveys lounais-koillissuunnassa noin 45 metriä. Saaren eteläosan poikki itä-länsisuuntaisena kulkee ympäristöään korkeampi harju. Puuston osalta saari on lähinnä sekametsää. Avokalliota on näkyvissä saaren länsiosissa. Lounaisosassa sijaitsee kesämökki.

Maaperä saaren eteläosassa on savensekaista hiekkaa; alavammassa pohjoisosassa maaperä on lähinnä turvetta, jonka alla savea. Saaren sisäosissa peruskallio on lähellä maanpintaa. Soistuminen saaren pohjois- ja itäpuolella lienee tapahtunut verrattain nopeasti.

Arkistotiedot

Kihlakuntakertomuksessa kohteesta todetaan lyhyesti: "*Vahvalahden Kalamosaareen on haudattu Heinäveden ensimmäisiä asukkaita*" (Pelkonen 1902, 189). Paikannimiarkistossa on kohteesta vastaava tieto: saarella kerrotaan olleen Heinäveden vanhimman hautausmaan (NA, Heinävesi, 3-kokoelma). Vahvalahden Kalmosaaren rinnakkaisnimenä käytetään Hautasaari-nimeä.

Havainnot

Kohteella käytiin 23.5.2001 sään ollessa sateinen. Lähimmäksi veneen laskupaikaksi soveltui parhaiten Vahvalahden pohjoisosassa sijaitseva yleinen veneenlaskupaikka, josta matkaa kohteelle kertyi vajaa kilometri.

Huonon sään takia havaintomahdollisuudet olivat tarkastuksen aikana huonot eikä koekuoppia tehty. Saaren eteläosissa havaittiin kolme itä-länsisuuntaista, melko matalaa painannetta, joita voidaan pitää mahdollisina hautapainanteita.

Mantereen puolella, kohteesta noin 300 metriä koilliseen uudehkon metsätien eteläpuolella havaittiin rakennuksen perustus; alueella ei ainakaan historiallisen kartta-aineiston perusteella ole ollut asutusta 1800-luvulta nykypäivään.

KUITTUA PETÄJÄJÄRVI KALMOSAARI

Inventointinumero	8
Kylä	KUITTUA
Vesistö	PETÄJÄJÄRVI
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	painanteita
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	3234 12 KARHILANTAIVAL (2000)
Koordinaatit	x = 691980 y = 357660 z = n. 110
Rek.nro	876:2
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	noin 10 km Heinäveden kirkosta lounaaseen
Havainto-olosuhteet	hyvät
Kunto	hyvä
Luokitusehdotus	II
Mv-negatiivit	-
Diapositiivit	TYA 319: 23 - 26
Kartta	kartat 20 ja 21

Sijainti ja maasto

Petäjäjärven Kalmosaari sijaitsee linnuntietä noin 10 km Heinäveden kirkosta lounaaseen. Saari on järven eteläosassa Olkkolanniemen ja Tirkkolanniemen välissä. Saaren suurin pituus on SW-NE -suunnassa noin 130 metriä ja suurin leveys NW-SE -suunnassa on noin 70 metriä. Saari on pinta-alaltaan noin 0,6 hehtaaria. Keski- ja pohjoisosa kohoaa erittäin jyrkästi ja erottuu tässä suhteessa selkeästi muista Heinäveden Kalmosaarista; korkeimmalla kohdalla sekä sen läheisyydessä etelään viettävässä rinteessä sijaitsee useampia kookkaita siirtolohkareita. Etelä- ja itäosa, jossa suurin osa painanteista sijaitsee, on sen sijaan suhteellisen loivasti rantaa kohti viettävää kangasmaastoa. Saaren puusto on pääasiallisesti mäntyä.

Arkistotiedot

Kuittuan Petäjäjärven Kalmosaaresta ei ole mainintoja vuoden 1902 kihlakuntakertomuksessa. Nimiarkiston vanhemmassa materiaalissa kohteesta on lyhyt muistiinpano: ”*Ruotsinsodan aikana venäläisiä oli mennyt saareen ja asuivat siellä saunassa. Suomalaisia ui Olkkolanniemen puolelta ja sytyttivät saunan palamaan. Saaresta on löydetty vieläkin hiiliä.*” Lisäksi saarella kerrotaan olevan aarteen, venelastillinen rahaa, jonka saisi omakseen tietyllä tavalla toimiessaan. (NA, Heinävesi 3-kokoelma) Olkkolanniemen ja Kalmosaaren välissä sijaitsee Kalmosalmi.

Havainnot

Petäjäjärven Kalmosaarella käytiin 25.5.2001 sään ollessa epävakainen. Kesämökkiläinen Aarne Airaksinen lainasi ystävällisesti veneen käyttöömme.

Saarella havaittiin yhteensä 15 soikeaa hautamaista painannetta sekä yksi pyöreähkö ”pyyntikuoppamainen” kuoppa. Painanteet keskittyivät selvästi saaren itä- ja eteläosiin, loivasti järveen viettävälle terassimaiselle tasanteelle. Painanteet erottuivat maastossa selkeästi; muutaman pienemmän, lähinnä suorakaiteen muotoisen hautamaisen painanteen ympärillä oli havaittavissa matalahko maavalli ja ne näyttivät jonkin verran muita painanteita myöhemmin kaivetuilta.

Saaren itäosassa sijaitseva, selvästi muista kuopanteista erottuvan pyöreähkön kuopan ympäröimä oli noin 2 x 1,7 metriä; sen syvyys oli noin 1,2 metriä.

Koekuopat

Kahteen Petäjäjärven Kalmosaaren hautamaiseen painanteeseen tehtiin koekuoppia. Painanteeseen 1 saaren itäosassa tehdystä noin 40 x 40 cm kokoisesta koekuopasta noin 10 cm turvekerroksen jälkeen ohut huuhtoumiskerros, jonka jälkeen maa näytti koskemattomalta pohjahiekalta. Huuhtoumiskerroksessa havaittiin jonkin verran hiiltä.

Toisessa koekuopassa, joka tehtiin saaren eteläosaan, stratigrafia näytti samalta. Hiili ulottui jonkin verran myös hiekkakerroksen yläosiin. Molempiin koekuoppiin tehtiin tarkistuspistot noin 60 cm syvyyteen asti.

Tulokset

Osa painanteista saattaa olla varsin myöhäisiä; kenties perimätiedon tunteman aarteen etsijöiden jäljiltä. Koekuopissa havaittu hiili huuhtoumiskerroksen ja hiekan välissä saattaa olla luonnollisen metsäpalon jäljiltä, johon on myöhemmin sekoittunut erilaista tarinaperinnettä; jälkiä perimätiedon tuntemasta rakennuksesta ei havaittu. Soikeitten hautamaisten painanteiden funktio jäi kuitenkin epäselväksi, ja saarta on perimätiedon tukemana pidettävä hautasaarena.

Lisäksi käytiin tarkastamassa kohteesta noin 800 metriä luoteeseen sijaitseva Verkkosaari, jota läheisen mökin omistaja oli luullut Kalmosaareksi. Petäjäjärven Verkkosaarella (PK 3243 10 RUMMUKKALA [1999], x = 6920 60, y = 3576 17) ei tarkastuskäynnillä havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Tervahautakohteet

PETRUMAA KERMA ISO HAUTASAARI

Inventointinnumero	9
Kylä	PETRUMAA
Vesistö	KERMA
Kohde	ISO HAUTASAARI
Tyyppi	tervahautoja
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4221 04 KERMA (1997)
Koordinaatit	x = 692710 y = 443680 z = n. 85
Rek.nro	22:1
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	inv. Raike 1991 (hist. ajan kohteet)
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	7,1 km Heinäveden kirkosta itäkoilliseen
Havainto-olosuhteet	huonot
Kunto	hyvä
Luokitusehdotus	-
Mv-negatiivit	-
Diapositiivit	-
Kartta	kartta 22 ja 23
Sijainti ja maasto	

Iso Hautasaari sijaitsee Kermajärvässä noin 7,1 km Heinäveden kirkosta itäkoilliseen. Saaren suurin pituus on luode-kaakkoissuunnassa noin 1 km ja lounais-koillissuunnassa noin 250 metriä. Iso Hautasaari on pinta-alaltaan noin 19,5 ha. Kohteen kaakkoispuolella sijaitsee Pieni Hautasaari. Maasto vaihtelee korkeista kalliopaljastumista ja alavampiin kangastyyppeihin. Puusto on havupuuvältaista.

Arkistotiedot

Kohde on inventoitu vuonna 1991 muinaisjäännösinventoinnin yhteydessä. Raike (1991, 3) kirjoittaa Isosta Hautasaaresta historiallisen ajan luettelossa: ”kaksi halkaisijaltaan noin 2 metrin suuruista tervahautaa, jotka sijaitsevat kaakkoisosan lounaispuolella.”

Havainnot

Kohteella käytiin 21.5.2001 sään ollessa sateinen ja erittäin tuulinen. Saaren eteläosassa, lounaaseen kohti Kermajärveä loivasti viettävässä rinteessä havaittiin kolme tervahautaa, joiden halkaisija vaihteli 5-10 metrin välillä. Saarta ei muilta osin ehditty käymään läpi.

Samalla kertaa tarkastettiin myös läheinen Pieni Hautasaari, jossa ei havaittu mitään muinaisjäännöksen viittaavaa. Kohteesta noin 1200 metriä luoteeseen, Karsikkovirran pohjoisosassa sijaitsee Karsikkoniemi. Karsikkoniemeä ei kuitenkaan pystytty vuonna 2001 tarkastamaan veneen perämoottorin rikkouduttua.

HASUMÄKI KERMA HAUTASAARI

Inventointinumero	10
Kylä	HASUMÄKI
Vesistö	KERMA
Kohde	HAUTASAARI
Tyyppi	tervahauta
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4221 04 KERMA (1997)
Koordinaatit	x = 443287 y = 692571 z = n. 85
Rek.nro	1:302
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	-
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	3,6 km Heinäveden kirkosta itäkaakkoon
Havainto-olosuhteet	huonot
Kunto	koskematon
Luokitusehdotus	-
Mv-negatiivit	-
Diaposiivit	-
Kartta	kartta 24 ja 25

Sijainti ja maasto

Kerman Hautasaari sijaitsee linnuntietä noin 3,6 km Heinäveden kirkosta itäkaakkoon. Saari on pyöreähkö, pinta-alaltaan noin 11,5 hehtaaria ja pituudeltaan luoteis-kaakkosuunnassa noin 500 m ja lounais-koillissuunnassa noin 320 m. Korkeuserot ovat huomattavia; pohjoisosan avokallio ulottuu yli 100 m mpy korkeuteen. Saaren puusto on pääasiallisesti havupuuvaltaista. Aivan saaren kaakkoiskärjessä sijaitsee lomarakennus.

Arkistotiedot

Arkistotiedot kohteesta rajoittuvat 1970-luvulla kerättyyn perimätietoon: useat informantit kertovat saarelle haudatun ruumiita. Hautaaminen ajoittuisi kertojien mukaan isonvihan aikaiseksi. (NA, Heinävesi)

Havainnot

Kohteella käytiin 21.5.2001 sään ollessa sateinen ja erittäin tuulinen. Saaren eteläosassa pienen lahdenpoukaman kohdalta noin 40 metriä rannasta pohjoiseen, loivasti etelään viettävässä rinteessä havaittiin halkaisijaltaan noin 12 metrinen jyrkkäseinäinen ja säännöllisen pyöreä alkujaan välipohjallinen tervahauta.

Inventoinnin yhteydessä ei havaittu mitään muunlaisiin hautoihin viittaavia jälkiä; koekuoppia ei tehty.

VIITALAHTI KERMA HAUTASAARI

Inventointinumero	11
Kylä	VIITALAHTI
Vesistö	KERMA
Kohde	HAUTASAARI
Tyyppi	tervahautoja
Ajoitus	historiallinen
Peruskartta	4221 02 LAJUNLAHTI (1997)
Koordinaatit	x = 442535 y = 693370 z = n. 83
Rek.nro	2:40
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	-
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	8,4 km Heinäveden kirkosta luoteeseen
Havainto-olosuhteet	hyvät
Kunto	koskematon
Luokitusehdotus	-
Mv-negatiivit	-
Diapositiivit	TYA 319: 44 - 45
Kartta	kartat 26, 27 ja 28

Sijainti ja maasto

Kerman Hautasaari sijaitsee linnuntietä noin 8,4 km Heinäveden kirkosta luoteeseen. Hautasaari on luoteis-kaakkosuunnassa noin 600 metriä pitkä ja lounais-koillisuunnassa noin 130 metriä leveä. Saaren keskiosa on muuta aluetta alavampaa, ja lähestulkoon ”katkaisee” saaren. Pinta-ala on noin 6 hehtaaria. Saaren maasto on tyypillistä havupuuvältaista kuivaa kangasmetsää.

Arkistotiedot

1920-luvulla syntyneen informantin mukaan ”*Haotasaarella ovat tapelleet ja sieltä ovat löytäneet immeistel luitakii*”. Hautasaaren ja Likosaaren välistä salmea kutsutaan Hautasalmeksi. (NA. Heinävesi).

Havainnot

Kohteella käytiin 1.6.2001 sään ollessa aurinkoinen. Veneenlaskupaikkana käytettiin Viitalahden leirintäalueen rantaa, josta matkaa saarelle kertyi noin 1,1 km. Hakkuujäte haittasi jonkin verran havainnointia, mutta saari tarkastettiin läpikotaisin. Koepistoja ei tehty.

Saaren luoteisosassa, sen eteläpuolella (kohdassa $x = 693373$, $y = 442523$) lähellä rantaa, lounaaseen viettävässä rinteessä havaittiin kaksi tervahautaa muutaman metrin etäisyydeltä toisistaan. Tervahautoista isomman halkaisija oli noin 10 metriä ja sen syvyys oli noin 2,3 metriä. Hautaa kiersi erittäin selkeä maavalli, jonka korkeus maanpinnasta oli noin 1,1 metriä. Välittömästi haudan ulkopuolella, alempana lounaisrinteessä oli havaittavissa pienempi syvennys; kyseessä lienee tervan keräämiseen tarkoitettujen halssin jäännökset.

Vaatimattomampi hauta sijaitsee noin 10 metriä edellä mainitusta koilliseen. Ulkohalkaisijaltaan säännöllisen pyöreä hauta oli noin 3,7 m, sen sisähalkaisija noin 1,7 m ja syvyys noin 60 cm.

Tulokset

Hautasaarella havaittiin kaksi tervahautaa. Tervahautoista varsinkin kookkaampi on erittäin näyttävä ja sijaitsee edustavalla paikalla. Myös maanomistaja oli erittäin kiinnostunut maillaan sijaitsevista tervahautoista ja lupasi säilyttää ne koskemattomina.

Vaikka saari perimätiedon mukaan olisi myös hautasaari, ei mitään kalmistoon viittaavia painanteita tms. havaittu. Samalla kertaa tarkastettiin myös Pieni Hautasaari, joka sijaitsee Hautasaaresta noin 50 metriä kaakkoon. Saari on vain noin 20 x 15 m kokoinen pieni luoto, eikä siellä havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa.

1700-luvun puolivälissä tehdyssä pitäjänkartassa Hautasaari ja läheinen Havukkasaari ovat vaihtaneet paikkaa. Oikea ”Hauda Sari” saattaisikin tarkoittaa siis nykyistä Havukkasaarta, joka sijaitsee noin 400 m Hautasaaresta pohjoiseen. Havukkasaarta ei tarkastettu vuonna 2001.

Muut tarkastetut kohteet

PAPINNIEMI JUOJÄRVI KALMOSAARI

Inventointinumero	12
Kylä	PAPINNIEMI
Vesistö	JUOJÄRVI
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	”kivivalleja”, hautasaari?
Ajoitus	-
Peruskartta	4221 08 RUUNALEHTO (1997)
Koordinaatit	x = 693684 y = 444888 z = n. 102
Rek.nro	2:8
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Kuokkanen 1911 (kivivalleista)
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	22,3 km Heinäveden kirkosta koilliseen
Havainto-olosuhteet	kohtalaiset
Kunto	hyvä
Luokitusehdotus	II
Mv-negatiivit	TYA 23873 - 23875
Diapositiivit	TYA 319: 37 - 38
Kartta	kartat 29 ja 30

Sijainti ja maasto

Juojärven Kalmosaari sijaitsee linnuntietä noin 22,3 km Heinäveden kirkosta koilliseen Pöytälahdessa Juojärven kaakkoisosassa. Kohteesta noin 300 metriä koilliseen on Heinäveden ja Liperin välinen kunnan raja. Saari on kooltaan noin 70 m pohjois-eteläsuunnassa ja noin 35 m itä-länsisuunnassa. Saaren pohjoisosassa on avokalliota. Saari on pinnanmuodoltaan varsin alava, paitsi pohjoisosan kalliopaljastuman ja itäosan vallin osalta.

Arkistotiedot

P. Kuokkanen kertoo mm. Juojärven Kalmosaaren valleista artikkelissaan ”Omituisia merkkejä kalliolla ja vanhoja valleja Juojärven kaakkoisimmassa lahdelmassa.” (*Kotiseutu* 1911, 263-264):

”Juojärvestä pisimmälle kaakkoa kohti Pöytälahdeksi nimitetty lahdelma eroittaa toisistaan Heinäveden ja Liperin pitäjät, joista edellinen kuuluu Mikkelin- ja jälkimmäinen Kuopion lääneihin. Kun matkustaja soutaa Pöytälahden perältä isolle Juojärvelle noin 3 km. tulee hän erääseen kapeaan Kortessalmeksi nimitettyyn salmeen. [...] Vastapäisellä rannalla noin ½ km. alempana edellisestä, Pöytälahden pohjaan päin, löytyy sen mukaan kun käydessäni ehdin näkemään, kolmessa eri ryhmässä järveen pistäville niemikkeille rakennettuja valleja. Vallit, jotka nähtävästi hyvin kaukaisessa muinaisuudessa ovat sinne syntyneet, alkavat välittömästi järvestä. Rakennusaineena, ainakin järvenpuolella, näkyy käytetyn kiviä, päällimmäisenä multakerros, joka jatkuu maallepäin noin 2 m., päättyen siellä noin 10-15 cm korkeaan vinoon terassiin maan pinnalla. Valleilla, joita näkyy käytetyn suojana järvenpuolelta tulevaa vihollista vastaan, kasvaa nykyään vaivaismäntyjä ja koivuja; paksut tervaskannot todistavat puolestaan myöskin, että vallit ovat sangen kaukaisilta ajoilta.”

Nimiarkiston kokoelmissa kerrotaan Juojärven eteläpään Kalmosaarista (myös vanhoissa pitäjänkartoissa monikkomuodossa), joista ainakin yhdestä on löydetty pääkalloja sota-ajoilta. (NA, Heinävesi, 3-kokoelma). Myöhemmin kerätty perimätieto liittyy saaren tapahtumat isonvihan aikaan; myös tähän kohteeseen liitetään Heinävedellä erittäin yleinen venevarkaustarina (NA, Heinävesi).

Havainnot

Juojärven Kalmosaassa käytiin 30.5. sään ollessa aurinkoinen. Saaren itäosassa oli havaittavissa n. 60 metriä pitkä, noin 1 – 1,5 metriä korkea sekä noin 1 metrin leveä kivivalli. Kivivallin saareen rajoittuvassa osassa ja vallin yläosaa peitti vahva sammal- ja turvepeite; järven puolelta valli koostuu lähinnä särmikkäistä, suhteellisen kookkaista kivistä. Saarella ei havaittu painanteita eikä muutakaan hautauksiin viittaavaa; koepistoja ei tehty.

Vastaavanlaista vallia havaittiin myös n. 300 m kohteesta kaakkoon sijaitsevalla pienemmällä saarella sekä kohteesta noin 350 m eteläkaakkoon mantereella sijaitsevalla kannaksella. Kyseessä lienee muinainen rantavalli, mutta alueen sijainnin ja historian huomioon ottaen (Ruotsin ja Venäjän välinen raja on kulkenut kohteen pohjoispuolitse) kohde vaatisi lisätutkimuksia.

Nyt tarkastetusta kohteesta noin 700 metriä pohjoiskoilliseen, Liperin kunnan puolella sijaitsee Kalmasaari.

RUMMUKKALA KALMANIEMI

Inventointinumero	13
Kylä	RUMMUKKALA / POLVIJÄRVI
Kohde	KALMANIEMI eli KALMISTONNIEMI
Tyyppi	”hautoja”
Ajoitus	-
Peruskartta	3243 10 RUMMUKKALA (1999)
Koordinaatit	x = 692640 y = 357230 z = n. 92-100
Rek.nro	13:1
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	Pelkonen 1902
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	noin 12 km Heinäveden kirkosta länteen
Havainto-olosuhteet	huonot
Kunto	-
Luokitusehdotus	-
Mv-negatiivit	-
Diapositiivit	-
Kartta	kartta 31

Sijainti ja maasto

Rummukkalan Kalmaniemi eli Kalmistonniemi (jälkimmäinen peruskarttanimi) sijaitsee noin 12 km Heinäveden kirkosta länteen Iso-Rummukka -järven itärannalla. Maasto alueella viettää erittäin jyrkästi kaakosta kohti Iso-Rummukkaa. Osassa tarkastettua aluetta oli suoritettu avohakkuu, jonka jäljiltä maastoon jäänyt hakkuujäte vaikeutti havainnointia. Hakkuuaukeasta koilliseen kasvoi erittäin vankkaa mäntymetsää.

Maaperä oli ylempänä, noin 100 m mpy lähinnä karkeaa moreenisoraa; alempana, lähempänä rantaa maaperä muuttui hienommaksi hiekaksi ja osittain myös humuspitoiseksi multamaaksi.

Arkistotiedot

Nimiarkiston vanhempi aineisto toteaa Rummukkalan Kalmaniemestä, kuten myös lähellä sijaitsevasta Kalmakankaasta: ”Siinä on vainojen aikuisia hautoja.” (NA, Heinävesi, 3-kokoelma)

Havainnot ja tulokset

Alueella käytiin 26.5.2001 sään ollessa poutainen. Havainnointia ja liikkumista alueella vaikeutti osittain erittäin vesakoitunut maasto sekä toisaalta metsänistutuksen yhteydessä myllätty maaperä ja alueelle jätetty hakkuujäte. Rannan läheisyydessä oli havaittavissa muutamia rannansuuntaisia terassimuodostelmia, joissa ei kuitenkaan havaittu painanteita tai mitään muutakaan muinaisjäänökseen viittaavaa. Alueelle tehtiin muutama tulokseton koepisto.

Myös lähistöllä asuvat paikkakuntalaiset tunsivat paikan nimeltä ja tiesivät kertoa sitä joskus käytetyn hautaamiseen. Kuitenkaan peruskarttoihin merkittyä sijaintia tarkemmin he eivät osanneet kohdetta paikallistaa.

Alueella ei kuitenkaan inventoinnin perusteella havaittu mitään muinaisjäänökseen viittaavaa, ja kuten todettua, kohteen sijainnin tarkempi määrittelykin vaatisi lisätutkimuksia. Samoin Nimiarkiston mukaan lähistöllä sijaitsevan Kalmakankaan tarkempi sijainti jäi määrittelemättä.

KOIVUMÄKI KOIVUJÄRVI KALMOSAARI

Inventointinumero	14
Kylä	KOIVUMÄKI
Vesistö	KOIVUJÄRVI
Kohde	KALMOSAARI
Tyyppi	hautasaari?
Ajoitus	-
Peruskartta	4212 03 MALKKILA (2000)
Koordinaatit	x = 691966 y = 442590 z = n. 115
Rek.nro	1:15 ja 1:16
Inventointilöydöt	-
Aiemmat tiedot	-
Aiemmat löydöt	-
Sijainti	7,2 km Heinäveden kirkosta etelälounaaseen
Havainto-olosuhteet	erittäin huonot
Kunto	-
Luokitusehdotus	-
Mv-negatiivit	-
Diapositiivit	-
Kartta	kartta 32

Sijainti ja maasto

Koivujärven Kalmosaari sijaitsee linnuntietä noin 7,2 km Heinäveden kirkosta etelälounaaseen. Saari sijaitsee Koivujärven itäosassa Valkeiskallionsaaren ja Puustinlahden välissä Lukkarinniemen eteläpuolella. Kalmosaari on noin 4 hehtaarin kokoinen, lähinnä luodekaakkosuuntainen saari, jonka suurin pituus on NW-SE suunnassa noin 350 metriä ja SW-NE suunnassa noin 170 metriä.

Saaren keskiosa kohoaa jonkin verran muuta aluetta korkeammalle. Kohteen koillisosa on jonkin verran soistunut. Maaperä on pääosin hietasavea; avokalliota on näkyvissä paikoitellen. Puusto on pääasiassa mäntyä. Saaren itä- ja eteläosa oli tarkastushetkellä hakkuiden jäljiltä ryteikköinen; hakkuujäte vaikeutti havainnointia. Saaren luoteiskärjessä sijaitsee lomarakennus.

Arkistotiedot

Koivujärven Kalmosaareen kerrotaan haudatun paikkakuntalaisia, kun pitäjän hautausmaa oli kaukana. Saareen liitetään myös tarina heinämiehestä, joka saarella levätessään oli kuullut äänen kehottaen tätä nousemaan pois sormiluun päältä; tarkemmin tutkittaessa paikasta löydettiin ihmisluita. (NA, Heinävesi, 3-kokoelma) Perimätieto kertoo myös saarta käytetyn kelirikkokalmistona (NA, Heinävesi).

Havainnot

Kohteella käytiin 22.5.2001 sään ollessa sateinen. Lähimmäksi veneen laskupaikaksi valittiin Lukkarinniemi välittömästi Kalmosaaren pohjoispuolella, joka ei kuitenkaan sovellu tähän tarkoitukseen erikoisen hyvin. Erityisesti saaren itäpuolelle jätetyn runsaan hakkuujätteen vuoksi mutta myös huonon sään vuoksi havaintomahdollisuudet olivat tarkastuksen aikana erittäin huonot.

Saarella ei havaittu painanteita eikä koekuoppia tehty.

KOIVUMÄKI RUOKOVESI KALMOSAARI

Inventointinumero 15

Kylä KOIVUMÄKI
Vesistö RUOKOVESI
Kohde KALMOSAARI

Tyyppi hautasaari?
Ajoitus -

Peruskartta 4212 06 PILPPA (2000)
Koordinaatit x = 691649 y = 443512 z = n. 78

Rek.nro 876:7

Inventointilöydöt -
Aiemmat tiedot Pelkonen 1902 ?
Aiemmat löydöt -

Sijainti noin 11 km Heinäveden kirkosta kaakkoon
Havainto-olosuhteet hyvät

Kunto -
Luokitusehdotus -

Mv-negatiivit TYA 23857
Diapositiivit TYA 319: 12 – 13
Kartta kartta 33

Sijainti ja maasto

Ruokoveden Kalmosaari sijaitsee linnuntietä noin 11,2 km Heinäveden kirkosta kaakkoon. Saari on Ruokoveden Virranharjonselän luoteisosassa. Kohde on noin 0,35 ha kokoinen luoteis-kaakkosuuntainen saari. Saaren suurin pituus on noin 130 metriä, leveimmältä kohdaltaan saari on noin 40 metriä.

Saaren luoteis- ja kaakkoisosa kohoaa muuta saarta korkeammalle. Näiltä osilta saaren maaperä on pääosin avokalliota, jossa osittain jäkäläpeitettä. Keskiosaltaan saari on muuta ympäristöä matalampi maaperän ollessa lähinnä karkeaa hiekkaa. Aluskasvillisuus on varsin olematonta. Saarella on harva mäntyvaltainen puusto. Saaren keskiosaa on käytetty telttailuun; alueella sijaitsee myös nuotiopaikka.

Arkistotiedot

Ruokoveden Kalmosaarta pidetään perimätiedon mukaan seudun ensimmäisten asukkaiden hautausmaana. Saarella on kertojan mukaan painumia ja kiviä. (NA, Heinävesi 3-kokoelma)

Uudempi arkistomateriaali tietää saareen haudatun ruumiita isonvihan ”*vai minkä vihan aekkaan*”. Saaresta olisi tämän mukaan myös löydetty luurankoja ja pääkalloja (NA, Heinävesi). Saarta kutsutaan myös Kalamosaareksi tai Hautasaareksi.

Havainnot

Kohteella käytiin 23.5.2001 sään ollessa selkeä ja aurinkoinen. Lähempänä Kalmosaarta sijaitsevista veneenlaskukielloista johtuen vene jouduttiin laskemaan vesille Koivulahdesta Torvelaan vievän tien varrelta, josta matkaa kohteeseen kertyi vesitse yhteen suuntaan yli 5 km.

Ainoastaan saaren keskiosa oli alustavien havaintojen perusteella sovelias hautaamiseen (hiekkaa), sillä muualla saarella avokallio oli näkyvissä tai heti sammaleen alla. Saaren keskiosiin tehtiin lapiolla muutamia koepistoja, mutta erittäin ohuen (n. 5-20 cm) turve- ja hiekkakerroksen jälkeen vastaan tuli peruskallio. Mitään nimestämisen (NA) yhteydessä talletettua tietoa saaren kivisyydestä tai painanteiden jälkiä ei havaittu.

Tulokset

Inventointi Ruokoveden Kalmosaassa ei tuonut esille mitään muinaisjäänökseen viittaavaa. Saaren maaperä on tarkastuksen perusteella kauttaaltaan hautaamiseen sopimatonta. Saattaa olla, että kohteella on alun perin tarkoitettu paikasta noin 200 metriä pohjoiseen olevaa saarta (nyk. Likaisensaari): vuoden 1938 paikannimikeräyksen kohdekarttoihin (Suomen taloudellinen kartta, lehti VI:10 Heinävesi. 1917) Kalmosaari on merkitty nykyisen Likaisensaaren kohdalle. Tämä sopisi myös nimestämisen yhteydessä paikalliselta informantilta kerättyyn tietoon saaren kivisyydestä, sillä Likaisensaari on peruskartan mukaan erittäin louhikkoinen. Likaisensaarta ei tarkastettu vuonna 2001.

Epäselväksi jäi myös se, mitä saarta Antero Pelkonen tarkoitti kirjoittaessaan 1902 Ruokoveden Raaminsaaresta (ks. 2.5. Ruokovesi Raaminsaari), johon ”on haudattu ihmisiä.” (Pelkonen 1902, 189) Tämän nimistä saarta eivät paikkakuntalaiset enää tunteneet, eikä nimeä esiintynyt vanhemmassakaan karttamateriaalissa tai paikannimiarkiston kokoelmissa.

Paikantamattomat tai tarkastamattomat kohteet

Kohteita, joita ei tarkastettu vuonna 2001 tai joita ei pystytty paikallistamaan mihinkään tiettyyn paikkaan:

PAPINNIEMI JUOJÄRVI PASKOLAHTI

”Papinniemen hovin lähellä olevassa Paskolahdessa, joka pistää Juo- eli Jukajärvestä, on eräs saari, johon niinikään on kuolleita haudattu. Pääkalloja ja muitakin luita on siitä vielä viime aikoinakin löydetty.” (Pelkonen 1902, 189) Paskolahtea ei kyetty paikallistamaan, joten kohde jäi tarkastamatta. Papinniemen pohjoisosassa on Karsikkaniemi, jolla saattaa olla yhteys kohteeseen.

PALOKKI KALMOMÄKI

Sijaitsee Palokissa Tuusniemen ja Karvion välisen maantien länsipuolella Jänisvedestä pohjoiseen. Paikkaan ei liity perimätietoa, mutta nimistö viittaa mahdolliseen hautapaikkaan. Kohdetta ei ehditty tarkastaa vuonna 2001. Jänislahden itärannalla, muutama sata metriä Kalmomäestä etelään sijaitsee Karsikkoniemi, jossa kerrotaan vanhan karsikkopuun kasvaneen (NA Heinävesi).

RUOKOVESI RAAMINSAARI

”Ruokovedessä on Raaminsaari, johon on haudattu ihmisiä. Pappi kävi Rantasalmelta käsin kerran tai pari vuodessa siunaamassa niitä siellä.” (Pelkonen 1902, 189) Kohdetta ei pystytty paikallistamaan mihinkään Ruokovedessä sijaitsevaan saareen, sillä järvessä ei paikkakuntalaisten eikä karttojen mukaan nykyisin ole ko. nimistä saarta. Saari sijainnee Ruokoveden luoteisosassa lähellä Raaminlahtea, mutta kohde voi myös olla sekoittunut Ruokoveden Kalmosaareen [ks. kohde 15].

SARVIKUMPU PETTÄINSELÄNNE

”Noin ½ km näistä [Sarvikummusta], Pettäinselänteellä, ilmestynyt kyntäessä myös ihmisen luita.” (Pelkonen 1902, 38). Kohdetta ei kyetty tarkasti paikallistamaan vuonna 2001.

VIHTARI KINNUTTARENMÄKI

Vihtarin Kinnuttarenmäkeen kerrotaan haudatun vainajia. Pelkosen (1902, 189) mukaan paikasta on löytynyt kokonainen luuranko. Kohdetta ei tarkastettu tarkempien tietojen puuttuessa.

HASUMÄKI ISO VIHTARI KALMONIEMI

Kohde sijaitsee Ison Vihtarin Suppulahteen pistävällä pienellä niemellä (nyk. Pesäniemi) maantien eteläpuolella. Kohteen tarkka sijainti selvisi tammikuussa 2002 Heinävedellä pidetyn esitelmän yhteydessä yleisövihjeen perusteella. Kohdetta ei tarkastettu vuonna 2001.

Lähteet

Arkistolähteet

Cajanus, Jonas ja Bergström Carl, 1748-1749. Geographisk Charta öfwer En Del af Rantasalmi sochn uti Savolax Medledels Härad.. Riksarkivet, Tukholma. (kopiot mikrofilmeinä KA:ssa)

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki. Nimiarkiston paikannimikokoelmat, Heinävesi, 3-kokoelma.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki. Nimiarkiston paikannimikokoelmat, Heinävesi.

Raike, Eeva 1991. Heinäveden muinaisjäännösinventointi 1991. Savonlinnan maakuntamuseo. Museoviraston arkeologian osaston arkisto.

Kirjallisuus

Huttunen, Pertti ja Simola, Heikki. Heinäveden asutushistoria luonnonarkistojen valossa. *Heinäveden historia* I. Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy. 1986. 39-49

Hämynen, Tapio. Heinäveden historia vuoteen 1865. *Heinäveden historia* I. Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy. 1986. 51-

Kuokkanen, P. Omituisia merkkejä kalliossa. *Kotiseutu* 1911. 263-264.

Pelkonen, Antero. Entis-ajan muistoja Rantasalmen kihlakunnasta. *SMYA XXII*. Helsinki 1902.

Soininen, Arvo M. *Rantasalmen historia*. Rantasalmi 1954.

Käytetyt lyhenteet

KA Kansallisarkisto. Helsinki.

NA Nimiarkisto. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.

SMYA Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja

Liitteet

Karttaluettelo

- Kartta 1. Heinävesi. Inventoidut kohteet 2001
- Kartta 2. Ote Rantasalmen kihlakunnan muinaistieteellisestä kartasta vuodelta 1902
- Kartta 3. Kohde 1. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 4. Kohde 1. Yleiskartta 1:1000
- Kartta 5. Kohde 1. Yleiskartta 1:250
- Kartta 6. Kohde 1. Tasokartta: koekuoppa
- Kartta 7. Kohde 2. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 8. Kohde 2. Yleiskartta 1:1000
- Kartta 9. Kohde 3. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 10. Kohde 3. Yleiskartta 1:1000
- Kartta 11. Kohde 3. Tasokartta
- Kartta 12. Kohde 3. Tasokartta
- Kartta 13. Kohde 4. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 14. Kohde 4. Yleiskartta 1:500
- Kartta 15. Kohde 5. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 16. Kohde 5. Yleiskartta 1:1000
- Kartta 17. Kohde 6. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 18. Kohde 6. Yleiskartta 1:1000
- Kartta 19. Kohde 7. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 20. Kohde 8. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 21. Kohde 8. Yleiskartta 1:1000
- Kartta 22. Kohde 9. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 23. Kohde 9. Yleiskartta 1:5000
- Kartta 24. Kohde 10. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 25. Kohde 10. Yleiskartta 1:5000
- Kartta 26. Kohde 11. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 27. Kohde 11. Yleiskartta 1:5000
- Kartta 28. Kohde 11. Ote 1700-luvun pitäjänkartasta
- Kartta 29. Kohde 12. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 30. Kohde 12. Yleiskartta 1:3500
- Kartta 31. Kohde 13. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 32. Kohde 14. Ote peruskartasta 1:20000
- Kartta 33. Kohde 15. Ote peruskartasta 1:20000

Kuvaluettelo

Diapositiivit

Diapositiivit on talletettu Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkistoon päänumerolle TYA 319. Kuvanheet Juha Ruohonen (J.R.) ja Piritta Häkälä (P.H.).

TYA 319:	Kohde	Aihe	Kuvaussuunta	Kuvaaja
1	Juurikkaselkä Kalmosaari	yleiskuva Juurikkaselän Kalmosaaresta	koilliseen	J.R.
2	Juurikkaselkä Kalmosaari	yleiskuva saaren kumpuilevasta maastosta	itään	J.R.
3	Juurikkaselkä Kalmosaari	itä-länsisuuntainen painanne	itään	J.R.
4	Juurikkaselkä Kalmosaari	itä-länsisuuntaisen painanteen profiilia	pohjoiseen	J.R.
5	Juurikkaselkä Kalmosaari	painanne, jossa myöhemmän kaivelun jälkiä	länteen	J.R.
6	Juurikkaselkä Kalmosaari	koekuopan pohjoisprofiili	pohjoiseen	J.R.
7	Juurikkaselkä Kalmosaari	koekuopan eteläprofiili	etelään	J.R.
8	Juurikkaselkä Kalmosaari	koekuopasta löytyneitä luita	-	J.R.
9	Vahvalahti Kalmosaari	yleiskuva Vahvalahden Kalmosaaresta	etelään	J.R.
10	Vahvalahti Kalmosaari	epäselvä painanne saaren eteläosassa	lounaaseen	J.R.
11	Vahvalahti Kalmosaari	painanteen reunat selvennetty	lounaaseen	J.R.
12	työkuva	Piritta Häkälä opastamassa Ruokolahden Kalmosaareen	-	J.R.
13	Ruokolahti Kalmosaari	yleiskuva Ruokolahden Kalmosaaresta	koilliseen	J.R.
14	Pieni Vihtari Kalmosaari	yleiskuva Pienen Vihtarin Kalmosaaresta	itään	J.R.
15	Pieni Vihtari Kalmosaari	Pienen Vihtarin Kalmosaaren keskiosaa; koekuoppa kuvassa näkyvän siirtolohkareen takana	itään	J.R.
16	Pieni Vihtari Kalmosaari	yleiskuva koekuopan sijainnista	pohjoiseen	J.R.
17	Pieni Vihtari Kalmosaari	koekuoppa painanteen eteläosaan	-	J.R.
18	Pieni Vihtari Kalmosaari	koekuopan laajennus; haudan kiveys	-	J.R.
19	Pieni Vihtari Kalmosaari	kiveystä poistettu osittain vainajan päältä	-	J.R.
20	Pieni Vihtari Kalmosaari	hautaus osittain paljastettuna	-	J.R.
21	Pieni Vihtari Kalmosaari	lähikuva haudan pohjoisosasta	-	J.R.
22	Iso Vihtari Kalmosaari	yleiskuva Iso Vihtarin Kalmosaaresta	luoteeseen	J.R.
23	Petäjäjärvi Kalmosaari	yleiskuva Petäjäveden Kalmosaaresta	etelään	J.R.
24	Petäjäjärvi Kalmosaari	yleiskuvaa saaren lounaisosasta	lounaaseen	J.R.

25	Petäjäjärvi Kalmosaari	pyöreä kuopanne; lapio mittakaavana	-	J.R.
26	Petäjäjärvi Kalmosaari	pitkänomainen painanne saaren eteläosassa	luoteeseen	J.R.
27	Varisvesi Kalmosaari	yleiskuva Varisveden Kalmosaaresta	länteen	J.R.
28	Varisvesi Kalmosaari	Varisveden Kalmosaaren pohjoisosaa; hautaamiseen käytetty alue sijoittuu kuvan keskiosaan	lounaaseen	J.R.
29	Varisvesi Kalmosaari	hautaamiseen käytetty saaren alavampi alue	itään	J.R.
30	Varisvesi Kalmosaari	koekuoppa x löytökerroksessa; profiilissa luu	-	J.R.
31	Varisvesi Kalmosaari	koekuoppa x löytötasossa; arkunnaula in situ	-	J.R.
32	Varisvesi Kalmosaari	koekuoppa x löytötasossa; kuvassa sekundaarilöydöt	-	J.R.
33	tyokuva	taustalla Varisveden Kalmosaari; etuosassa Juha Ruohonen	-	P.H.
34	Petruma Kalmosaari	yleiskuva Petruman Kalmosaaresta	luoteeseen	J.R.
35	Petruma Kalmosaari	painanne saaren itäosissa	pohjoiseen	J.R.
36	Petruma Kalmosaari	rakennuksen jäänteitä saaren keskiosissa	luoteeseen	J.R.
37	Juojärvi Kalmosaari	yleiskuva Juojärven Kalmosaaresta	luoteeseen	J.R.
38	Juojärvi Kalmosaari	Juojärven Kalmosaaren itäosan ”vallia”	kaakkoon	J.R.
39	Patoonkoski Kalmosaari	yleiskuva Patoonkosken Kalmosaaresta	pohjoiseen	J.R.
40	Patoonkoski Kalmosaari	luoteis-kaakkosuuntainen painanne (nro 1)	kaakkoon	J.R.
41	Patoonkoski Kalmosaari	pohjois-eteläsuuntainen painanne (nro 2)	koilliseen	J.R.
42	Patoonkoski Kalmosaari	tyokuva: Piritta Häkälä mittaa painannetta	koilliseen	J.R.
43	Patoonkoski Kalmosaari	lounais-koillisuuntainen painanne (nro 3)	koilliseen	J.R.
44	Kerma Hautasaari	näyttävä tervahauta saaren eteläosassa	etelään	J.R.
45	Kerma Hautasaari	pienempi tervahauta edellisen vieressä	koilliseen	J.R.

Mustavalkonegatiivit

Mustavalkonegatiivit on talletettu Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkistoon numeroille TYA 23848 – 23879. Kuvanneet Juha Ruohonen (J.R.) ja Piritta Häkälä (P.H.).

TYA	Kohde	Aihe	Kuvaussuunta	Kuvaaja
23848	Juurikkaselkä Kalmosaari	itä-länsisuuntainen painanne	itään	J.R.
23849	Juurikkaselkä Kalmosaari	painanne, jossa aikaisemman kaivelun jälkiä	länteen	J.R.
23850	Juurikkaselkä Kalmosaari	painanteeseen tehdyn koekuopan pohjoisprofiili	pohjoiseen	J.R.
23851	Juurikkaselkä Kalmosaari	painanteeseen tehdyn koekuopan eteläprofiili	etelään	J.R.
23852	Juurikkaselkä Kalmosaari	koekuopasta löytyneet luut, lähikuva		J.R.
23853	Juurikkaselkä Kalmosaari	yleiskuva Juurikkalahden Kalmosaaresta	koilliseen	J.R.
23854	Vahvalahti Kalmosaari	yleiskuva Vahvalahden Kalmosaaresta	etelään	P.H.
23855	Vahvalahti Kalmosaari	itä-länsisuuntainen painanne saaren eteläosassa	lounaaseen	J.R.
23856	Vahvalahti Kalmosaari	sama kuin ed.; painanteen reunat selvennetty	lounaaseen	J.R.
23857	Ruokolahti Kalmosaari	yleiskuva Ruokoveden Kalmosaaresta	koilliseen	J.R.
23858	Pieni Vihtari Kalmosaari	yleiskuva koekuopan (D1) sijainnista	pohjoiseen	J.R.
23859	Pieni Vihtari Kalmosaari	koekuoppa (D1), painanteen eteläosa		J.R.
23860	Pieni Vihtari Kalmosaari	koekuopan (D1) laajennus, kiveys		J.R.
23861	Pieni Vihtari Kalmosaari	koekuoppa (D1) laajennus; kiveystä poistettu osittain		J.R.
23862	Pieni Vihtari Kalmosaari	sama kuin ed.	pohjoiseen	J.R.
23863	Pieni Vihtari Kalmosaari	yleiskuvaa; koekuoppa sijaitsee kiven takana	itään	J.R.
23864	Pieni Vihtari Kalmosaari	yleiskuva Pienen Vihtari Kalmosaaresta	itään	J.R.
23865	Iso Vihtari Kalmosaari	yleiskuva Ison Vihtarin Kalmosaaresta	lounaaseen	J.R.
23866	Varisvesi Kalmosaari	lähikuva koekuopasta		J.R.
23867	Varisvesi Kalmosaari	lähikuva koekuopasta; arkunnaula		J.R.
23868	Varisvesi Kalmosaari	hautaukseen käytetty alavampi alue saaren koillisosassa	itään	J.R.

23869	Varisvesi Kalmosaari	hautaamiseen käytetty alue kuvan keskiosassa	lounaaseen	J.R.
23870	Varisvesi Kalmosaari	yleiskuva Varisveden Kalmosaaresta	länteen	J.R.
23871	Petruma Kalmosaari	soikeahko painanne saaren itäosissa	pohjoiseen	J.R.
23872	Petruma Kalmosaari	rakennuksen perustuksia saaren keskiosissa	luoteeseen	J.R.
23873	Juojärvi Kalmosaari	yleiskuva Juojärven Kalmosaaresta	kaakkoon	J.R.
23874	Juojärvi Kalmosaari	yleiskuva Juojärven Kalmosaaresta	luoteeseen	J.R.
23875	Juojärvi Kalmosaari	”vallia” Juojärven Kalmosaaren itäosassa	kaakkoon	J.R.
23876	Patoonkoski Kalmosaari	SE-NW –suuntainen painanne	kaakkoon	J.R.
23877	Patoonkoski Kalmosaari	SW-NE –suuntainen painanne	koilliseen	J.R.
23878	Patoonkoski Kalmosaari	painanne	koilliseen	J.R.
23879	Patoonkoski Kalmosaari	yleiskuva Patoonkosken Kalmosaaresta	pohjoiseen	J.R.

Tiedot löydöistä, jotka talletettiin 28.5.2001 Heinäveden Varistaipaleen kylän Varisveden Kalmosaarella tehdyn koekuopituksen yhteydessä. Inventointikertomus on diarioitu Turun yliopiston arkeologian oppiaineen topografiseen arkistoon.

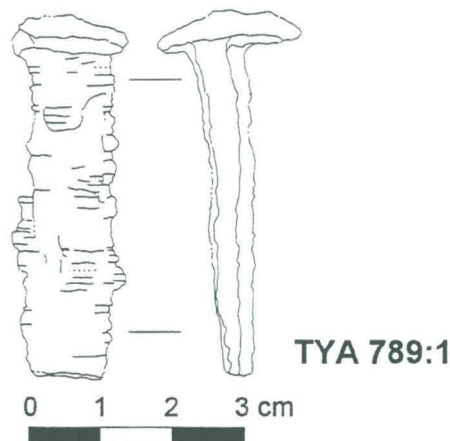
Löytöpaikan koordinaatit: Peruskartta 4221 02 LAJUNLAHTI (1997)

x = 6938 85, y = 4428 44, z = n. 83

1. Rautanaula

1 kpl 11,4 g

Pituus 52 mm, kannan koko noin 20 x 15 mm, paksuus noin 4 mm. Varren poikkileikkaus litteä; paksuus n. 13 x 4 mm. Varteen kiinnittynyt puuta; syyt poikittain. Löytynyt koekuopasta noin 40 cm syvyydestä vaakatasossa kanta länteen.

2. Rautanaula

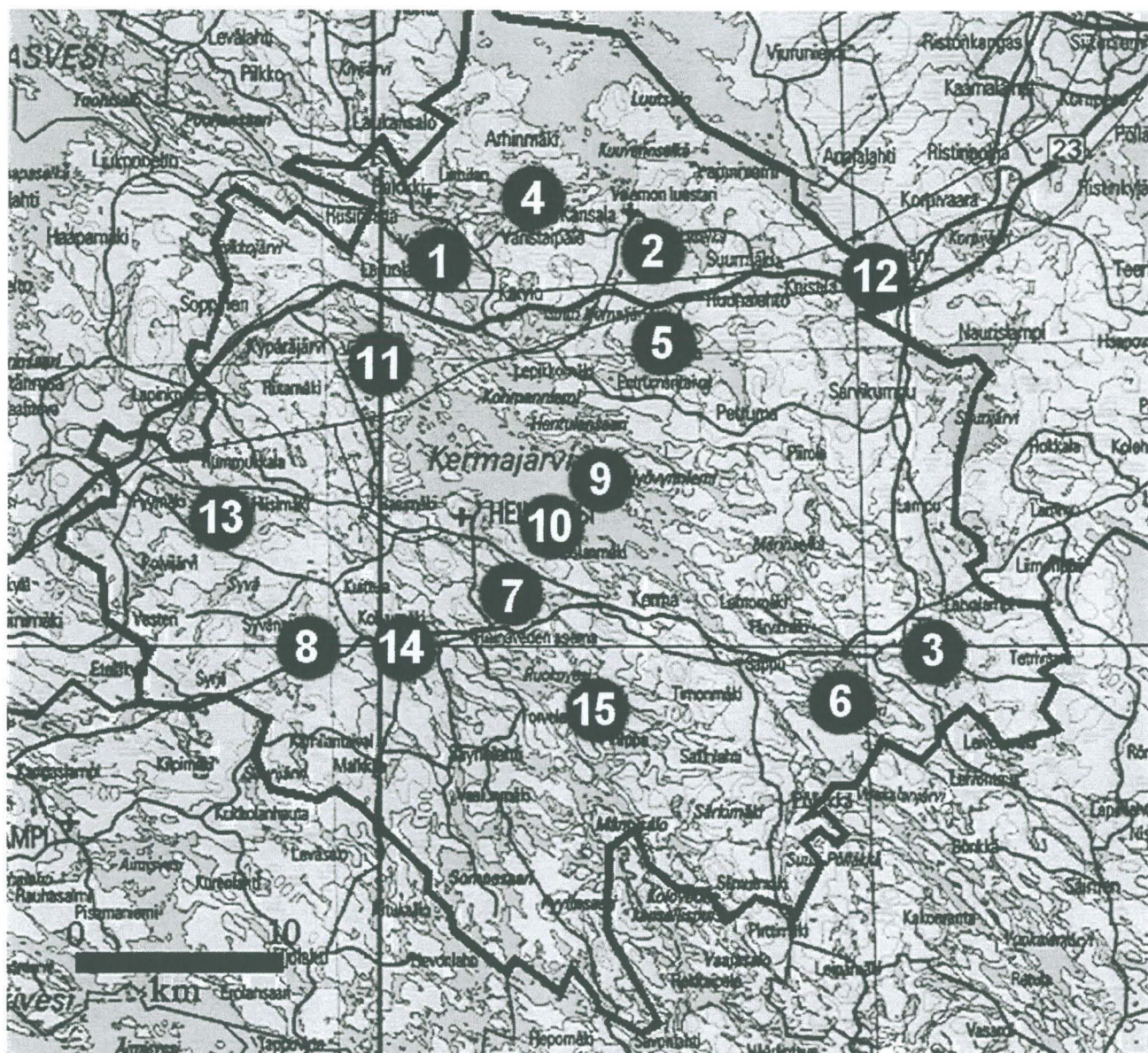
1 kpl 6,3 g

Pituus 33 mm, kannan koko 28 x 15 mm, kannan paksuus n. 5 mm. Varren poikkileikkaus litteähkö; varren paksuus n. 6 x 4 mm. Varsi katkelmallinen. Varteen kiinnittynyt puuta; syyt poikittain. Löytynyt koekuopasta n. 35 cm syvyydestä kanta etelään.

3. Rautanaula 1 kpl 5,1 g
Pituus 18 mm, varren paksuus 6 x 3 mm. Kannan paksuus 4 mm, halkaisija 19 x 17 mm. Varren poikkileikkaus litteä. Varsi katkennut kärjestä.
4. Rautanaulan katkelmia 3 kpl 4,5 g
Yksi katkelmista naulan kantaosasta. Yhdessä litteässä varren katkelmassa jäänteitä puusta; syyt poikittain pituussuuntaan nähden.
5. Luita 132 g
Pääasiassa kallon osia; erittäin fragmentaarisia. Osittain hiiltyneitä, myös murtopinnoista.

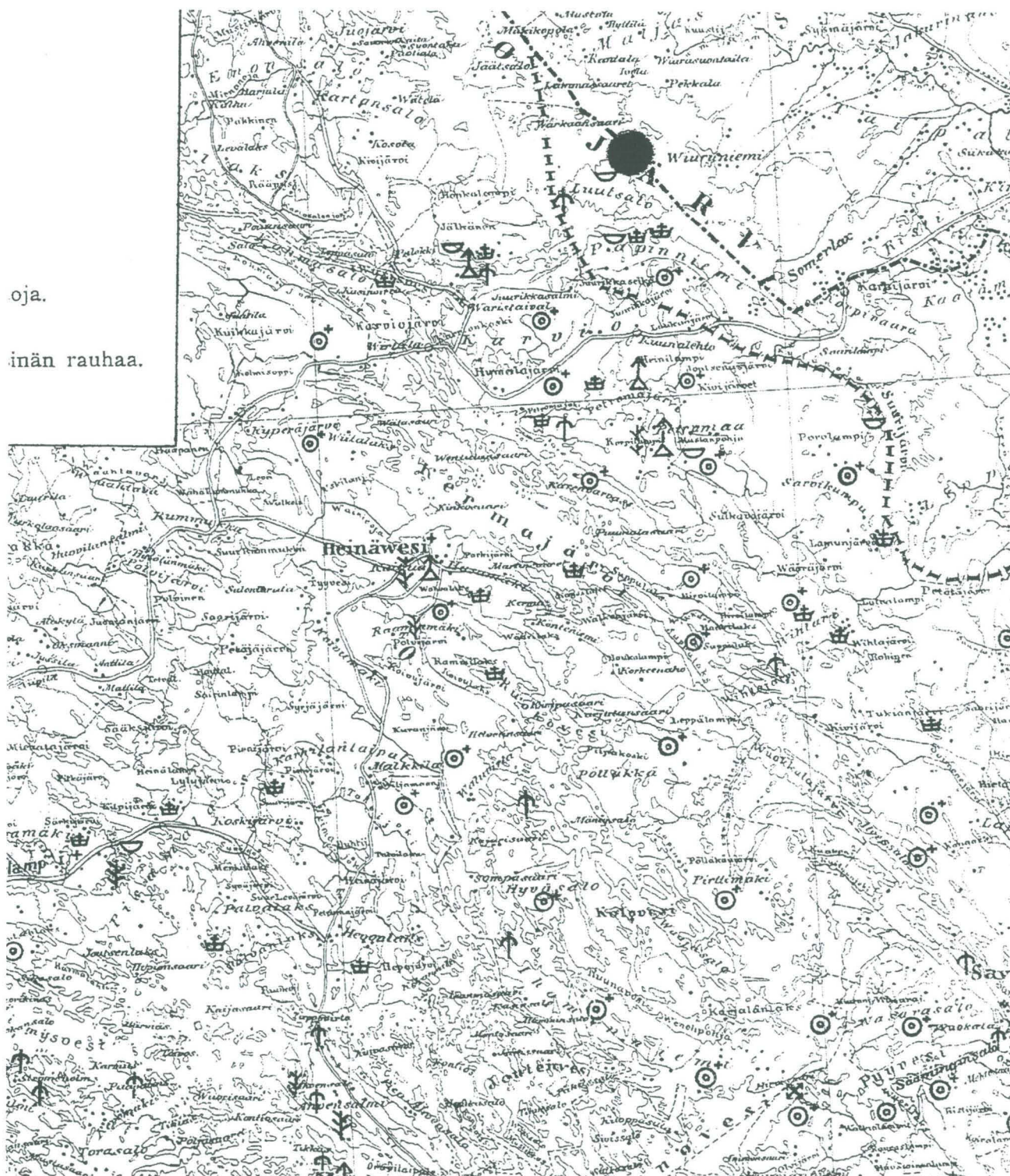
HEINÄVESI 2001

Vuonna 2001 inventoidut kohteet:

1. Varisvesi Kalmosaari	9. Kerma Iso Hautasaari
2. Juurikkaselkä Kalmosaari	10. Kerma Hautasaari
3. Pieni Vihtari Kalmosaari	11. Kerma Hautasaari
4. Patoonselkä Kalmosaari	12. Juojärvi Kalmosaari
5. Petruma Kalmosaari	13. Rummukkala Kalmaniemi
6. Iso Vihtari Kalmosaari	14. Koivujärvi Kalmosaari
7. Vahvalahti Kalmosaari	15. Ruokovesi Kalmosaari
8. Petäjäjärvi Kalmosaari	

oja.
inän rauhaa.

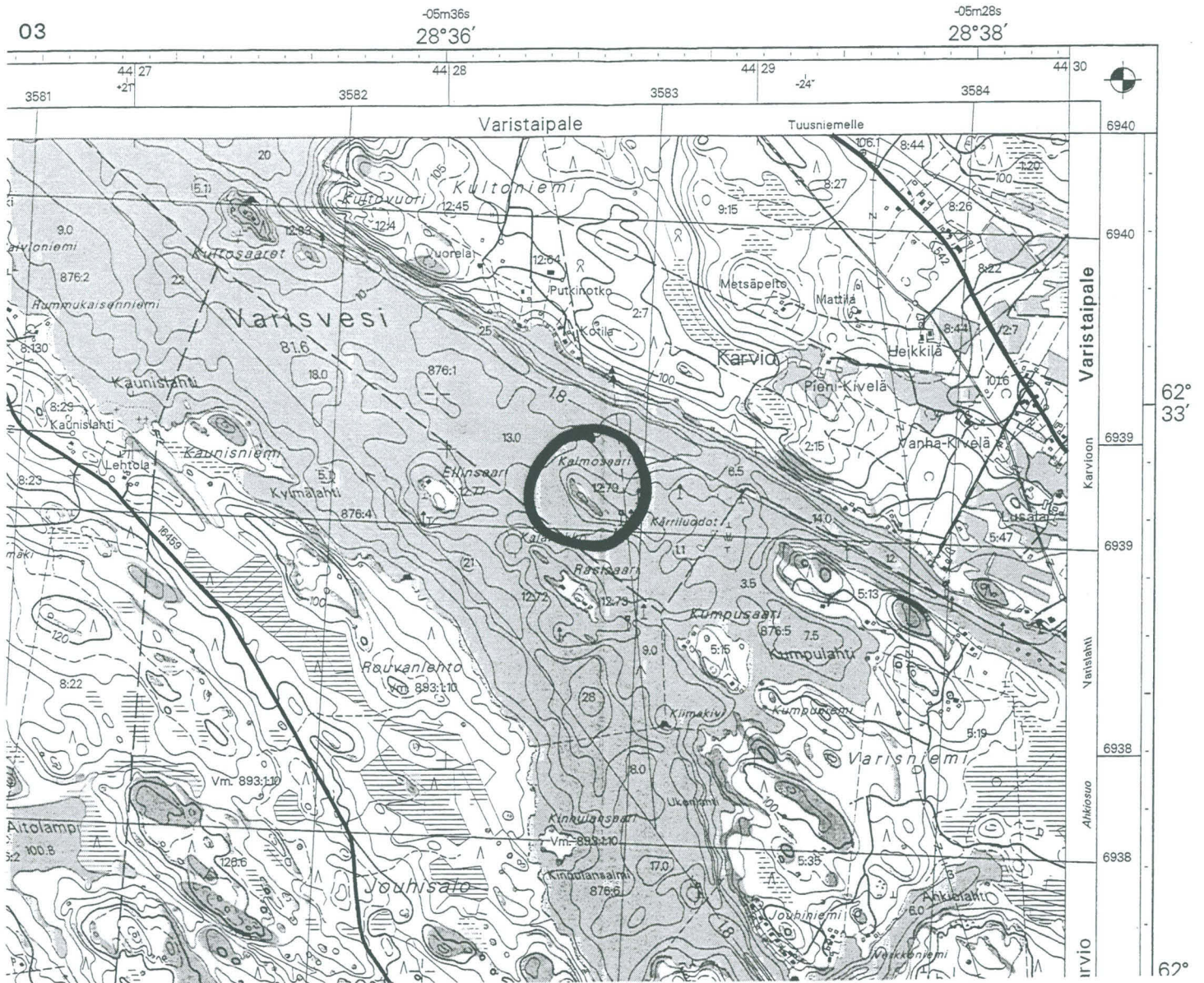

☙ Kristinuskon aikuinen kalmisto.

Ote Rantasalmen kihlakunnan muinaistieteellisestä kartasta (Pelkonen 1902, liite).

Heinävesi Varistaipale Varisvesi Kalmosaari

4221 02

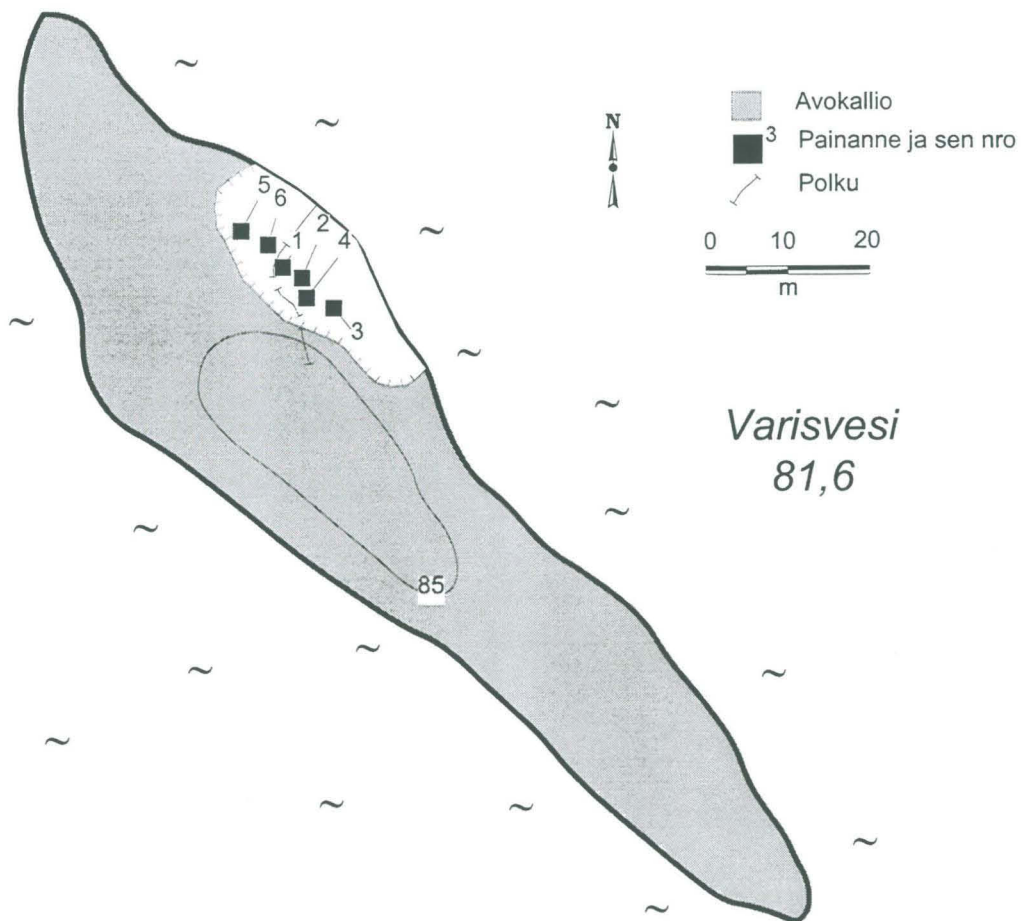
Kohteen 1 sijainti. Ote peruskartasta 4221 02 LAJUNLAHTI (1997). Mittakaava 1:20000.

HEINÄVESI
J. Ruuhonen 2001

Kartta 4

Kohde 1
Varistaipale
Varisvesi
Kalmosaari

Yleiskartta
Mk 1:1000

HEINÄVESI
J. Ruuhonen 2001

Kartta 5

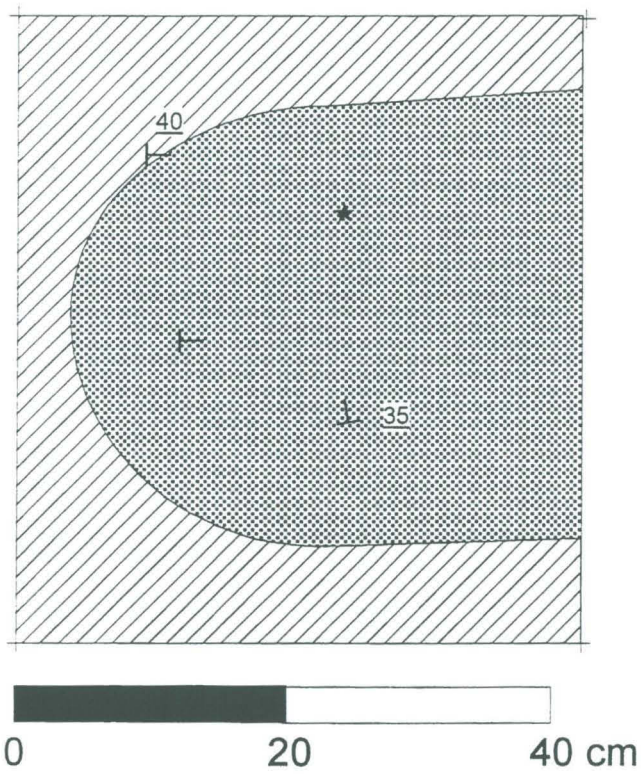
Kohde 1
Varistaipale
Varisvesi
Kalmosaari

Yleiskartta
Mk 1:250

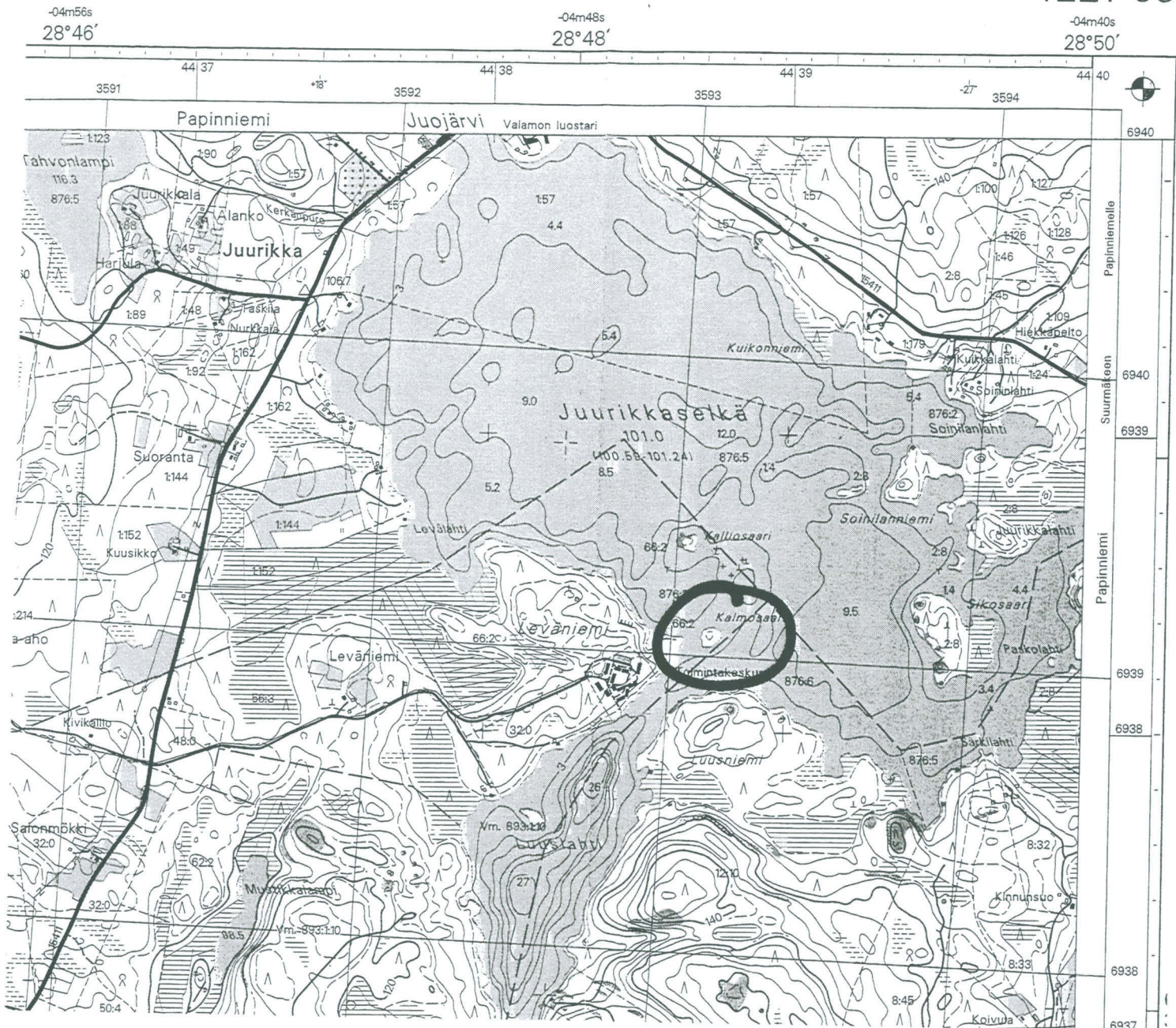
Kohde 1
Varistaipale
Varisvesi
Kalmosaari

Painanne 1
Koekuoppa 1

Heinävesi Papinniemi Juurikkaselkä Kalmosaari

4221 05

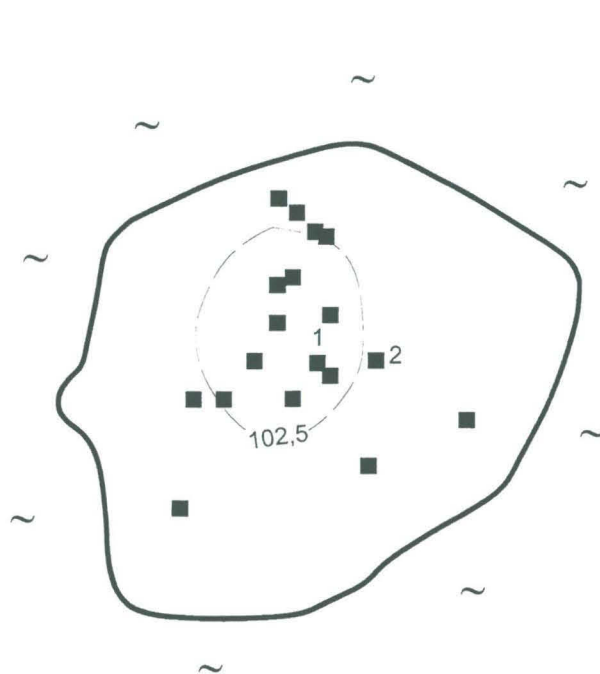
Kohteen 2 sijainti. Ote peruskartasta 4221 05 KARVIO (1997). Mittakaava 1:20000.

HEINÄVESI
J. Ruuhonen 2001

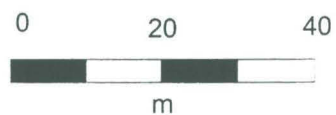
Kartta 8

Kohde 2
Papinniemi
Juurikkaselkä
Kalmosaari

Yleiskartta
Mk 1:1000

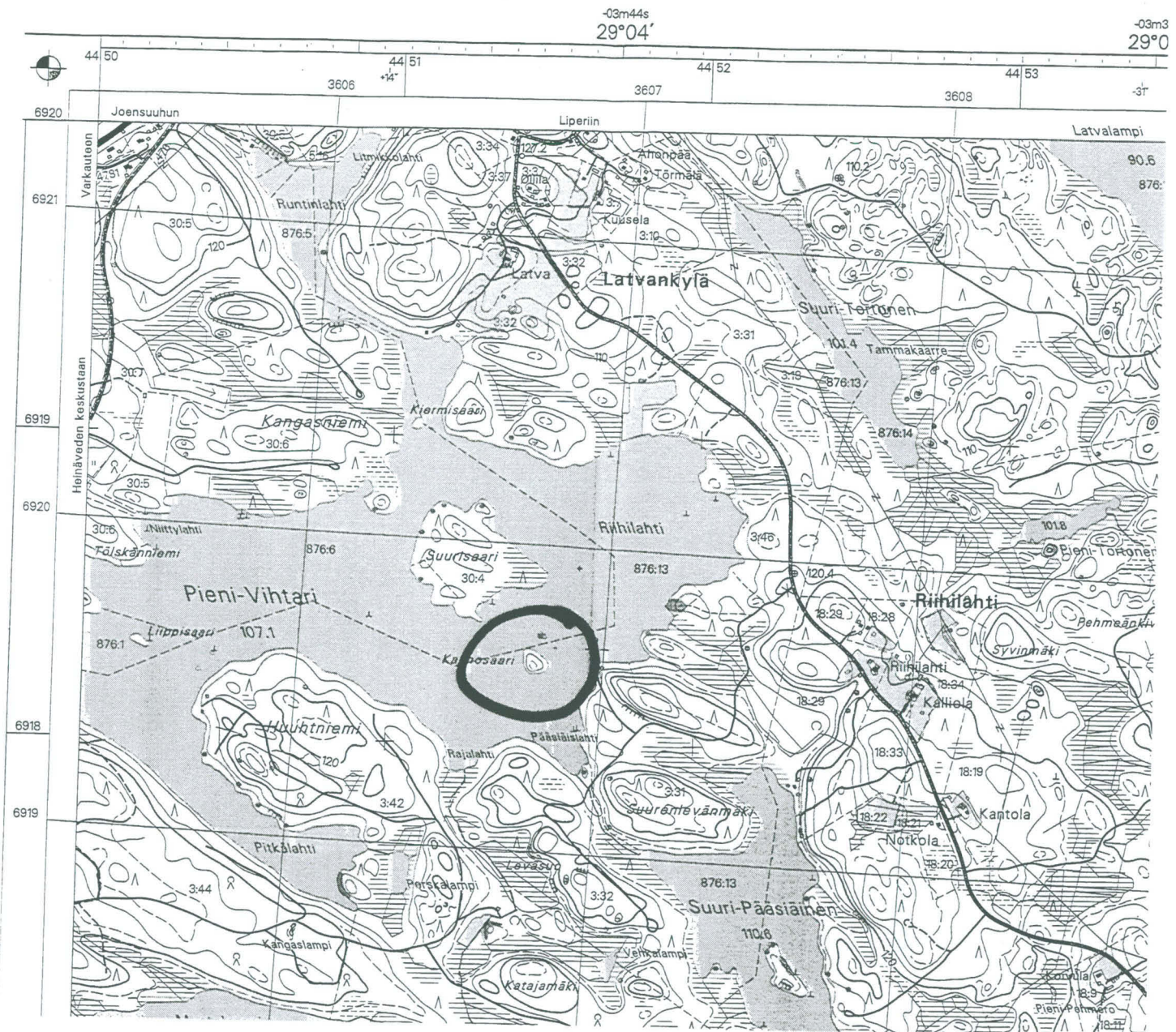

2 Painanne ja koe-
kuopan numero
■ Painanne

Juurikkaselkä
101,0

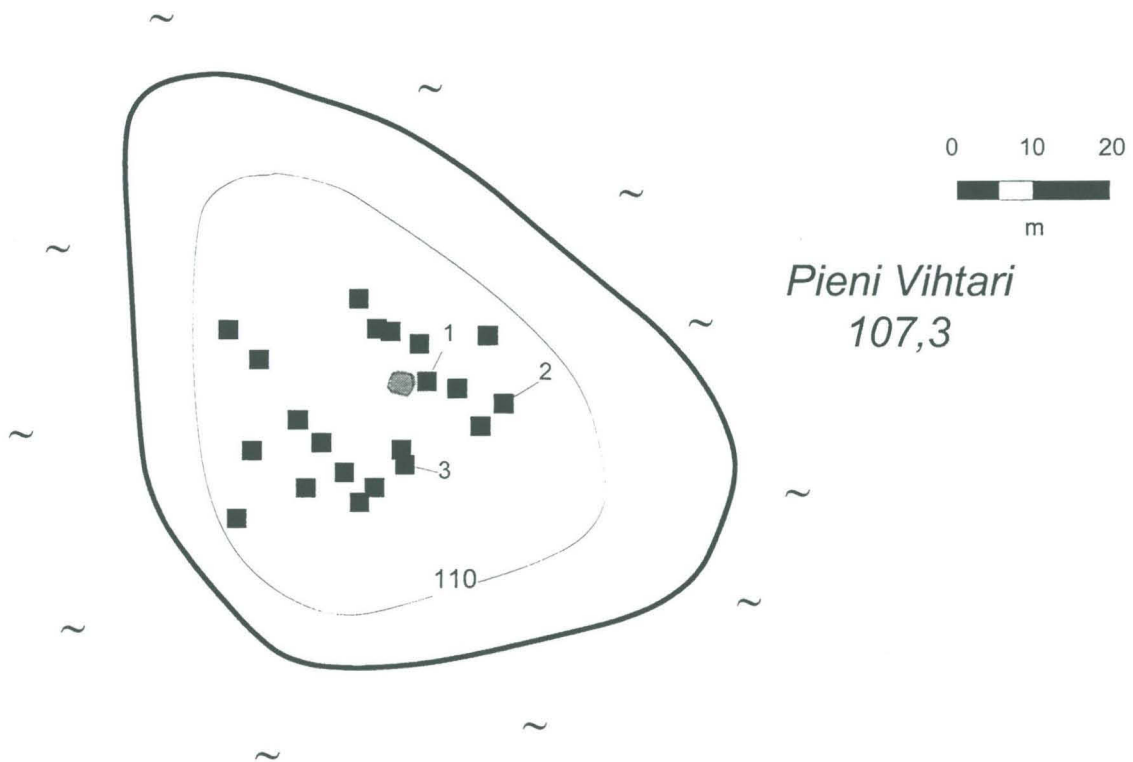
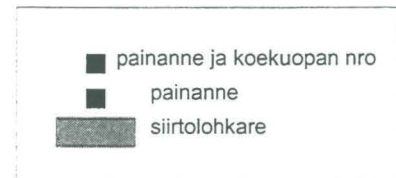
Heinävesi Vihtari Pieni-Vihtari Kalmosaari

Kohteen 3 sijainti. Ote peruskartasta 4212 12 TUKIA (2000). Mittakaava 1:20000.

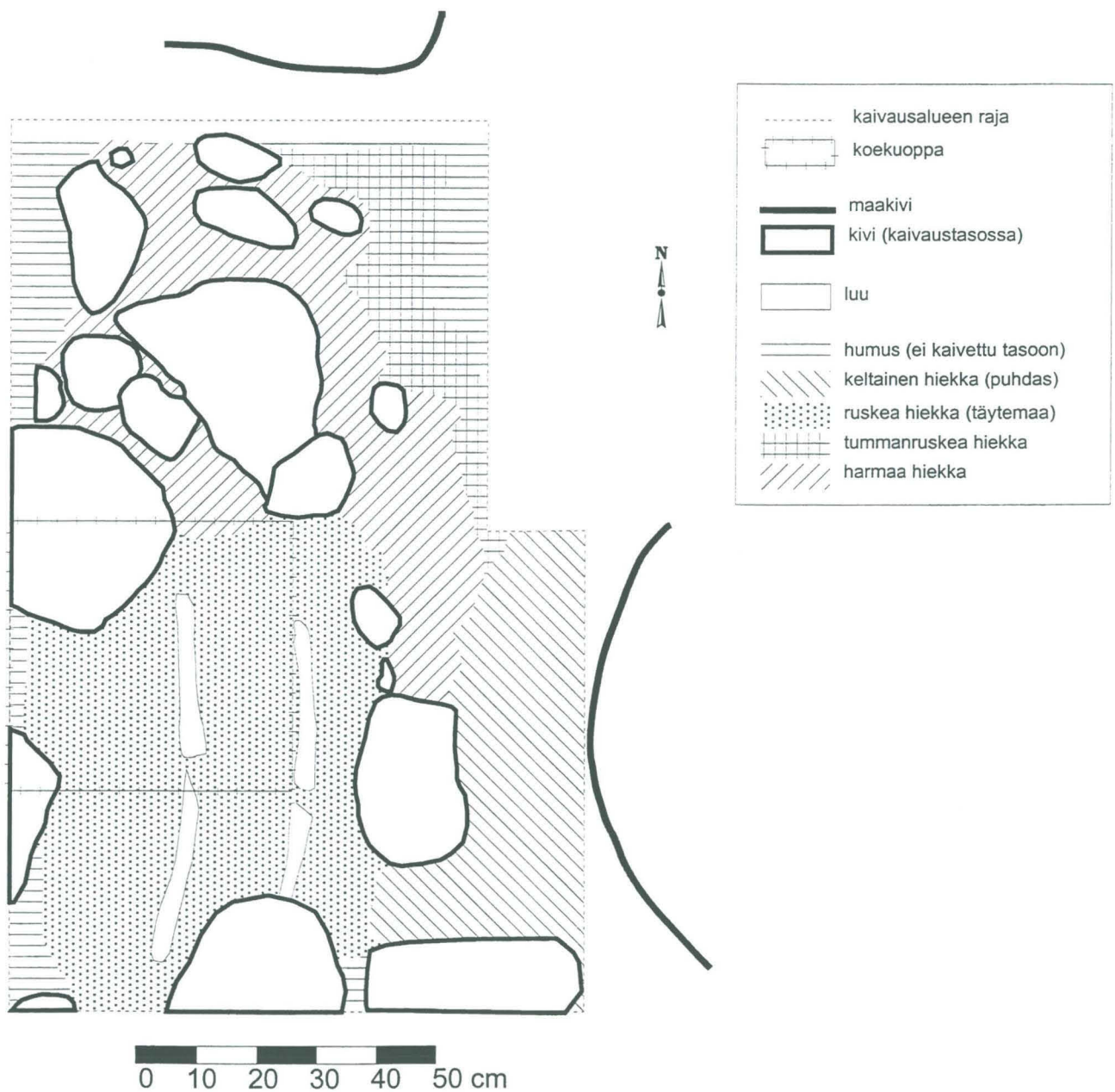
Kohde 3
Vihtari
Pieni Vihtari
Kalmosaari

Yleiskartta
Mk 1:1000

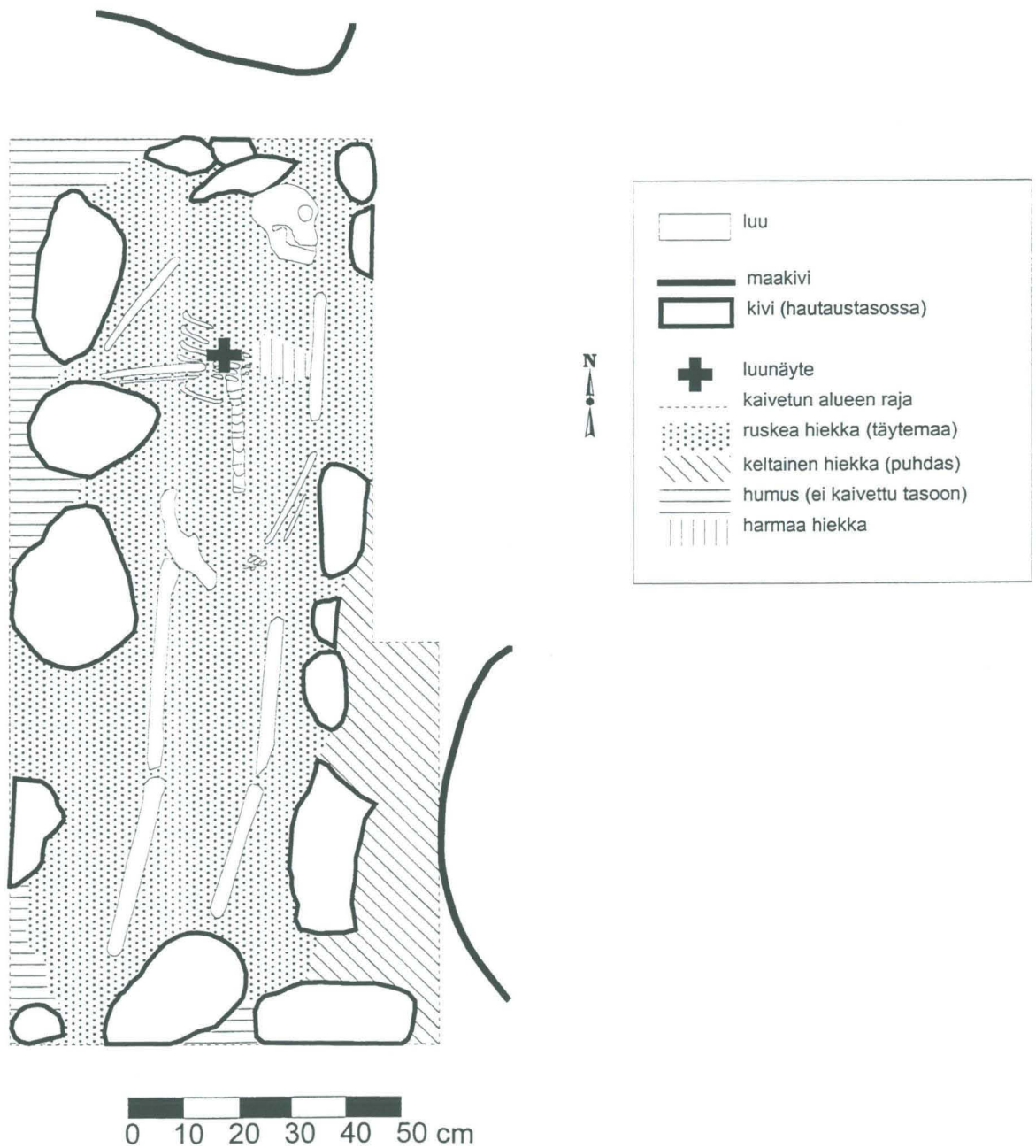
Kohde 3
Vihtari
Pieni Vihtari
Kalmosaari

Tasokartta; painanne 1
Kiveys

Kohde 3
Vihtari
Pieni Vihtari
Kalmosaari

Tasokartta; painanne 1
Hautaustaso

Heinävesi Varistaipale Patoonselkä Kalmosaari

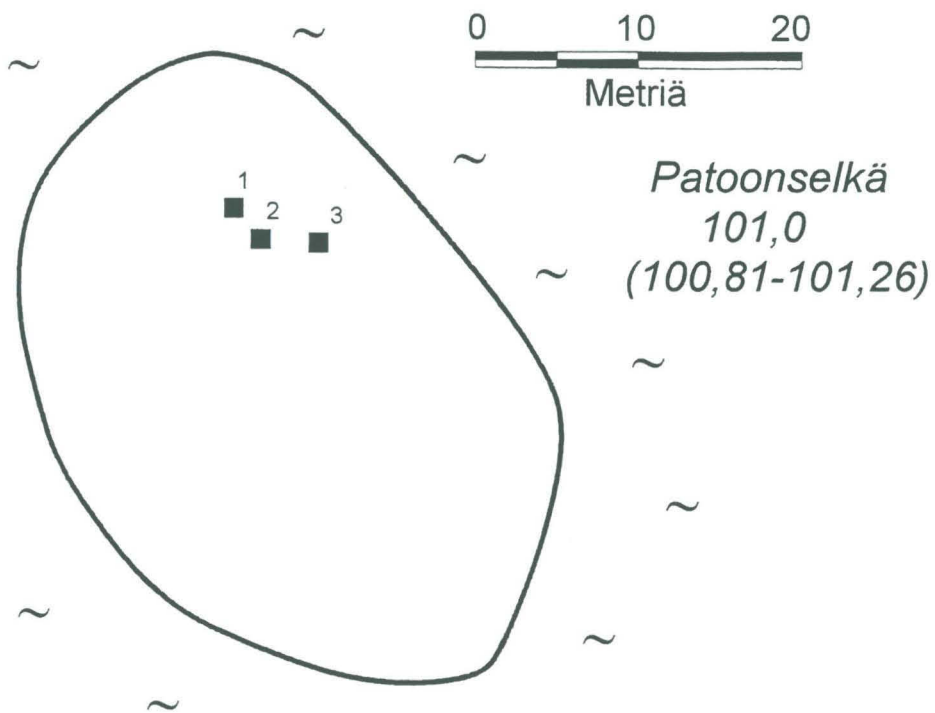
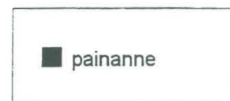
Kohteen 4 sijainti. Ote peruskartasta 4221 06 LUUTSALO (1997). Mittakaava 1:20000.

HEINÄVESI
J. Ruohonen 2001

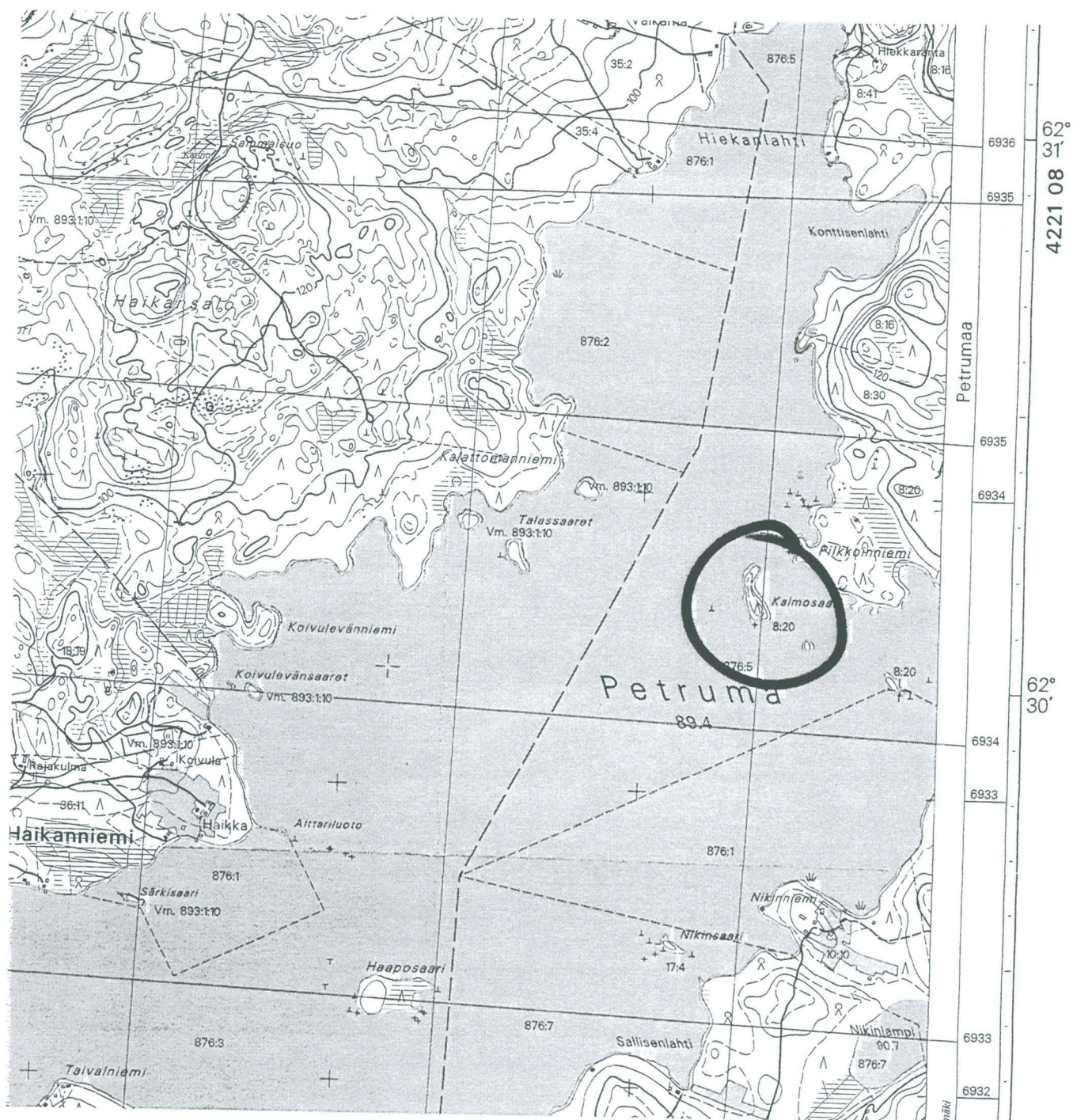
Kartta 14

Kohde 4
Varistaipale
Patoonkoski
Kalmosaari

Yleiskartta
Mk 1:500

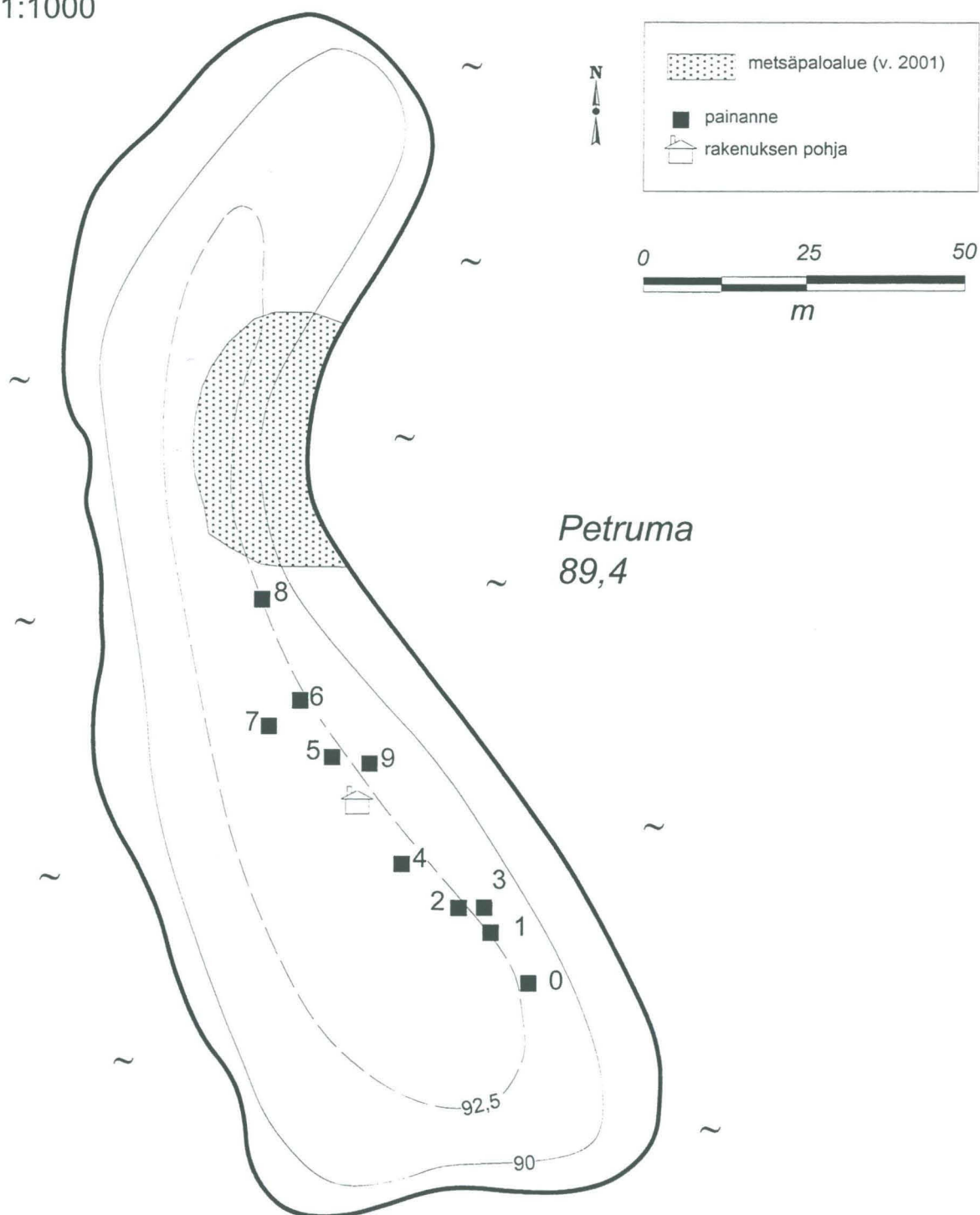
Heinävesi Petrumaa Petruma Kalmosaari

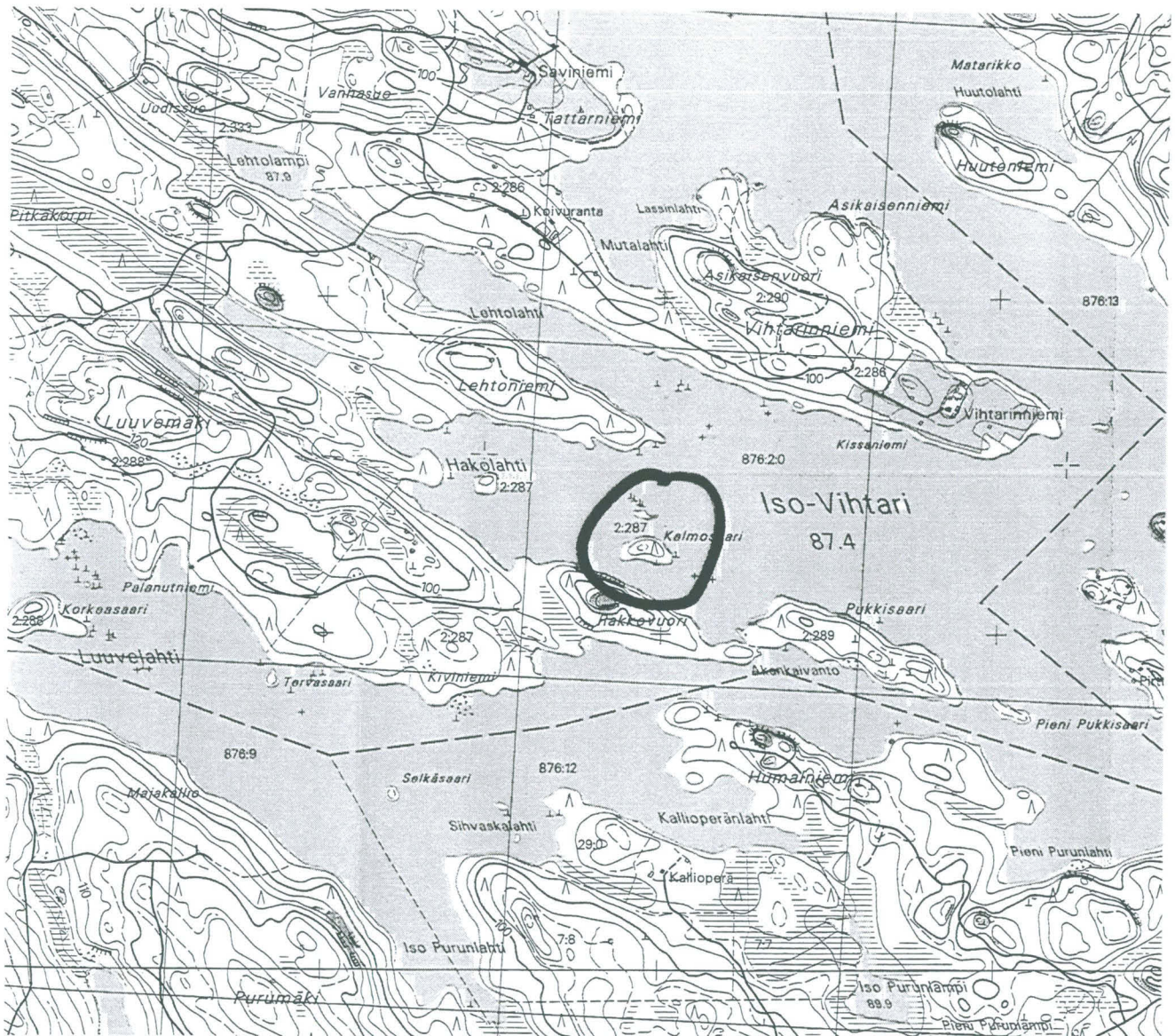
Kohteen 5 sijainti. Ote peruskartasta 4221 05 KARVIO (1997). Mittakaava 1:20000.

Kohde 5
Petrumaa
Petruma
Kalmosaari

Yleiskartta
Mk 1:1000

Heinävesi Hasumäki Iso-Vihtari Kalmosaari

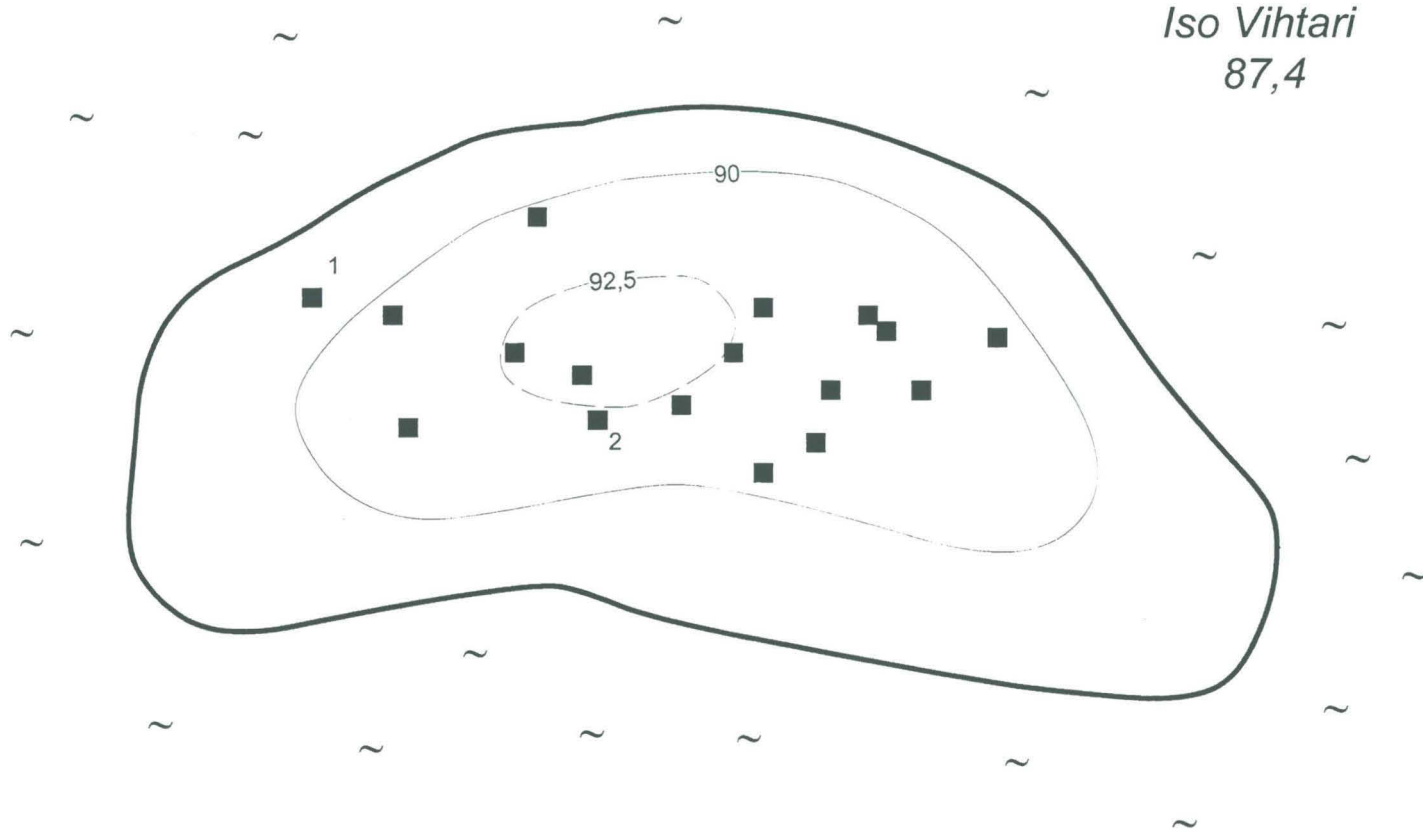
Kohteen 6 sijainti. Ote peruskartasta 4212 09 VIHTARI (2000). Mittakaava 1:20000.

Kohde 6
Hasumäki
Iso Vihtari
Kalmosaari

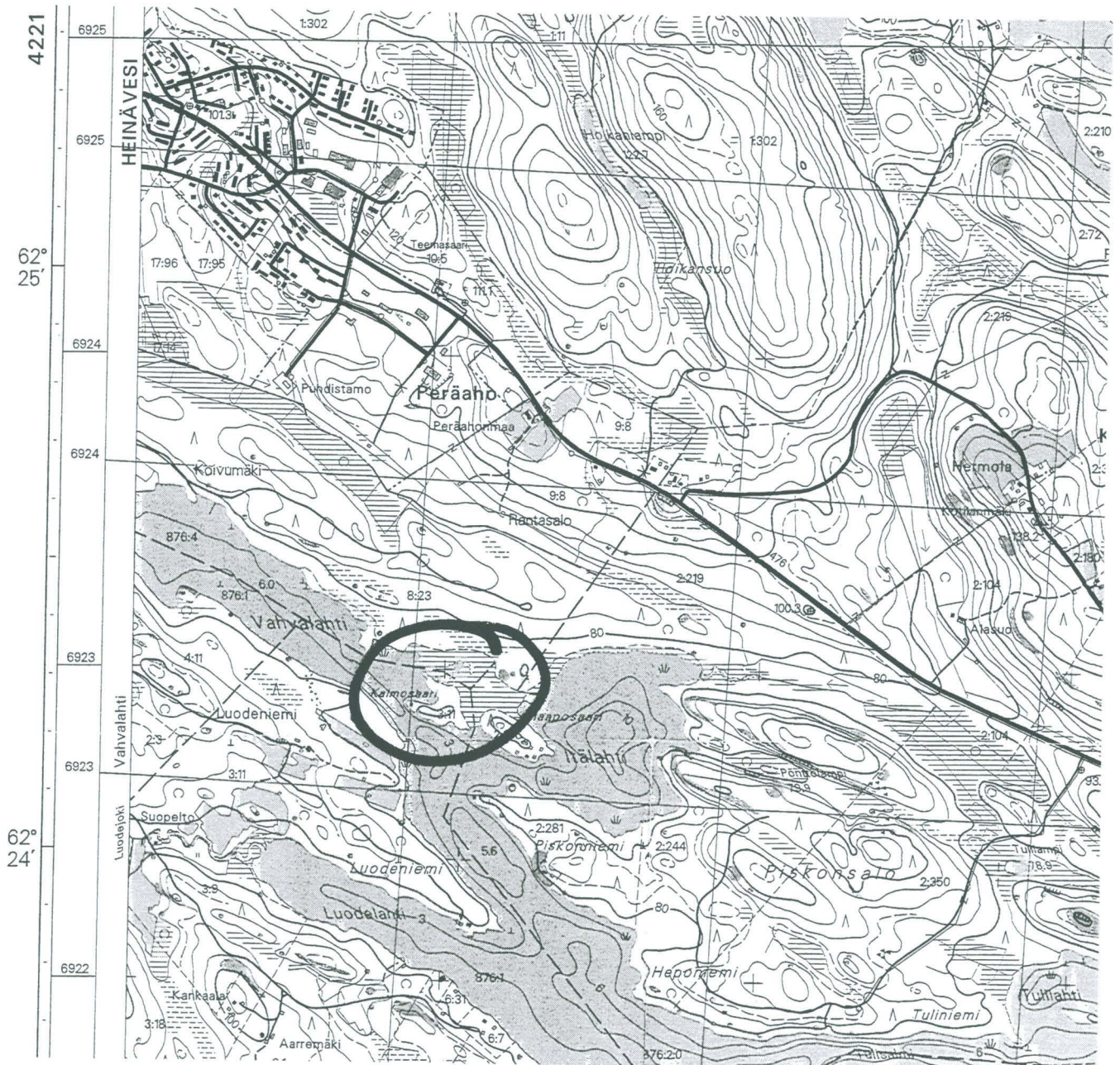
Yleiskartta
Mk 1:1000

Iso Vihtari
87,4

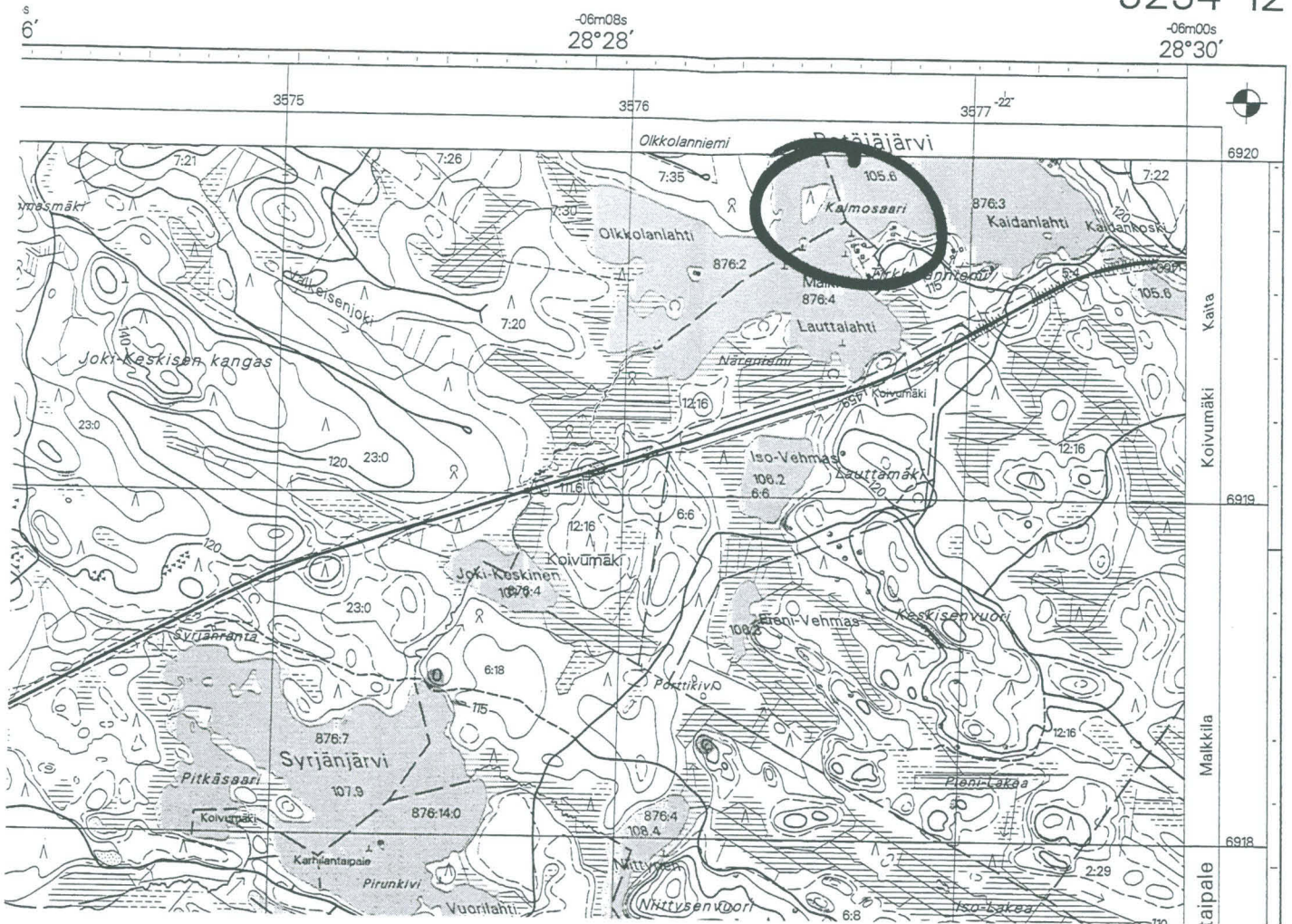
Heinävesi Raaminmäki Vahvalahti Kalmosaari

Kohteen 7 sijainti. Ote peruskartasta 4221 04 KERMA (1997). Mittakaava 1:20000.

Heinävesi Kuittua Petäjäjärvi Kalmosaari

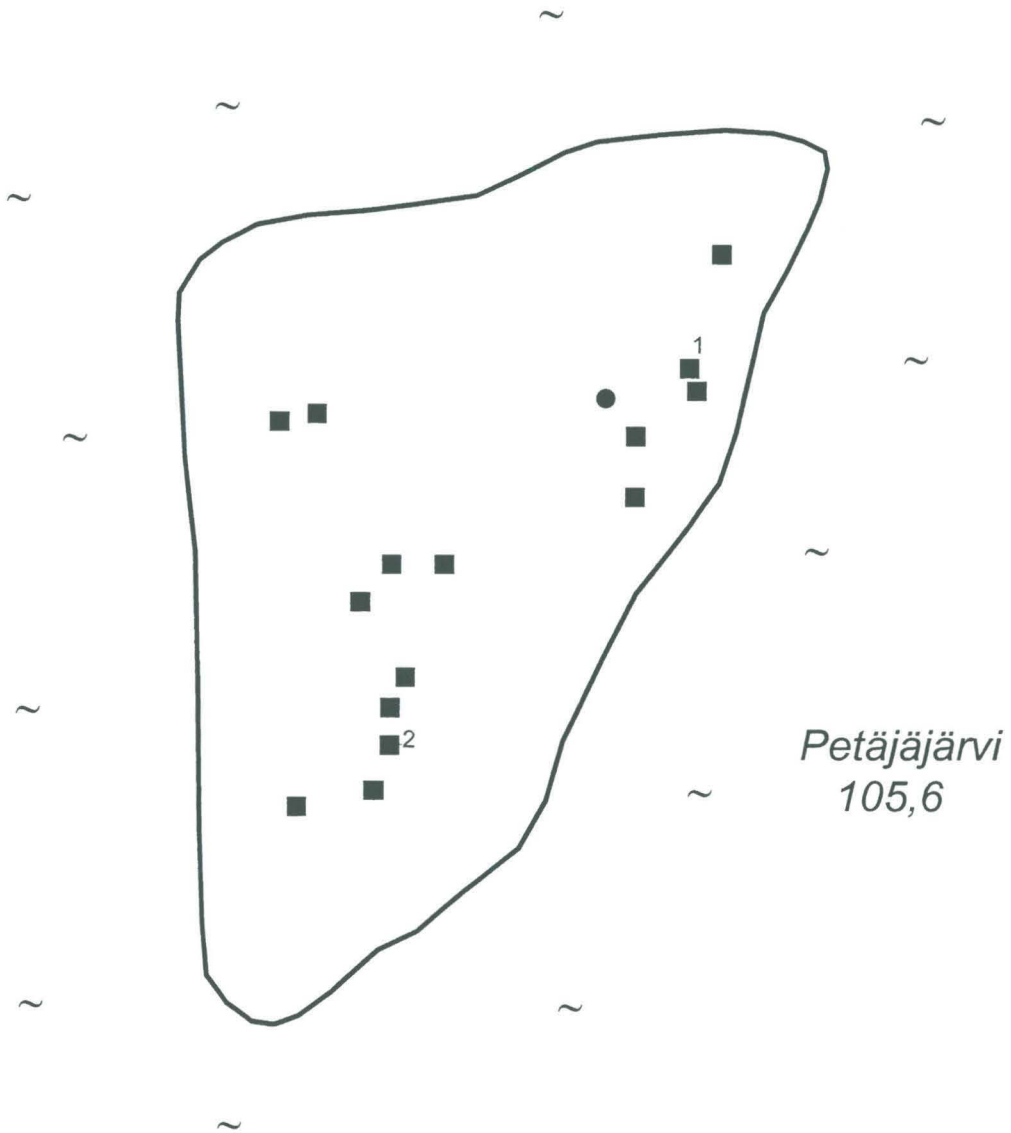
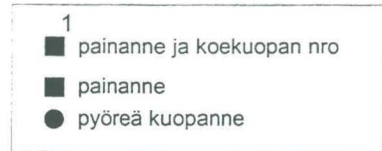
3234 12

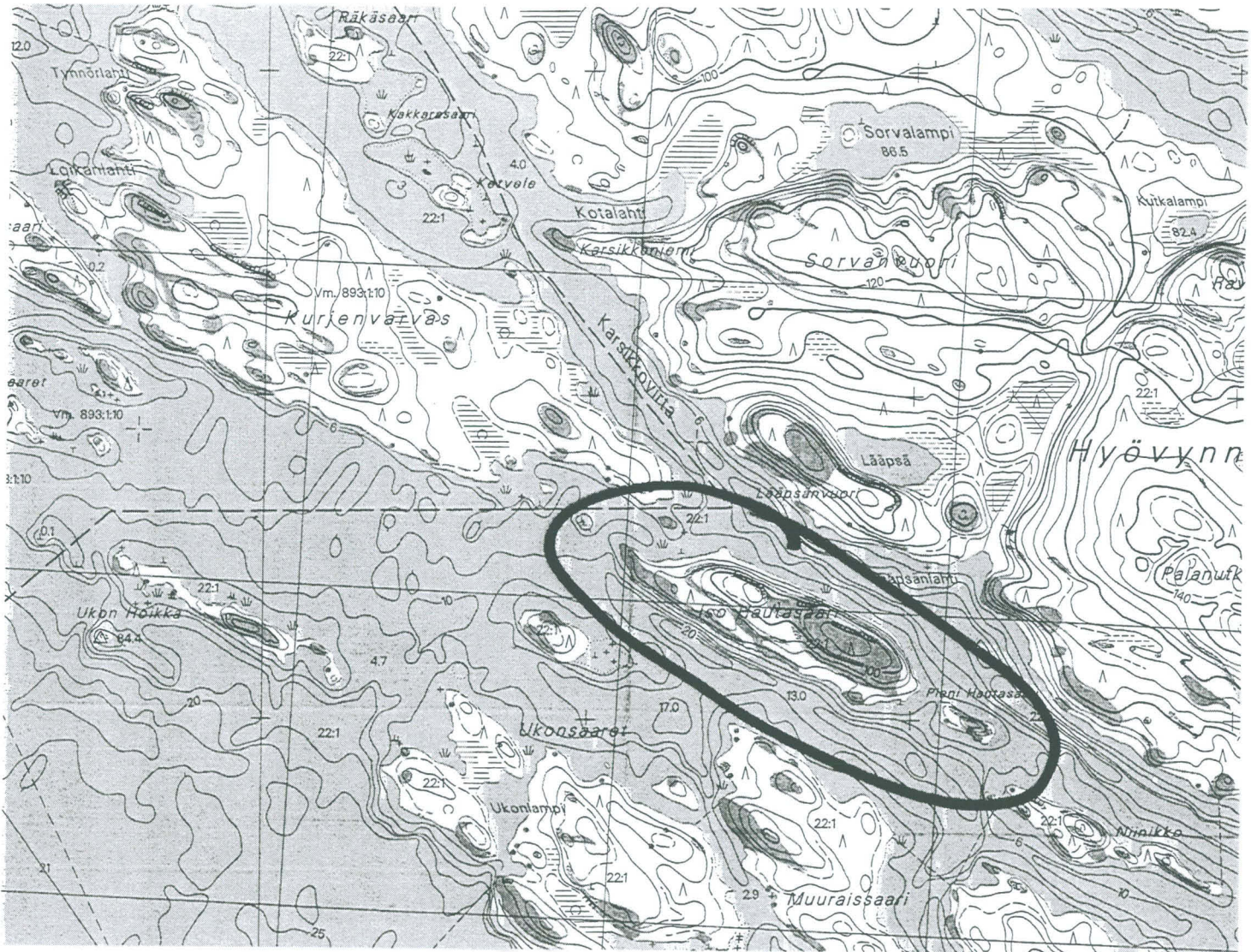
Kohteen 8 sijainti. Ote peruskartasta 3234 12 KARHILANTAIVAL (2000). Mittakaava 1:20000.

Kohde 8
Kuittua
Petäjäjärvi
Kalmosaari

Yleiskartta
Mk 1:1000

Heinävesi Petrumaa Kerma Iso Hautasaari

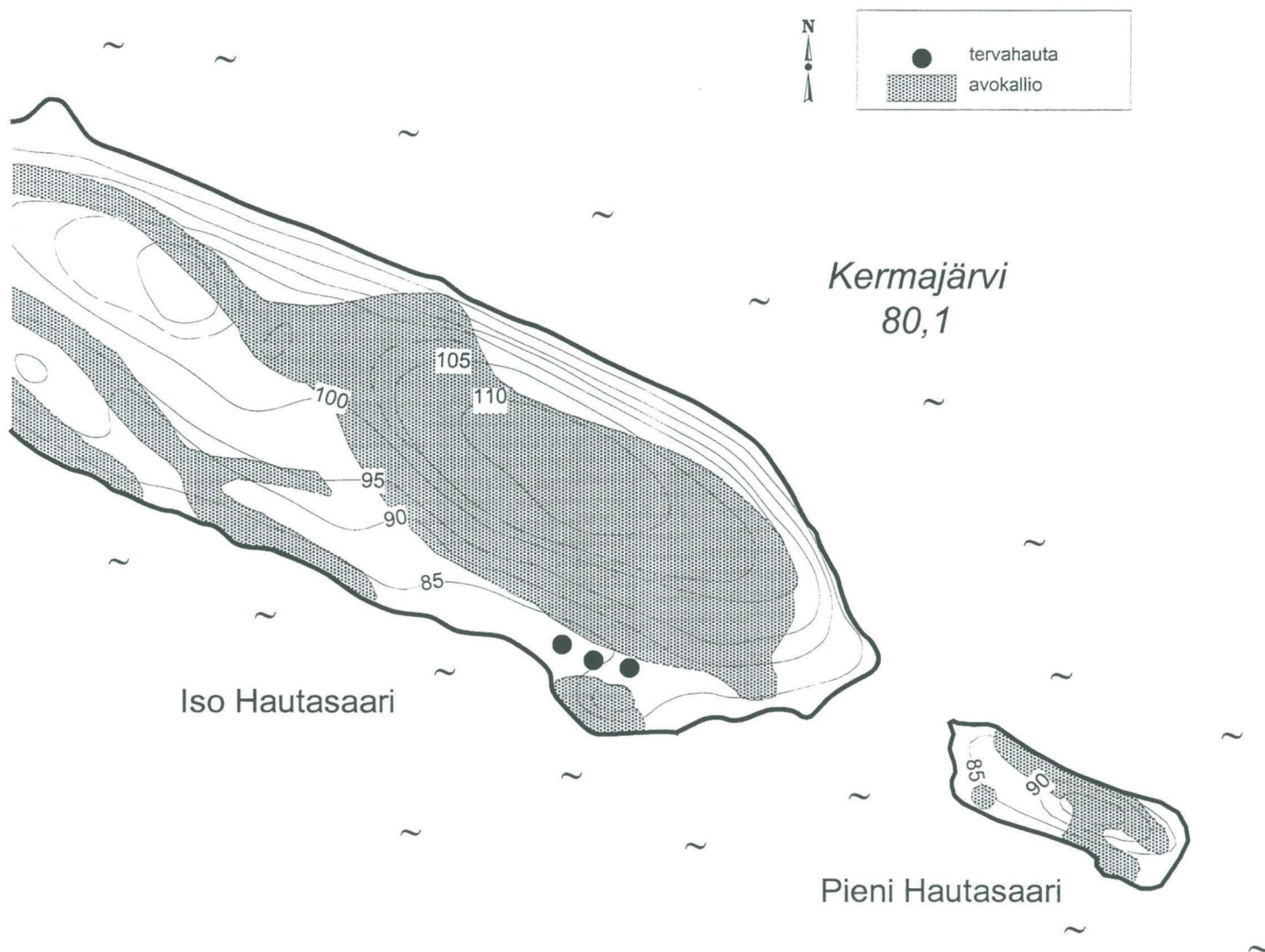
Kohteen 9 sijainti. Ote peruskartasta 4221 04 KERMA (1997). Mittakaava 1:20000.

HEINÄVESI
J. Ruuhonen 2001

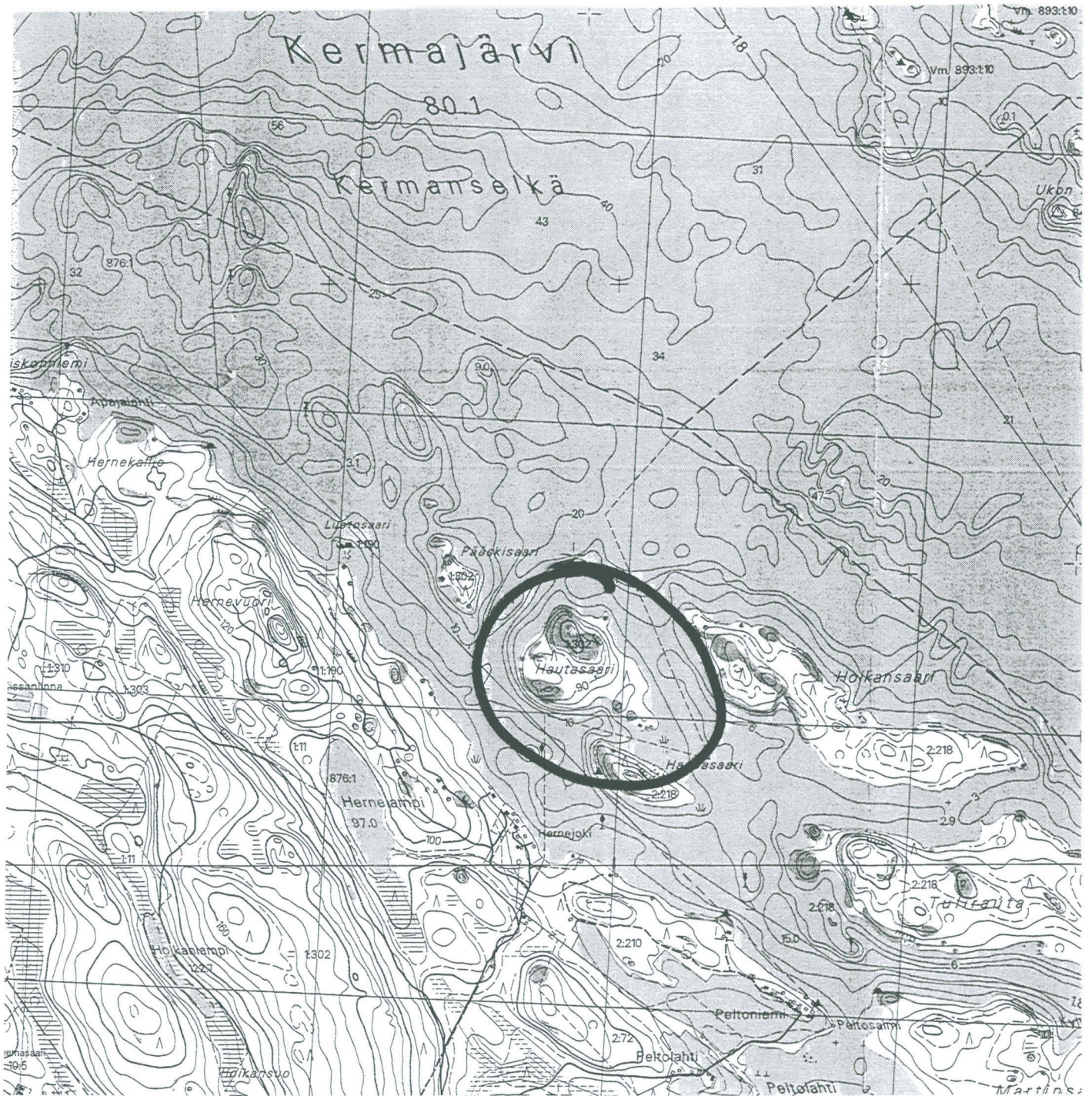
Kartta 23

Kohde 9
Petrumaa
Kerma
Iso Hautasaari

Yleiskartta
Mk 1:5000

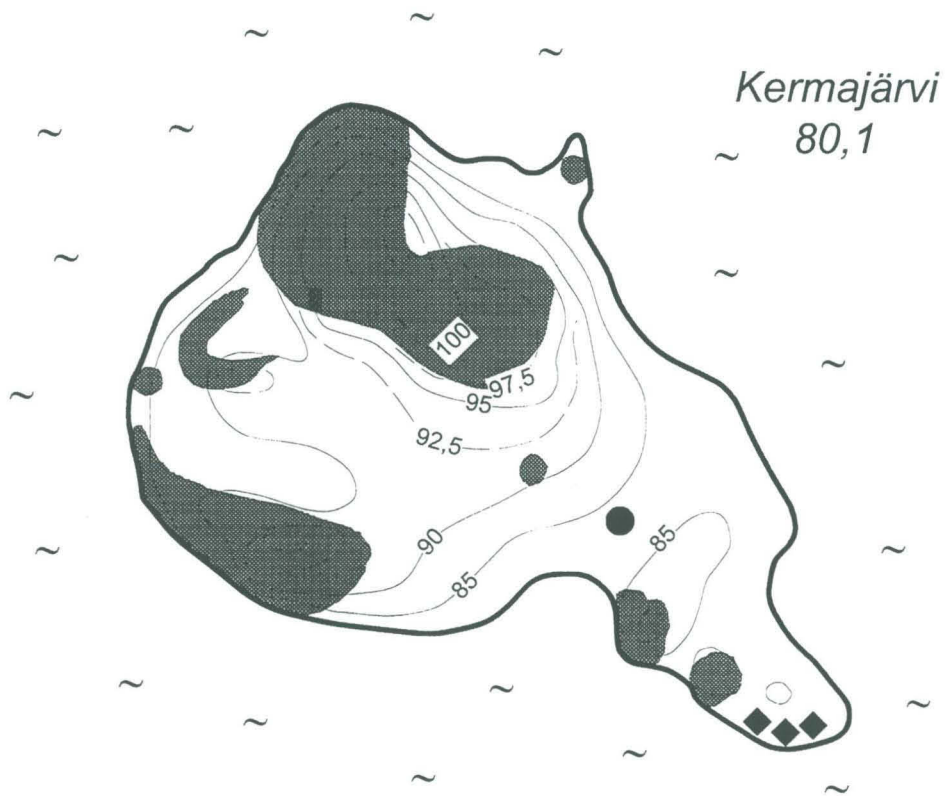
Heinävesi Hasumäki Kerma Hautasaari

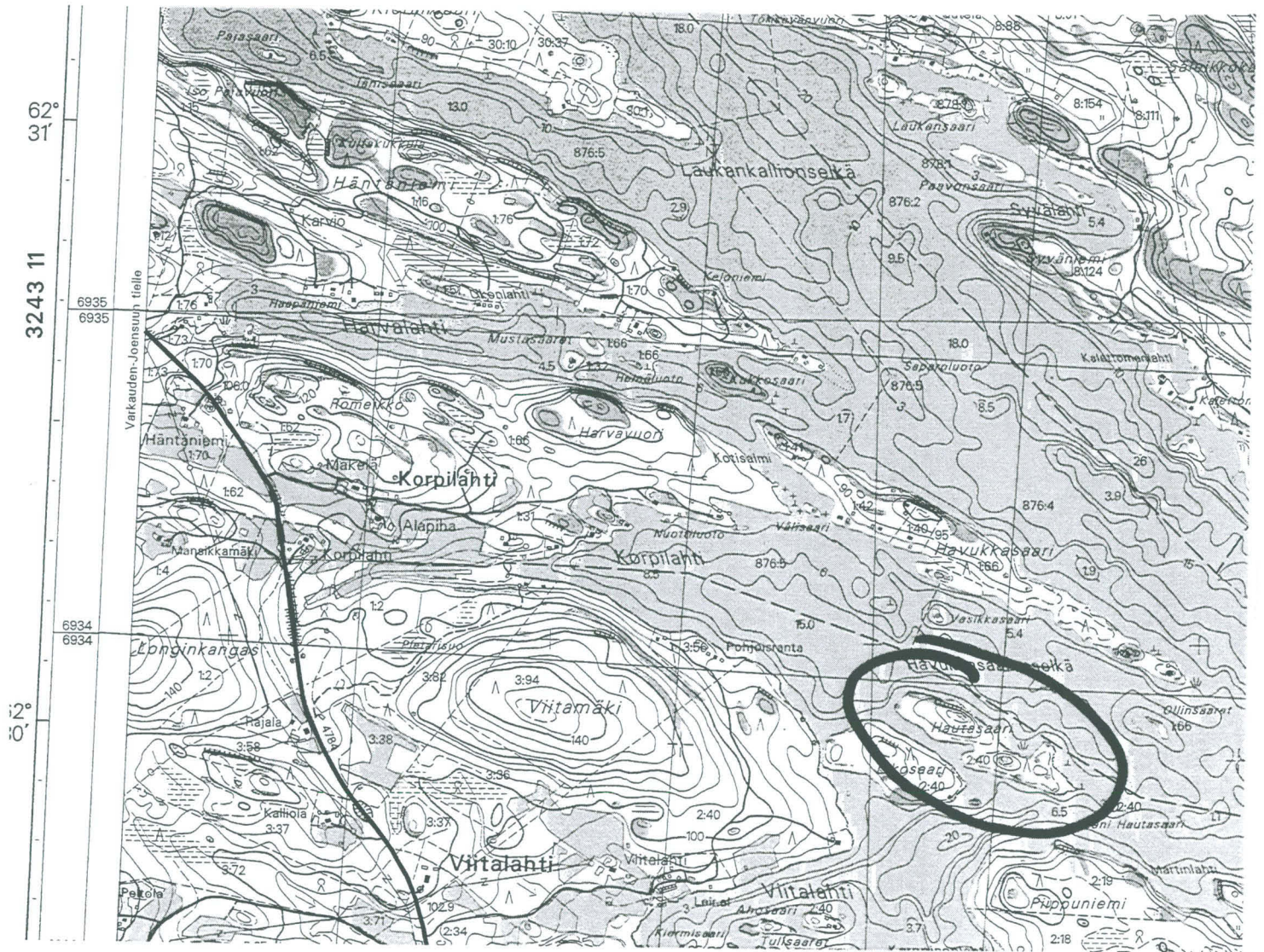
Kohteen 10 sijainti. Ote peruskartasta 4221 04 KERMA (1997). Mittakaava 1:20000.

Kohde 10
Hasumäki
Kerma
Hautasaari

Yleiskartta
Mk 1:5000

Heinävesi Viitalahti Kerma Hautausaari

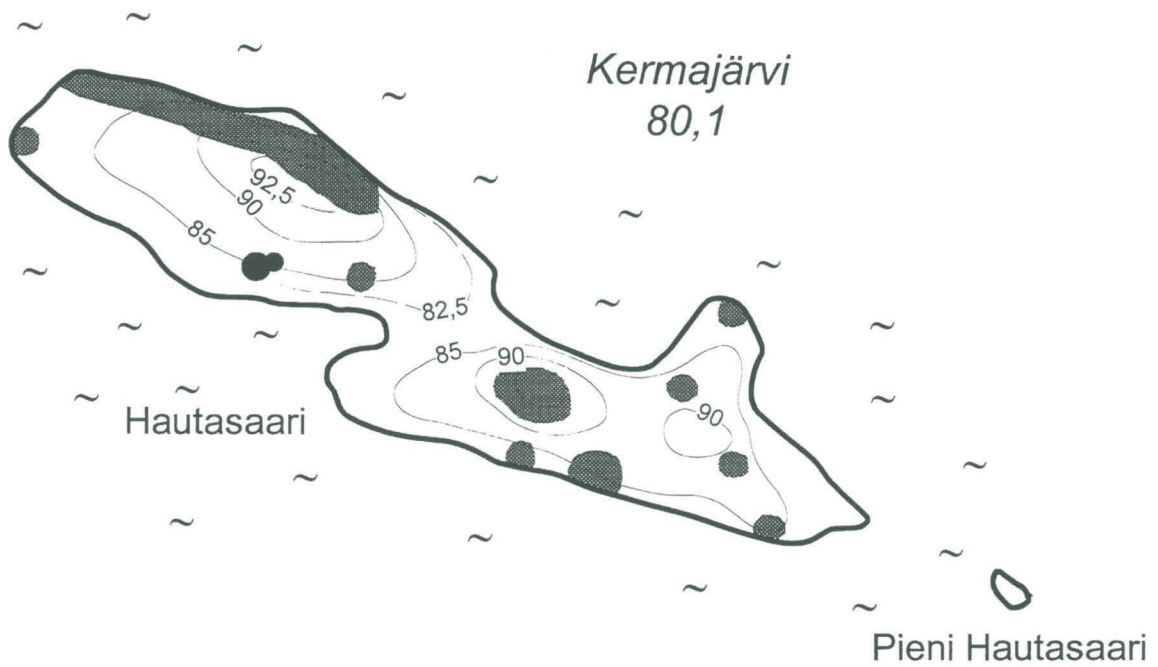
Kohteen 11 sijainti. Ote peruskartasta 4221 02 LAJUNLAHTI (1997). Mittakaava 1:20000.

Kohde 11
Viitalahti
Kerma
Hautasaari

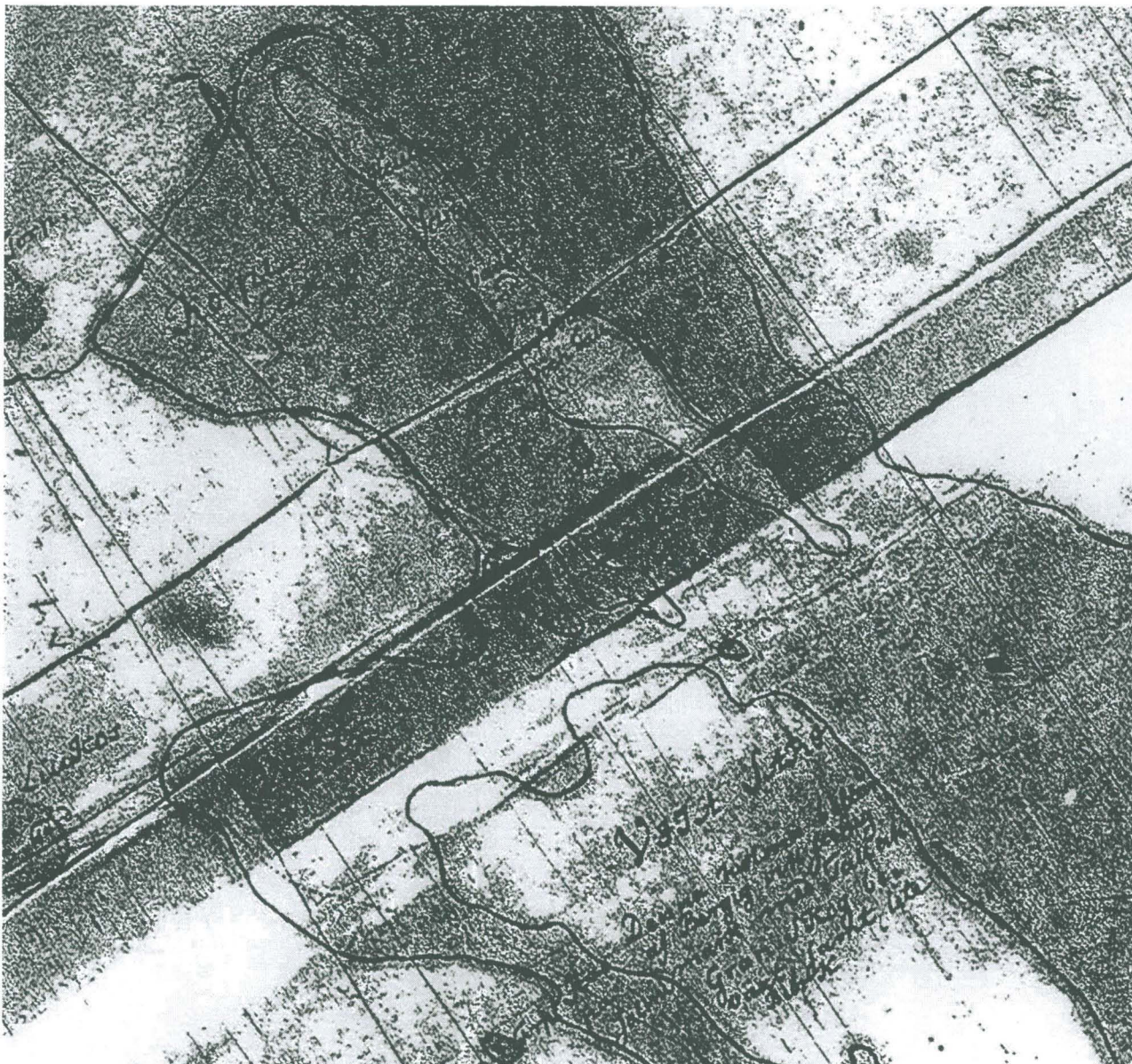
Yleiskartta
Mk 1:5000

- tervahauta (pienempi)
- tervahauta (kookkaampi)
- avokallio

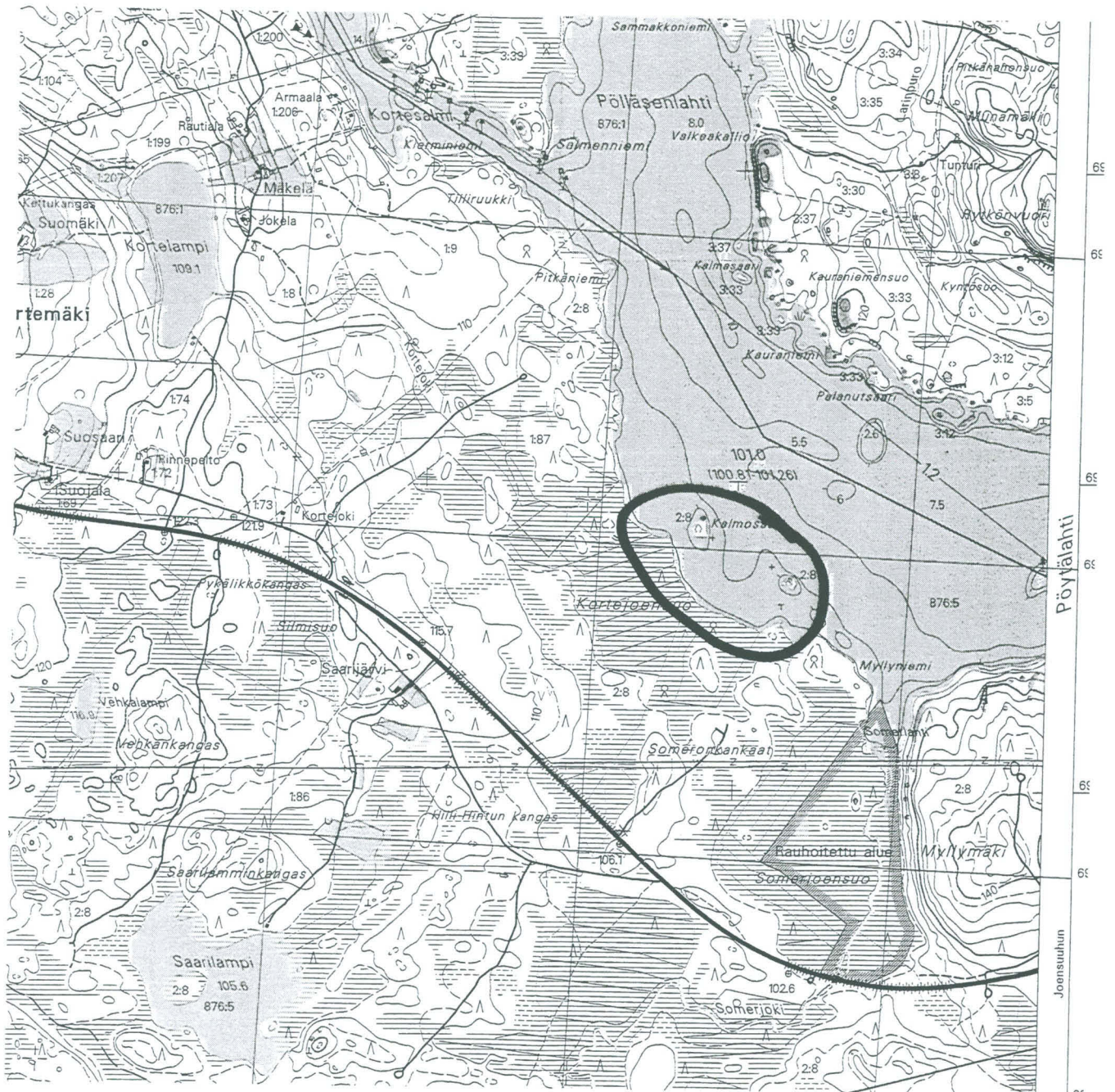

Heinävesi Viitalahti Kerma Hautasaari

Kohde 11. Ote 1700-luvun pitäjänkartasta. Hautasaari on kartan mukaan kuvan yläosassa oleva pitkänomainen saari (nyk. Havukkasaari). Havukkasaari merkitty kohteesta etelään (nyk. Hautasaari). Mittakaava n. 1:25000.

Heinävesi Papinniemi Juojärvi Kalmosaari

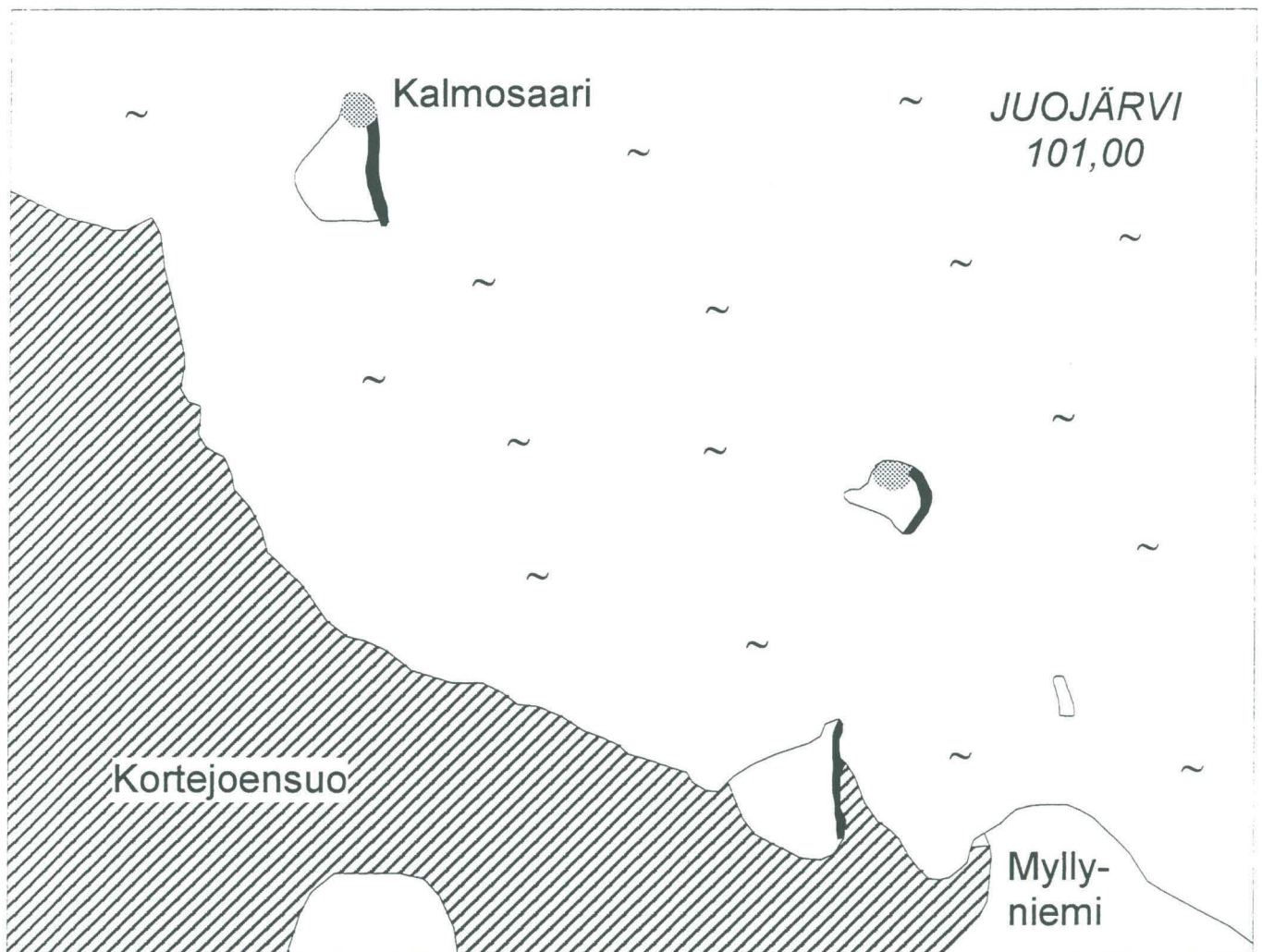
Kohteen 12 sijainti. Ote peruskartasta 4221 08 RUUNALEHTO (1997). Mittakaava 1:20000.

HEINÄVESI
J. Ruohonen 2001

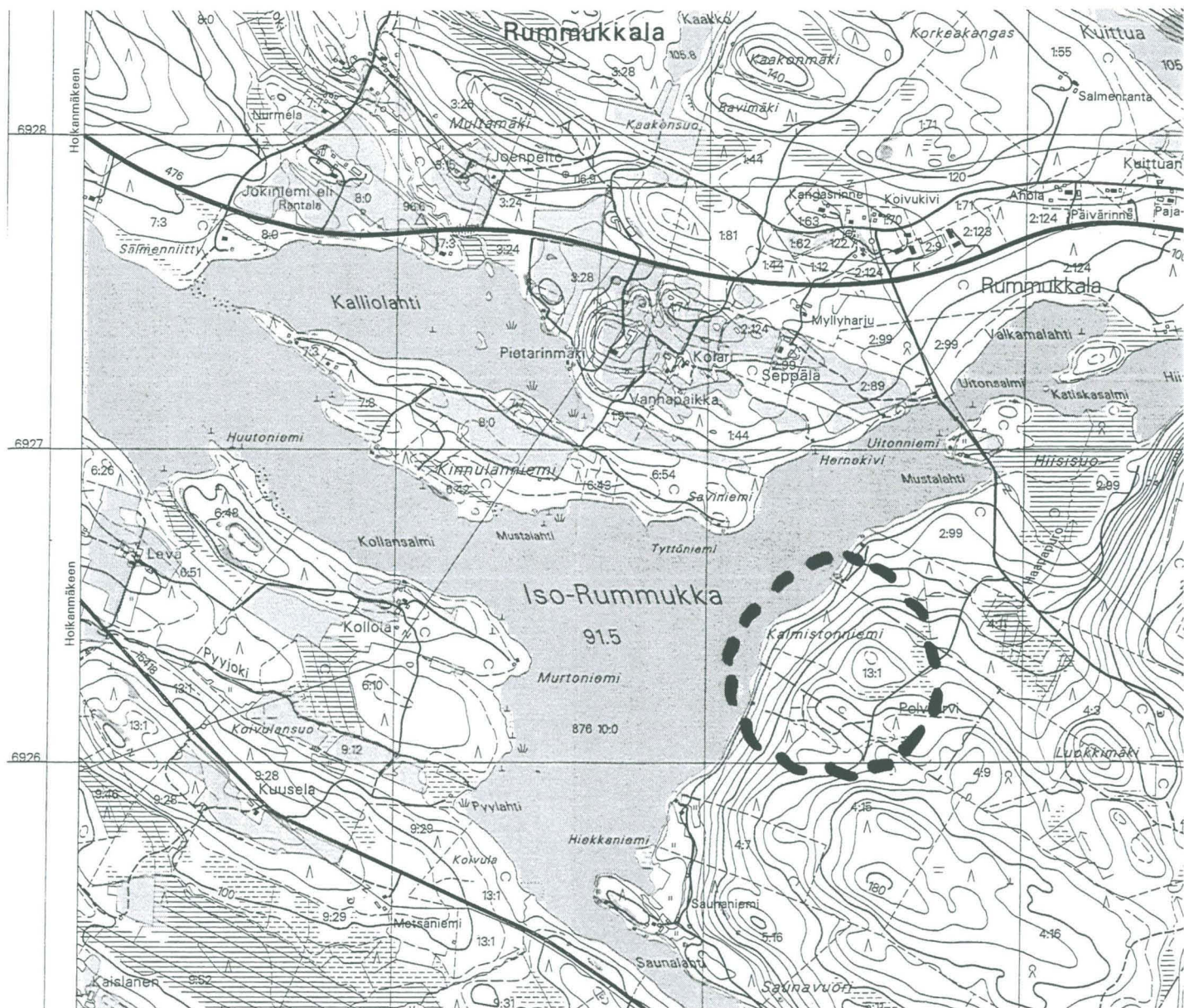
Kartta 30

Kohde 12
Papinniemi
Juojärvi
Kalmosaari

Yleiskartta
Mk n. 1:3500

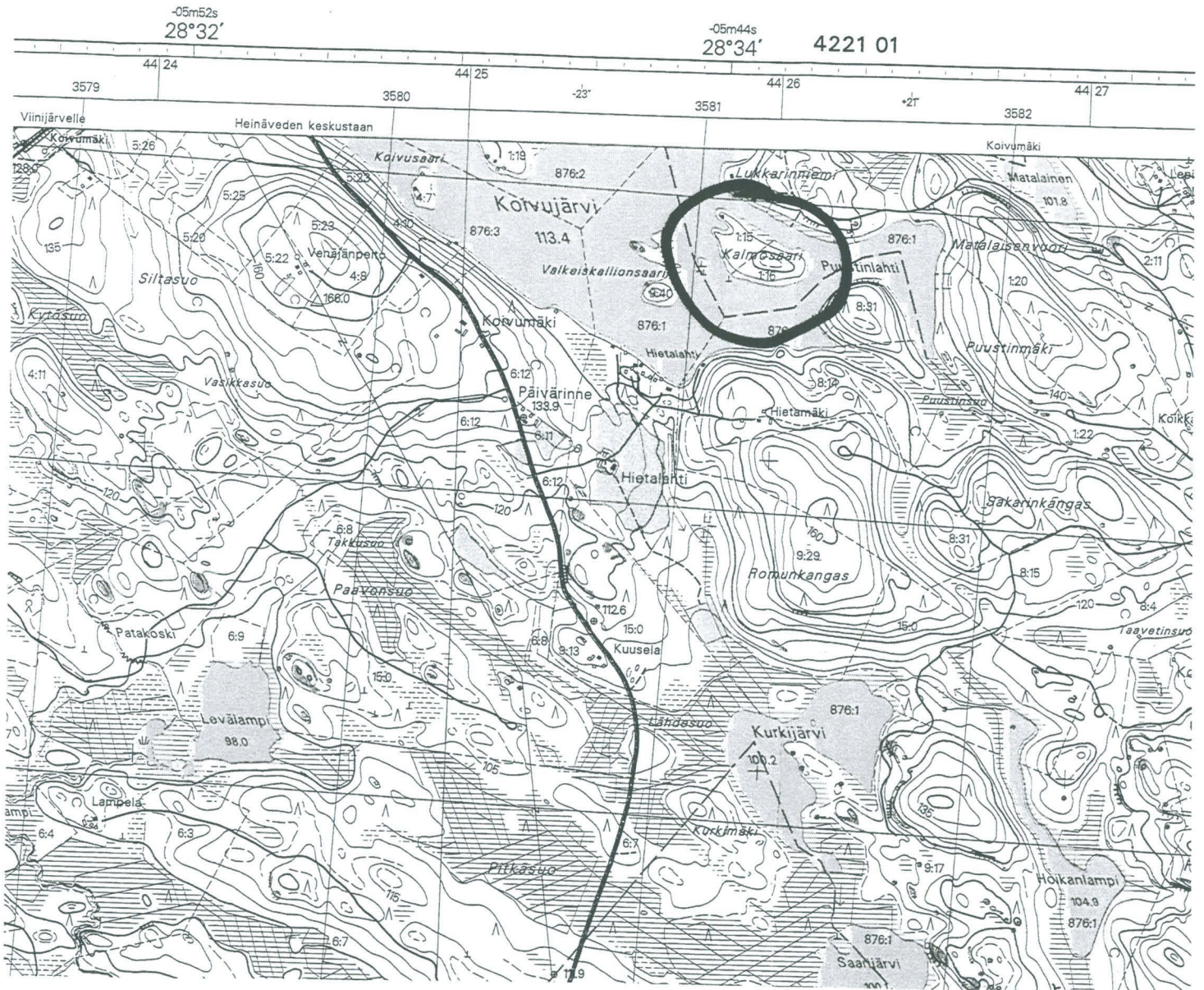
Heinävesi Rummukkala Kalmaniempi eli Kalmistonniemi

Kohteen 13 sijainti (tarkkuus ± 300 m). Ote peruskartasta 3243 10 RUMMUKKALA (1999).

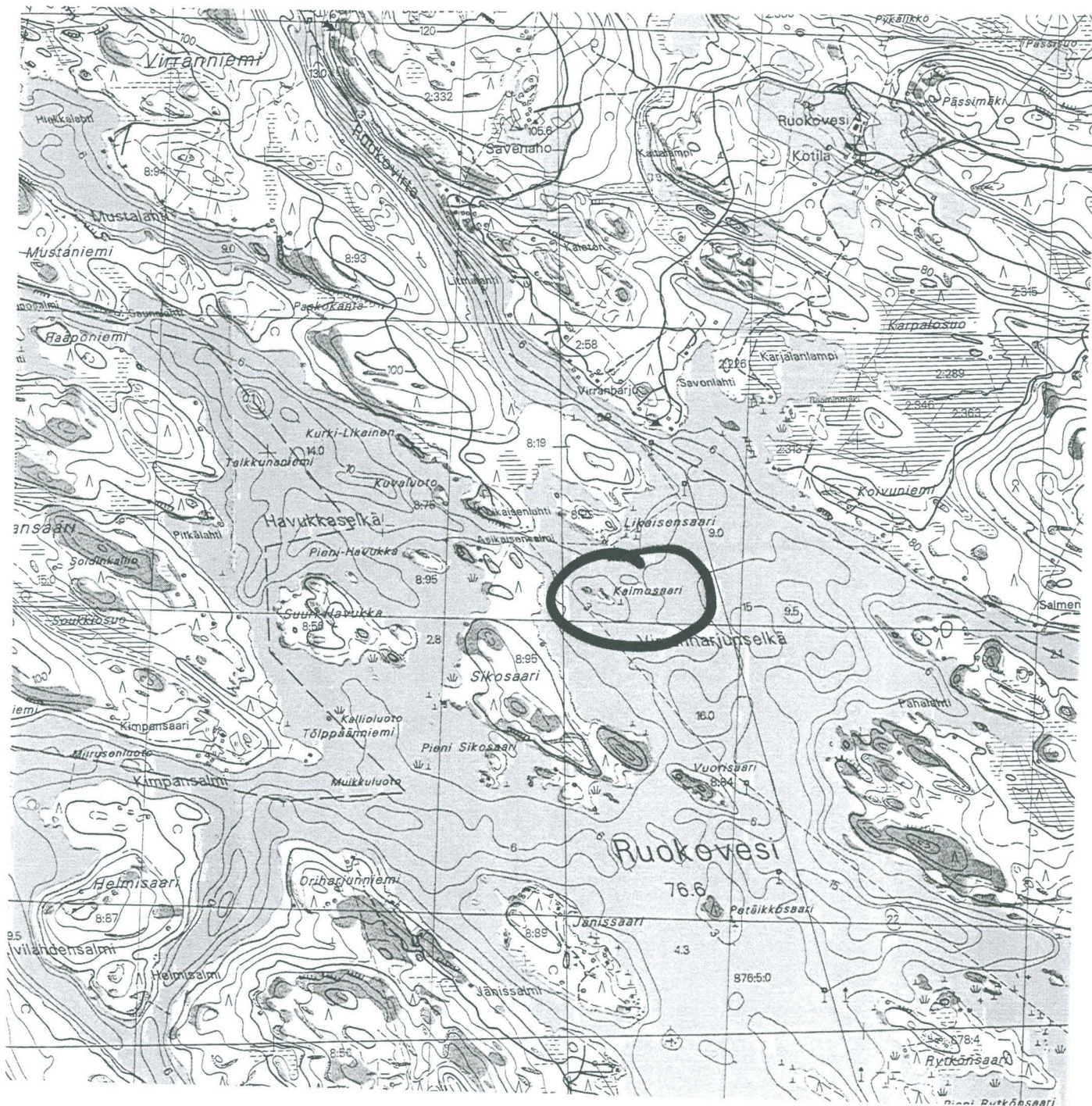
Mittakaava 1:20000.

Heinävesi Koivujärvi Kalmosaari

Kohteen 14 sijainti. Ote peruskartasta 4212 03 MALKKILA (2000). Mittakaava 1:20000.

Heinävesi Koivumäki Ruokovesi Kalmosaari

Kohteen 15 sijainti. Ote peruskartasta 4212 06 PILPPA (2000). Mittakaava 1:20000.